

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

Katedra biotechnických úprav krajiny

Česká zemědělská univerzita v Praze

**Fakulta životního
prostředí**

**URBANISTICKÉ A KRAJINÁŘSKÉ HODNOTY
OSTRAVSKA**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Ing. arch. ThLic. Jiří Kupka, Ph.D.

Autor práce: Bc. Michaela Jedličková

2019

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Michaela Jedličková

Krajinné a pozemkové úpravy

Název práce

Urbanistické a krajinářské hodnoty Ostravska

Název anglicky

Urban and Landscape Values of the Ostravsko

Cíle práce

Industriální a postindustriální krajina Ostravska, spojená s průmyslem, těžbou a navazující infrastrukturou, vykazuje jak hodnoty urbanistické, tak hodnoty krajinné – části Ostravska byly dokonce uvažovány jako možná krajinná památková zóna. Cílem DP je identifikace a vyhodnocení urbanistických a krajinných hodnot vybraných částí Ostravska a jejich vhodná prezentace. Výstupy mohou být využitelné jako podklad pro územní plánování (územně analytické podklady – nově zformulovaný jev 11), jako možný podklad pro případné vyhlášení (krajinné či jiné) památkové zóny, k zformulování vznikající národní typologie historické kulturní krajiny či k zařazení některých urbánních struktur do systému státní památkové péče. DP se nebude zabývat hodnotami přírodními, nakoľik nesouvisejí s uvedenou problematikou kulturní krajiny.

Metodika

DP bude vycházet z Metodických pokynů pro zpracování diplomové práce na FŽP a z Pravidel zadávání, zpracování, odevzdávání, archivace a zveřejňování bakalářských a diplomových prací na ČZU. V rešeršní části se zaměří především na problematiku industriální krajiny, kulturní krajiny a jejich hodnot a ochrany, urbanistických hodnot a možnostmi jejich ochrany vč. využitelností různých archivních pramenů (mapových, leteckých snímků atd.) pro jejich identifikaci a prezentaci. V popisu řešeného území budou stručně charakterizovány přírodní a kulturně-historické podmínky a danosti řešeného území. Hlavní analytická část, která bude zaměřena na dvě případové studie vybraných krajin s urbanistickými a s krajinnými hodnotami, bude vedle terénních průzkumů a studia regionální literatury vycházet z analýzy dochovaných archivních map a leteckých snímků. Výsledky budou prezentovány mapovými výstupy v prostředí GIS, textovými komentáři a bohatou fotografickou přílohou. Závěry budou vztaženy k případné praktické využitelnosti práce (viz Cíle).

Doporučený rozsah práce

60-80 NS textu + grafická příloha v prostředí GIS + fotografická příloha

Klíčová slova

státní památková péče; kulturní krajina; historická krajinná struktura; urbanistická struktura; sídelní struktura; Ostravsko

Doporučené zdroje informací

- HEXNER, Michal, Cenné a pozoruhodné Urbanistické soubory z hlediska urbanistického vývoje, založení, architektura a kompozice. Praha, 2007 (ÚAP HMP 2010)
- KUČA, K. – KUČOVÁ, V.: Metodika identifikace a klasifikace území s urbanistickými hodnotami. Praha: NPÚ, 2015
- KUČA, K. (2014): Oblasti dochovaných strukturálně výrazných plužin v České republice. Zprávy památkové péče. roč. 74., č. 1, s. 34 – 49.
- KUČOVÁ, Věra – KUČA, Karel, Úvahy nad průmyslovými krajinami České republiky. In: Zprávy památkové péče. 2017/77, č. 5, str. 491–504.
- KUČOVÁ, Věra, Průmyslové krajiny jako součást kulturního dědictví. In: Zprávy památkové péče. 2017/77, č. 5, str. 505–514.
- KUPKA, J. Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. ISBN 978-80-01-04653-1.
- MATOUŠEK, V. *Čechy krásné, Čechy mé : proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Krigl, 2010. ISBN 978-80-86912-36-3.
- podklady prezentované na webu: <http://kpz-naki.cz>, <http://www.hikk-naki.cz> (Publikace a jiné výstupy vydané a připravované)
- recentní literatura k popisu přírodní charakteristiky (Demek, Culek), regionální literatura, archivní mapy a ikonografie
- SEMOTANOVÁ, Eva. Historická geografie Českých zemí. Praha: Historický ústav AV ČR, 2002.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – FŽP

Vedoucí práce

doc. ThLic. Ing. arch. Jiří Kupka, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra biotechnických úprav krajiny

Elektronicky schváleno dne 8. 3. 2019

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2019

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 18. 04. 2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Urbanistické a krajinářské hodnoty Ostravska“ vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. arch. ThLic. Jiřího Kupky, Ph.D. Uvedla jsem všechny literární prameny a zdroje, ze kterých jsem čerpala.

V Praze 18. 4. 1019

.....

Michaela Jedličková

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří především vedoucímu diplomové práce doc. Ing. arch. ThLic. Jiřímu Kupkovi, Ph.D., za jeho ochotu a čas konzultovat a hlavně za cenné rady a připomínky, které mi při zpracovávání této poskytoval. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům informačního centra Ostravy a všem, kteří jakýmkoliv způsobem při tvorbě této práce pomohli.

Děkuji také své rodině a blízkým, kteří byli oporou v průběhu celého studia.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na krajinné a urbanistické hodnoty v průmyslové a postindustriální krajině vybraných částí Ostravska. Cílem práce je v této krajině ovlivněné dlouholetou těžbou černého uhlí a ocelářským průmyslem vyhledání a interpretace zmíněných hodnot. Pro vypracování byly zvoleny katastrální území Slezská Ostrava, které bylo těžbou nejvíce dotčeno a katastrální území Vítkovice, které jsou díky své rozsáhlé průmyslové výrobě nazývány ocelovým srdcem Ostravy.

Literární rešerše pojednává o kulturní krajině a jejích subtypech, které se území dotýkají, dále potom vyjasňuje hodnoty, kterých se práce týká. V další části je území zájmu charakterizováno, je zachycen historický a urbanistický vývoj.

Výsledné hodnoty obou území jsou interpretovány v textové i grafické formě a mohly by vybraným objektům napomoci například k zařazení do systému památkové péče. Součástí práce je podrobný terénní průzkum, včetně pořízení bohaté fotodokumentace.

Klíčová slova: kulturní krajina, památková péče, krajinná hodnota, urbanistická struktura, Ostrava

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on landscape and urban values in an industrial and post-industrial landscape of selected parts of Ostrava region. The aim of this work is to find and evaluate these values in this landscape which is influenced by a long-term hard coal mining and steel industry. The cadastral territory of Slezská Ostrava, which was affected by the mining the most, and the cadastral area of Vítkovice, which is called the steel heart of Ostrava due to its extensive industrial production, were chosen for the elaboration. The literary research deals with the cultural landscape and its subtypes that affects the area, it then clarifies the values involved. The area of interest is characterized in the next part, historical and urban development is captured. The resulting values of both territories are interpreted in both textual and graphical form and could help selected objects to be included in the heritage preservation system. A detailed field survey forms a part of the work, including the acquisition of a rich photo documentation.

Keywords: cultural landscape, heritage preservation, landscape value, urban structure, Ostrava

OBSAH

1	ÚVOD	9
2	CÍL PRÁCE	10
3	LITERÁRNÍ REŠERŠE	11
3.1	KRAJINA	11
3.1.1	Městská krajina	15
3.1.2	Průmyslová a postindustriální krajina	17
3.2	KRAJINNÉ HODNOTY	21
3.2.1	Kulturní a historické hodnoty	21
3.2.2	Vizuální a estetické hodnoty	22
3.2.3	Přírodní hodnoty	23
3.3	URBANISTICKÉ HODNOTY	24
3.4	OCHRANA HODNOT	26
4	METODIKA PRÁCE	29
5	ŘEŠENÉ ÚZEMÍ - OSTRAVA	32
5.1	PŘÍRODNÍ POMĚRY ÚZEMÍ	33
5.1.1	Geomorfologie, reliéf terénu	33
5.1.2	Klimatické podmínky	34
5.1.3	Hydrologické podmínky	34
5.1.4	Geologické a půdní podmínky	35
5.2	KATASTRÁLNÍ ÚZEMÍ SLEZSKÁ OSTRAVA	35
5.2.1	Historie, vývoj a proměny krajiny	35
5.3	KATASTRÁLNÍ ÚZEMÍ VÍTKOVICE	37
5.3.1	Historie, vývoj a proměny krajiny	37
6	VÝSLEDKY	40
6.1	HODNOTY SLEZSKÉ OSTRAVY	40
6.1.1	Kulturní a historické hodnoty podléhající ochraně	40
6.1.2	Ostatní hodnoty katastrálního území Slezská Ostrava	43
6.1.3	Urbanistické hodnoty	49
6.2	HODNOTY VÍTKOVIC	72
6.2.1	Kulturní a historické hodnoty podléhající ochraně	72
6.2.2	Ostatní hodnoty katastrálního území Vítkovice	76
6.2.3	Urbanistické hodnoty	80

7 DISKUSE	101
8 ZÁVĚR.....	103
9 PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ	105
SEZNAM MAPOVÝCH PŘÍLOH.....	110
FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY	

1 ÚVOD

Ostrava černá...Čím si město zasloužilo tento název? A opravdu zde nenajdeme víc, než smog, a černá oblaka kouře, jak bývá toto město charakterizováno? Je Ostrava krajinou, ve které společně s těžbou uhlí zanikl i život? Opravdu je nutné, aby Ostrava a její blízké okolí i v dnešní době nosila tuto nálepkou?

Jaká je krajina Ostravska dnes, po tom, co těžba uhlí zanikla a továrny průmyslu už neběží tak, jako tomu bylo dříve? Lidé si k této krajině utvářejí různý vztah. Někdo toto místo pojímá jako tak jedinečné, že těžko by hledal jiné, které pro něj bude vytvářet takovou hodnotu. Jsou to především dodnes žijící obyvatelé, kteří v minulosti dennodenně navštěvovali šachty pro výkon svého povolání. I přesto, že povolání horníka neobnášelo nic příjemného, vzpomínají tito lidé na časy, kdy sjížděli hluboko pod zem převážně kladně, a dochované prvky tohoto období v nich vyvolávají kladné pocity. Protikladné názory na Ostravu jako takovou přicházejí poměrně často od lidí, kteří ji nikdy nenavštívili, a svůj názor vytvářejí omezeně pouze podle toho, co slyšeli, či viděli v médiích. Kladné, ale i záporné charakteristiky Ostravy jsou součástí textů písní a básní mnoha českých autorů. Nejčastěji se o Ostravě jaká byla v historii, ale i jaká je současně zmiňuje zpěvák, textař a ostravský rodák Jaromír Nohavica. Texty jeho písní nám přibližují nejen prostory, ale také život v tomto městě.

Na tom, jak se krajina v průběhu času přetváří, máme velký podíl my- lidé. Krajina určitého rázu nám zde zůstala po našich předcích, a my bychom k ní měli přistupovat s respektem. Měli bychom umět rozeznat, jaké z dědictví našich předků je hodnotné a musíme ho dále chránit, aby zde zůstalo i pro další generace, a co je tím negativním, které je potřeba omezit, přetvořit.

Pro to, abychom mohli s krajinou pracovat, je nezbytně nutné znát její vývoj. Historický, přírodní i kulturní. Ostravsko si zažilo během let své existence jak období šíleného rozvoje, tak období pádů a útlumu. Všechny tyto období nám zde zanechaly stopy.

Tato práce bude charakterizovat Ostravskou městskou krajinu v průběhu času, měla by být přiblížením toho, jak zde vznikla dnes postindustriální krajina. Bude se zabývat popisem a vyhodnocením urbanistických a krajinných hodnot nalezených na řešeném území, kterých vykazuje velké množství, čehož důkazem je i to, že určité části Ostravy už byly zamýšleny jako možná krajinná památková zóna.

2 CÍL PRÁCE

Textová část diplomové práce bude zaměřena na přiblížení kulturní krajiny, na její subtypy krajinu městskou, průmyslovou a postindustriální. Pozornost bude věnována především vzniku, problematice, ale také hodnotám, které jsou s tímto typem krajiny spojeny, budou popsány možnosti ochrany těchto hodnot.

Součástí literární části bude stručně charakterizováno území, ke kterému se práce vztahuje, budou popsány jeho přírodní a kulturně-historické danosti. Hlouběji se práce bude soustředit na dvě vybraná území. Na těchto řešených územích budou díky terénnímu průzkumu, zkoumání a porovnání archiválií či současných map a studia související literatury identifikovány hodnoty. Prioritně budou zmiňovány hodnoty urbanistické a krajinné- historické a kulturní.

Výstup práce může být použit jako podklad pro územní plánování, nebo jako podklad pro případné vyhlášení památkové zóny. Diplomová práce může napomoci při formulaci aktuálně vznikající typologie historické kulturní krajiny, nebo pro zařazení některých prvků, či urbánních struktur do systému státní památkové péče.

3 LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 KRAJINA

Krajina je něčím, čeho se dotýkáme již od počátků naší existence. O tom, jak velký význam měla, má a vždy mít bude, svědčí to, že její jednotlivé složky jsou od nepaměti uctívány. První knihou, ve které jsou krajina, či její jednotlivé prvky nespočetněkrát zmiňovány je Písmo svaté. Autoři Z. Naveh a A. Lieberman A. (1993) uvádějí jako první odkaz na krajinu Knihu Žalmů.

Krajina je pojem, pro který už nespočet autorů vytvořilo různou definici. Ve většině případů je ovšem definována krajina kulturní, protože krajina přírodní, taková aniž by nebyla ovlivněna minimálně změnou kvalitou ovzduší, už se na našem území nevyskytuje.

Krajinu přírodní definuje například Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD, 2000), jako: „*Útvar vytvářený působením přírodních, abiotických a biotických krajinotvorných procesů, bez ovlivnění faktorů antropogenních, nebo jen s jejich minimálním působením*“. Tato krajina se u nás objevuje maximálně do doby neolitu.

V textech se někdy setkáváme ještě s pojmem prakrajina, kterou se rozumí krajina ve stavu ještě před její proměnou na krajinu kulturní.

Z velkého množství definic krajiny kulturní je vhodné zmínit alespoň definici uvedenou v Zákoně České národní rady o ochraně přírody a krajiny: „*Krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky*“ (Zákon č. 114/1992 Sb.).

Nespočet různých definic existuje právě proto, že existuje i mnoho způsobů chápání krajiny: pojetí krajiny geomorfologické, geografické, ekologické, historické, architektonické, demografické, právní, umělecké či emocionální (Sklenička P., 2003).

Krajina a člověk jsou dva fenomény, které k sobě od určitého času patří, a v podstatě se nedají rozdělit. Za nejstarší a klíčovou krajinotvornou činnost považujeme zemědělství, které má své počátky už v období 9 000 let př. n. l., následně pak docházelo k budování prvních opevnění a přibližně okolo roku 4 000 př. n. l. se objevují první městské státy (Salašová A., 2014).

Jak již bylo zmíněno, na našem území můžeme vznik kulturní krajiny právě díky nástupu zemědělství datovat do období neolitu. Nárůst obyvatelstva, a potřeba obživy způsobovaly hlad po půdě, na které by se mohlo pěstovat a v důsledku toho docházelo ke žďářením lesů, ze kterých se následně stávala půda pro zemědělskou činnost. Působením různých přírodních a antropogenních vlivů získala každá krajina své přirozené charakteristiky. V Evropě mírného pásma krajinu můžeme rozdělit na dva základní georeliéfní typy a těmi jsou Nížiny, které měly plochý, nebo mírně zvlněný reliéf, ideální přírodní poměry a nacházely se v nadmořské výšce od 200 do 400 m n. m., byly velmi vhodné pro zemědělskou činnost, tím pádem byly osídlovány přednostně, než typ druhý kterým jsou Vysočiny, mající reliéf zvlněný až členitý, a právě relativní výškovou členitostí se od sebe liší. Řadíme zde pahorkatiny až velehory (Salašová A., 2014).

Právě podle toho, jak populace obsazovaly jednotlivé přirozené typy krajin, docházelo v nich ke změnám. Při zakládání osad hrála významnou roli přítomnost vody, úrodnost půdy, otevřenost prostoru směrem k jihu. V 15. – 16. století je v našich krajinách typická sídelní struktura se dvěma sídelními typy - města a rolnické osady (Salašová A., 2014). Škabrada J., (1999) uvádí jako nejčastější typová schémata: vesnice návěsí, údolní lánové vesnice, radiální lánové vsi a vsi s deformovaným a smíšeným založením.

V důsledku historických událostí, vývoje, a potřeb obyvatel, dochází v různých obdobích k změnám a proměnám těchto sídel.

Kulturní krajina je tedy výsledkem dlouhodobé činnosti přírody a člověka a představuje pro nás kulturní dědictví, stejně hodnotné jako dědictví zachovaná ve výtvarném umění, architektuře, hudbě a dalších odvětvích, jen je daleko silněji spjatá s přírodními podmínkami míst, kde vznikla (Kupka J., 2010).

Základní kategorie, do kterých můžeme kulturní krajinu rozdělit, definoval roku 1992 Výbor pro světové dědictví. Vzniklá kategorizace nahradila kategorizace do doby vzniku používané. Základními kategoriemi jsou:

A. Komponovaná kulturní krajina záměrně navržená a vytvořená člověkem

Jedná se o typ krajiny, která je velmi osobitá. Rozmístění jednotlivých prvků a celkové uspořádání prostoru je stanoveno na základě předem

navrženého architektonického a estetického návrhu (Kubeša P., Kulišťáková L., 2010). Často se jedná o plochy soukromého rázu, kterými mohou být kupříkladu zahrady, nebo krajinářské a městské parky. Do této kategorie krajiny spadá mnoho ploch prohlášených za KPZ. Tyto plochy často doplňují významnou stavbu, kterou může být zámek, nebo stavba sakrální- křížové cesty, není to však podmínkou. Autor kompozice má v úmyslu oddělit od sebe plochu zájmu s divokou přírodou v okolí (Kuča K., Kučová V., 2016).

B. Organicky vyvinutá krajina

Krajina tvořící výsledek správních, ekonomických či náboženských požadavků. Do podoby, jak ji známe dnes, vypsela v závislosti na přírodních podmínkách. Organicky vyvinutá krajina se dále dělí ještě na podkategorie:

- 1) Reliktní – tato krajina se už dále nevyvíjí, dá se říct, že je „zkamenělá“. Proces vývoje byl ukončen v určitém časovém úseku, nebo prudkou změnou. Charakteristické znaky jsou zde dochované v hmotné podobě. Příkladem je pustá archeologická krajina, ale může mít i lesní překryv (Kuča K., Kučová V., 2016).
- 2) Kontinuální- je typ krajiny, která je stále ve vývinu. Na území České Republiky tento subtyp zaujímá mnoho ploch. Příkladem krajiny jsou vinařské oblasti Jižní Moravy, nebo rybníční krajina Třeboňska, ale také zde patří krajiny mající charakteristický systém osídlení, či krajiny průmyslu. Typické rysy a prvky této krajiny najdeme na mnoha KPZ, žádná ale nebyla vyhlášena čistě pro ochranu tohoto fenoménu. (Kuča K., Kučová V., 2016).

C. Asociativní kulturní krajina

Krajina, která vznikla na podkladu uměleckých, náboženských či kulturních asociací (Kupka J., 2018). Tato místa v sobě často skrývají mýtickou tajemnost, jsou jedinečná díky svému geniu loci, díky

významným událostem, které se zde v dějinách odehrály, nebo díky osobností, které místu vstřípily ojedinělý otisk (Hanel L., Cáder R., 2016).

Každá krajina má své jedinečné znaky jak charakteru přírodního, tak kulturního, které její podobu vymezují a díky kterým se stává unikátní. Každá krajina má tedy svou identitu. To, že je každá krajina identická cítí také Ch. Norberg-Schulz (2010), podle něž je krajina rozsáhlý všeobsahující celek, který má vždy svou vlastní identitu, která vyplývá z podmínek daného místa.

Další významnou hodnotou krajiny je její ráz. Oproti pojmu identita je zde ale převládající vizuální aspekt. Obsahem krajinného rázu je vyhodnocení smyslově vnímatelných, především vzhledových vlastností krajiny, které jsou nesené estetickými, přírodními popřípadě dalšími hodnotami. Pro jeho ochranu je prováděno hodnocení primárních (přírodních) a sekundárních (kulturních) struktur, které vycházejí ze stavu všech přírodních, kulturních a historických charakteristik, které se podílejí na vzniku přírodních či kulturních hodnot daného místa, krajiny. Principem hodnocení je určení významu jednotlivých charakteristik, kterými je krajinný ráz určován. Vyhodnocení je následně užíváno jako podklad pro orgány ochrany přírody při navrhování přístupu a stanovisek, které jsou dále uplatňovány v řízení a postupech dalších orgánů státní správy. Toto hodnocení je dle zákona č. 244/1992 Sb. součástí dokumentace o posuzování vlivů na životní prostředí. (Míchal I., 1999).

Při pohledu na naši republiku z ptáčích perspektivy, zjevuje se pod námi pestrá mozaika. Můžeme vidět plochy jedinečné, které se opakovaně nevyskytují, ale vidíme také místa sobě si podobná, jen od sebe oddělená svým okolím. Pro to, aby byl pohled na pestrost a svéráznost této krajiny nějak sjednocen, bylo potřeba ji typologicky roztrždit. Typologické členění krajiny je primárním podkladem pro možnost jednotlivé oblasti a místa definovat. V kontextu Evropské úmluvy o krajině tedy vznikla diferenciací typů krajinného rázu v České Republice (Löw J., Novák J., 2008).

Jako vůdčí vstupní vlastnosti pro vytvoření **klasifikace rámcových sídelních typů krajiny** užívali Löw a kol. (2003- 2005): vegetační stupeň, reliéf terénu, typ sídla a plůžiny, typ lidového domu a způsob využívání krajiny a jejich změny v prostorách času od doby vzniku. Jako výsledek vznikla mapa ČR, na které se objevuje 7. rámcových typů sídelní krajiny: 1- starosídelní krajiny Hercynia, 2- starosídelní krajiny Pannonica, 3- vrcholně středověké sídelní krajiny Hercynica, 4- vrcholně středověké sídelní krajiny

Carpatica, 5- pozdně středověké sídelní krajiny, 6- novověké sídelní krajiny Hercynica a 7- novověké sídelní krajiny Carpatica. Dále kulturní krajinu ČR rozčlenili do 20. možných typů **podle reliéfu**: 1- krajiny plošin a pahorkatin, 2- krajiny vrchovin Hercynica, 3- krajiny vrchovin Carpatica, 4- krajiny rovin, 5- krajiny rozřezaných tabulí, 6- krajiny hornatin, 7- krajiny sopečných pohoří, 8- krajiny vysoko položených plošin, 9- krajiny vatých písků, 10- těžební krajiny, 11- krajiny širokých říčních niv, 12- krasové krajiny, 13- krajiny výrazných svahů a skalnatých a horských hřbetů, 14- krajiny ledovcových karů, 15- krajiny zaříznutých údolí, 16- izolované kužele, 17- krajiny kup a kuželů, 18- krajiny vápencových bradel, 19- krajiny skalních měst. Z těchto 19 typů jsou v ČR běžné typy č. 1, 2, 3, a 6. Ostatní jsou vzácné. Kolektiv těchto autorů pod vedením Jiřího Löwa vymezili krajinu ještě na 6 **typů podle způsobu využití území**: Z- zemědělské krajiny, M- lesozemědělské krajiny, L- lesní krajiny, R- rybníční krajiny, H- krajiny horských holí, U- urbanizované krajiny.

Je vhodné zde uvést ještě kategorizaci krajiny dle OECD, která krajinu dělí na přírodní a kulturní, jejíž podkategoriemi jsou: a) krajina městská, b) krajina industriální, c) krajina zemědělská (OECD, 2000).

3.1.1 Městská krajina

Definice, kterou formuluje Zákon o ochraně přírody a krajiny (Zákon č. 114/1992 Sb.) považuje za krajinu veškerý povrch země, tudíž nerozlišuje, zda se jedná o prostor v přírodě, či ve městě. I město totiž vzniklo na ploše, která byla původně přírodního charakteru.

Forman R., a Godron M. (1986) městskou krajinu definují podle stupně antropogenní přeměny krajiny jako pátý základní typ, jehož maticí tvoří kompaktní městská zástavba s převládajícím umělým, nepropustným povrchem, nepůvodním reliéfem a potlačenou půdou i biotou a zbytkové, či nepůvodní enklávy typu park, jsou zcela obhospodařované člověkem.

Jako další definici je možno uvést formulaci sídelní krajiny, do níž městská krajina bezesporu patří. Sídelní krajina je typem kulturní krajiny, jejíž přírodní složky jsou značně změněny člověkem. Jedná se především o městskou krajinu, kdy se na území nacházejí domy, průmyslové závody, objekty využívané jako sklady, v centrálních částech se nachází náměstí a jednotlivé soubory jsou propojeny sítěmi ulic a k nim náležících parkovišť, doplněné plochami občanské vybavenosti jako jsou

např. hřiště a sportoviště. V tomto prostoru, se vytváří podnebí, které je teplejší a znečištěnější, než podnebí v krajinách přírodnějšího charakteru např. krajiny zemědělské, nebo lesohospodářské. Krajině městské je velmi blízká krajina příměstská, která je jakýmsi přechodem mezi městem a výše zmíněným typem krajin. Příměstská krajina je nejčastější plochou, na které současně dochází v souvislosti se suburbanizací k největším proměnám (Enviregion- program environmentální výchovy v Ústeckém a Karlovarském kraji [online], [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <http://enviregion.pf.ujep.cz>).

V současnosti už nedochází k zakládání nových měst, spíše se setkáváme s přetvářením vesnic a malých měst na větší. Často dochází k proměně krajiny venkovské na krajinu městskou. Tento proces nazýváme poměšťování a můžeme jej zařadit jako jeden ze způsobů urbanizace. Proces urbanizace, nebo její vyšší fáze metropolizace se u nás v největší míře začaly projevovat v období průmyslové revoluce, kdy i v těsných územích začaly soubory obydlí růst. Výsledkem byl vznik aglomerací a metropolitních regionů (Ouředníček M., 2002). Typickým rysem průmyslové revoluce byl vznik předměstí, a následně vzdálenější sídla, které byly od center dění spojeny železnicemi.

Vznik předměstí (suburbii) je dokazatelný již u starověkých měst v Mezopotámii. Z extrémních příkladů suburbanizace můžeme zmínit např. Los Angeles v USA (Fishman R., 1987). V porovnání s tímto městem jsou urbanizace již proběhlé a probíhající na našem území mnohem menšího rozsahu. Současná suburbanizace na území České republiky probíhá obrůstáním vesnic a vesniček v množství desítek nově vystavěných domů. Významným podnětem pro to aby se česká města začaly rozvíjet a rozšiřovat byly restituční zemědělské půdy, tudíž převod zemědělských pozemků na svačební parcely. Neuměřovaná výstavba znamená hrozbu pro původní sídla a jejich okolní krajinu, může docházet ke vzniku tzv. *Urban sprawl*, neboli sídelní kaše, za kterou považujeme nekoordinovaný rozvoj jak průmyslové, tak soukromé zástavby, který nerespektuje zásady krajiny a má negativní dopad také v ekonomických, sociálních či environmentálních oblastech (Jackson J., 2002). Při rozrůstání městských ploch dochází k transformaci krajiny, která se dotýká všech ekosystémů. Velmi často s výstavbou dochází k budování nepropustných ploch půdy. Zástavbou (především průmyslovou) jsou velmi často ovlivňovány také vodní ekosystémy, když je zástavba situována poblíž řek, dříve nebo později se voda začne znečišťovat, v důsledku vypouštění odpadů (Paul M., Meyer J., 2001).

Většina populace si krajinu vykresluje pouze z přírodního hlediska, vidí ji jako louky, pole, lesy, rybníky, řeky a potoky, popřípadě meze či samostatné stromy rozmístěné v kopcích, nebo naopak v údolích (Kupka J., Vorel I., 2011). Součástí městské krajiny všechny tyto prvky bezchybně jsou, a tvoří významné rysy tohoto typu krajiny, jsou však kombinovány a propojovány s hustou zástavbou, kompaktní sítí dopravní infrastruktury, a dalšími urbánními prvky. Městská krajina obyvateli majoritně spojována s přírodními atributy, které na území města vytvářejí struktury, které přispívají k určité prostorové skladbě, podílí se na utváření vizuální scény a dané místo odlišují od jiných míst v krajině. Mezi podstatný atribut městské krajiny patří vegetační kryt, ať už se jedná o lesní, nelesní nebo parkovou zeleň (Vorel, I., 2000). Zeleň se může projevovat ve formě městských parků, trávníků, uličních výsadeb, ploch nábřeží, hřbitovů, hřišť, botanických zahrad, soukromých zahrad, zeleň opuštěných ploch a rumišť, ale také ve formě stromořadí, alejí či jednotlivých stromů.

Jedná se o městskou zeleň- systém zeleně veřejných prostorů, který zajišťuje přístupnost územím. Je tvořen mozaikou ploch, mezi kterými existují prostorové a funkční vazby, které mohou být kompoziční, provozní, nebo vycházejí z přirozené ekologické povahy území (Šimek P., 2001). Městská zeleň má podstatný vliv nejen na kvalitu městského prostředí, ale také na architektonickou strukturu města, kde hraje významnou roli ve formování prostoru. Její význam nespočívá pouze v potřebách obyvatel a návštěvníků, ale má význam také pro vnější obraz a kompozici sídla. Zelené plochy mají strategickou hodnotu pro kvalitu života v naší stále více urbanizované společnosti (Šimek P., Štefl L., 2014).

V charakteru městské krajiny mají významnou roli také (maloplošná) zvláště chráněná území, i přesto, že v urbanistické struktuře představují omezení pro funkční vazby (je zde vyloučená rekreační či obytná funkce), jsou často přírodními dominantami a zásadně se podílejí na plnění ekostabilizační funkce a v krajinném rázu (Kupka J., 2018).

3.1.2 Průmyslová a postindustriální krajina

Původní geologická stavba překryta montánním reliéfem. Vodní toky a nepřírozené vodní plochy obohacené o různé antropogenní naplaveniny. Také půdní pokryv překryt, odstraněn nebo v lepších případech prochází vývojem od iniciálního stádia a na něm vegetační kryt zcela přeměněn sukcesí, výsadbou, extrémním

spontánním rozmnožením segetálních a ruderalních druhů, nebo zcela odstraněn. Nad tímto vším oblak silně znečištěného ovzduší. Plochy zaujímá zástavba s příznačnými objekty- komínky, haly. Ty jsou mezi sebou propojeny hustou cestní sítí, železnicemi a k nim náležícími nádražními budovami, pohyblivými pásovými dopravníky, svazky potrubí. U vodních toků a ploch hráze, odběrná zařízení, čerpací stanice. Toto jsou společné fyziognomické, funkční a strukturní rysy industriální a postindustriální krajiny. Zatím co v krajině průmyslové jsou tyto charakteristiky soudobé, v krajině postindustriální se jedná o charakteristiky již pozůstatkové, zbytkové (Kolejka J., 2006).

V 1. polovině 19. století došlo na území našeho státu k průmyslové revoluci, která zapříčinila rychlý nárůst zástavby jako výrobních podniků, rozšiřování těžebních ploch a tím k zmenšování a postupnému ubývání ploch trvalých travních porostů a lesů. Takovou proměnou prošlo ne málo regionů a na našem území se zformovala industriální (průmyslová) krajina. Tento typ krajiny se ještě více rozšířil v 30. letech 20. století, kdy byl proces industrializace ještě rozsáhlejší. Od 50. let byl primárně především těžký průmysl, který byl náročný jak na výrobu, tak na pracovní síly a díky tomu došlo na územích aglomerací k nejen vysoké produkci, ale také k hustému zalidnění obyvatelstva na malých plochách ve znečištěném životním prostředí. (Kolejka J., 2006).

Dle kategorizace EOCD (2000) můžeme říct, že industriální krajina je subtyp krajiny kulturní. Ještě vhodnější zařazení této, ale rovněž i postindustriální krajiny je podle Matějky (2007), který městskou krajinu dělí na tři subtypy a právě jedním z nich je krajina průmyslových podniků, dolů a odvalů (MP), definovaná jako v současnosti nejhůře pojetelný, extrémní typ území s degradovanou a kontaminovanou půdou, potlačenou přírodní složkou, převážně antropogenně utvořeným reliéfem, pohledově dominujícími komíny a těžebními věžemi.

O krajině průmyslové tedy hovoříme, pokud je průmysl a těžba na daném místě stále aktuální. V případě, že se jedná o místa, kde už nacházíme pouze dozvuky průmyslu a těžby, nebo zde tyto činnosti byly již ukončeny, mluvíme spíše o krajině postindustriální.

Jelikož průmyslová stavba sama o sobě nevytváří průmyslovou krajinu, ale pouze stopu průmyslu v krajině, vytvořili autoři Kuča K. a Kučová V. (2017) nástin

typologie krajin formovaných průmyslem s konkrétními příklady těchto krajin na území České republiky. Základ této typologie se opírá o práci Marylin Palmerové a Petera Neaversona, kteří ve své práci už před skoro dvaceti lety věnovali jednu kapitolu průmyslové krajině ve Velké Británii, kterou rozdělili na 4 podtypy: lineární krajiny, hornické krajiny metalických rud, textilní krajiny a městské krajiny.

Protože na území České republiky jsou odvětví průmyslu daleko pestřejší, je také typologie nastíněna Kučou K., a Kučovou V. (2017) rozšířenější. Autoři uvádějí následující subtypy průmyslové krajiny: Hornické krajiny metalických rud, krajiny hlubinné těžby černého uhlí, krajiny povrchové těžby hnědého uhlí, krajiny dobývání kamene a dalších surovin, krajiny textilní výroby, lineární průmyslové krajiny, městské průmyslové krajiny a krajiny potravinářského průmyslu. Autoři se zamýšlejí také nad tím, do kterého z tří základních typů kulturní krajiny lze tuto krajinu začlenit a dochází k závěru, zda by se toto základní dělení nemělo rozšířit o kategorii čtvrtou, určenou krajinám průmyslovým. Protože právě tyto krajiny vznikly doslova protikladně, než všechny ostatní kategorie.

Koncem 20. století začalo na územích naší republiky docházet k výrazným změnám. Nastal útlum těžby, činností těžkého průmyslu, ale také ke snížení intenzity hospodaření v zemědělství. Na základě toho se zvyšuje podíl opuštěných zemědělských ploch a ploch s opuštěnými a nevyužívanými stavbami. Na těchto územích se v důsledku výše zmíněných útlumů zvyšuje také nezaměstnanost (Vráblíková J., Vráblík P., 2007).

Na přelomu 20. a 21. století je v nepřehlédnutelné míře projevován zájem o pozůstalou průmyslovou architekturu. Tento zájem nebyl soustředěn pouze na samostatné stavby, nýbrž také na celé průmyslové areály k nim náležící, opuštěné výrobní plochy a urbanizované areály, nesoucí označení brownfields.

„Průmyslové dědictví“, jak jsou tyto objekty nazývány, se stávají zájmem nejen vědeckých kruhů, kterých se dotýkají, ale také veřejnosti (Slámová O., 2006). Velmi často jsou brownfieldy lákadlem pro fotografy, kteří se na svých snímcích snaží zachytit historii. Ale ukojení potřeb se na těchto místech dostává také botanikům, protože zrezlé konstrukce a rozkládající se stavební hmoty vytvářejí stanoviště pro ruderální společenstva. Veřejnost si z těchto míst odnáší vizuální zážitek a pocit zastavení času, v dnešním uspěchaném světě (Storm A., 2014) .

V České Republice byla vytvořena Agenturou pro podnikání a investic CzechInvest Národní strategie regenerace brownfieldů pro rozmezí let 2016- 2020, která si za pomoci všech odvětví veřejné správy, neziskových organizací a soukromých investorů dává za úkol přetvořit tyto opuštěné plochy na ekologicky a sociálně zdravá, ekonomicky kladně prospěšná území. Byla vytvořena databáze, kde jsou všechny tyto plochy postupně zaznamenávány.

V porovnání velké pozornosti o brownfields byl z počátku podstatně menší zájem věnován prostředí, ve kterém se objekty nacházejí, tedy o krajinu, přesněji postindustriální krajinu. Tomuto typu krajiny věnovalo z počátku pozornost pouze menší množství autorů a přesné vymezení, klasifikace a typologie postindustriální krajiny jsou stále ve fázi vývoje. Definice této krajiny od zahraničních autorů Linga C., Handleyho J. a Rodwella J. (2007) říká, že: „za postindustriální krajinu lze považovat plochy významně zasažené těžbou surovin, vykazující četné opuštěné objekty, brownfieldy, ale také plochy vyžadující jiný, než obvyklý přístup při rozhodování o jejich budoucnosti“.

Z českých autorů byl jeden z prvních, kdo tomuto typu krajiny začal věnovat pozornost Jaromír Kolečka. Za postindustriální krajinu obecně označil území původně generované průmyslem, v minulosti průmyslem extenzivně využívané, nebo k tomuto využívání směřované a po úpadku průmyslových aktivit opuštěné. Území, které nyní podléhají procesům chátrání, rozpadů a zániků avšak mohou být v pozitivním případě dále směřovány k využívání jinými, než původními aktivitami. Na základě definičních atributů a charakteristik, a využití GIS technologií, vytvořil tento autor metodiku a typologii postindustriální krajiny. Jako vstupní byly využity charakteristiky, které se týkají všech krajinných struktur. Spolupráci Jaromíra Kolečky a jeho kolektivu vznikla následující Klasifikace a typologie postindustriálních krajin České Republiky (Kolečka J., a kol., 2012): Typy postindustriální krajiny: Těžební, těžebně stavební, těžebně chemická, těžebně keramická, těžebně strojírenská, těžebně energetická stavební, těžebně servisní sklářská potravinářská, textilní, textilně elektrotechnická keramická, chemická těžební, strojírenská dřevařská. Tyto typy jsou založeny hlavně na lidské činnosti a znaků aktivity. Hlubší klasifikace je založena na výše zmíněných attributech s využitím GIS technologií, jejíž výsledkem je 105 konkrétních postindustriálních krajin na území ČR. Jednotlivé plochy mají svůj PIK kód, název, každá je popsána

výčtem numerických a genetických vlastností v tabulce, a následujícím vysvětlujícím textem. Pořadí těchto krajin je klasifikováno od západu k východu ČR (Kolejka J., 2012).

3.2 KRAJINNÉ HODNOTY

Krajinná hodnota je velmi rozmanitý pojem. Na určitém území obvykle vyzdviháváme to, co právě toto určité místo, danou krajinu tvoří jedinečnou. Často si vytváříme svůj obraz a soukromý pohled, podle toho, kolik a jakých prvků se v ní nachází. Potom v nás krajina může zanechávat pozitivní, neutrální či negativní dojmy. K některým krajinám si utváříme vztah kladnější, protože se k nim například váže historická etapa našeho života a tato krajina je pro nás potom hodnotná, i když v ní třeba nenacházíme mnoho významných prvků. Mezi hodnoty tedy řadíme také místa v krajině, ke kterým se vážou historické události. Kromě hodnot historických, je krajina naplněná také hodnotami kulturními nebo estetickými- vizuální atraktivitou, a hodnotami přírodními.

Je evidentní, že všechny níže zmíněné prvky mají v krajině svou významnou roli a utvářejí její identitu. Ve většině případů se nejedná pouze o dominanty, které jsou zájmem architektů, urbanistů, krajinářů, nebo jiných profesí či laické veřejnosti a je nutno je popisovat a evidovat. Kulturní dominanta je termín, zmiňovaný v legislativě (Zákon o ochraně krajiny 114/1992 Sb.), tzn. je chráněn zákonem a je nutno k němu tímto způsobem přistupovat. Ochrana mohou podléhat buďto samostatné krajinné prvky, nebo celé plochy, na kterých se kulturní dominanty nacházejí. Mezi hodnotami najdeme ale i takové, které žádné ochraně nepodléhají.

3.2.1 Kulturní a historické hodnoty

Za nejnápadnější kulturní a historické hodnoty považujeme dochované stavby, objekty a celé soubory, ve kterých se zrcadlí přírodní, kulturní a sociální podmínky doby jejich vzniku, prvky které jsou dokladem vývoje daného území. Ať už tyto prvky jsou, či nejsou v současnosti chráněny, daly danému regionu, jeho osobitý ráz a tím se stal rozdílným od regionu ostatních (Kupka J., 2010).

Nejstaršími z nich mohou být prvky dokládající prehistorickou dobu, za takové můžeme považovat např. posvátné háje, obětní kameny, pohřebiště, opevněná hradiště aj. Za architektonicky cenné prvky považujeme velké množství staveb, pocházejících z různých historických období. Mezi objekty, které nám představují život původní šlechty, řadíme hrady, hradní zříceniny, tvrze, zámky, letohrádky, vily a celé, nebo

dochované zbytky jejich areálů. Velký význam je nutno přikládat stavbám sakrálním, kterými nejsou pouze nepřehlédnutelné kostely, kaple a kláštery, jedná se také o drobné objekty sakrální architektury, jako kapličky, boží muka, křížky, morové sloupy, sochy nebo pomníky. Ne méně významné jsou objekty lidové architektury, původní hospodářské objekty (stavby s původní architektonickou formou, nebo kupříkladu původním stavebním materiálem), historické objekty měst, či drobná architektura. Při hledání těchto hodnot v krajině se tedy soustředíme na stodoly, mlýny, sýpky, měšťanské domy, radnice, špejchary apod. (Kupka J., 2010).

Ačkoliv to tak na někoho při procházení krajinou nemusí působit a leckdo může nabývat pocitu, že průmyslové objekty, či stavby technické působí v krajině rušivě, nemusí tomu tak být. I manufaktury, továrny, viadukty, mosty a dokonce těžební věže lze považovat za objekty cenné (Kupka J., 2010).

Kromě staveb, a objektů mají kulturní, či historickou hodnotu také místa, která se vážou k historické události, jsou spojovány s pověstmi, mohou mít význam duchovní, vztahují se k nim umělecká či literární díla, nebo se pojí s významnou osobností. Tyto místa v krajině nemívají hmotný doklad, jejich podstata a cennost totiž tkví hlouběji. Bývají však často doplněny hmotným prvkem, který na jejich hodnotu upozorňuje, připomíná (Vorel I., Kupka J., 2011).

Další z hodnot spadajících do této kategorie jsou významné liniové prvky, řadí se sem cesty ať už významné díky využívání v historii, kdy mohly tvořit třeba hranici, váže se k nim událost, nebo jen tvořily dominantu při budování krajiny, můžeme zde řadit také cesty, vzniklé kvůli potřebám doby- technické infrastruktury.

3.2.2 Vizualní a estetické hodnoty

Hůře uchopitelné, přesto mající velmi důležitou roli jsou hodnoty estetické. Estetická hodnota je projevem hodnot přírodních a kulturních, skladby prostoru, vyjádřením harmonického měřítko a vzájemných vztahů v krajině. Přesto, že se estetická hodnota stává předním hlediskem při hodnocení krajiny, jedná se o hodnotu, která je pojena s čistě osobním názorem, a tudíž je metodicky těžko uchopitelná. Obyvatel, či návštěvník z řad “laické veřejnosti“ má často na věc jiný pohled a názor než hodnotitel blíže se krajinou zabývající (krajinný architekt, ekolog, urbanista či zemědělec apod.) Estetika je disciplínou spíše filozofickou, dává nám podněty, názory a definice, ale postrádáme u ní návod či metodu pro praktické posuzování (Kupka J., 2018).

Abychom mohli krajinu vizuálně popsat a vylíšit od krajin jiných, je nutné vyčíst z ní určité vlastnosti. Za vizuálně hodnotné považujeme kromě kulturních a historických objektů a dominant například pohledové horizonty. Ty pozorujeme vždy z určitého stanoviště, a při změně toho místa, nebo směru pohledu se nám mění. Jedná se o krajinnou scénu, či scénérii uzavřenou mezi oblohou a krajinou okolní. Místa odkud tyto horizonty pozorujeme, považujeme v krajině za významné body výhledů. Tyto body se ve velkém množství, objevují v krajinách s členitým reliéfem, v krajině rovinaté např. městské je hledáme hůře, protože do pohledu se nám často staví zástavba.

Za vlastnost krajiny, kterou můžeme vidět právě z těchto bodů výhledů, nebo při pohledu z letadla spíše, než když v samotné krajině stojíme, a která nám krajinu pomáhá krajinu popsat, považujeme také její barevnost. Barevnost se projevuje nejvíce v krajinách zemědělských, kdy vedle sebe ležící pole s různými plodinami vytvářejí doslova barevnou mozaiku. Při pohledu z ptáčích perspektivy můžeme rozlišovat také různé textury. Je zřejmé, že jinou texturu budou mít hustě vysázené lesy, vinice, ovocné sady, pole, soukromé zahrady, vodní plochy a výrazně jinou texturu budou mít plochy využívané průmyslově- větší plochy, na kterých se nacházejí energetické rozvody, letištní dráhy, velké železniční spojky nebo velká parkoviště.

3.2.3 Přírodní hodnoty

Za přírodní znaky a hodnoty považujeme přírodní prvky, jejich přítomnost a vizuální projev. Někdy se ale může stát, že vizuální projev není patrný. Mezi přírodní prvky neřadíme pouze samovolně vytvořené a nově vznikající ekosystémy, ale také prvky, kterým při vzniku napomohl člověk- např. parky, aleje, ovocné sady apod. Tyto prvky, kterým ke vzniku a údržbě napomohl člověk, můžou patřit rovněž do hodnot kulturních a historických (Vorel I., Kupka J., 2011).

3.3 URBANISTICKÉ HODNOTY

Přesné vymezení tohoto pojmu, a jeho obsah nebyly dlouhou dobu a ještě roku 2015 jednotně definovány, ačkoliv se jedná o pojem často zmiňovaný. O tomto faktu nás informovali ve svém článku také autoři Kuča K. a Kučová V.: Jednotná definice, nebo přesné vymezení, co přesně Urbanistická hodnota je, či není, a co konkrétně pod tento titulek můžeme zařadit, zatím nebylo formulováno. I přesto že toto sousloví mnoho autorů ve svých textech uvádí a mají snahu nám ho přiblížit, legislativně pojem Urbanistická hodnota stále není definován (Kuča K., Kučová V., 2015).

V metodickém návodu k ÚAP (Vyhláška č. 500/2006 Sb.) byl do novelizace (r. 2018) u jevu urbanistické hodnoty (A011) zmíněn komentář: „*Intravilány sídel s historicky i esteticky cennou urbanistickou kompozicí nezapsané v Ústředním seznamu kulturních památek, zahrnující části sídel, rozptýlené zástavby, historickou cestní síť, historické zahrady a parky, scenerické cesty, pohledové osy a horizonty a podobné.*“

Ještě před tím, než byla vydána výše uvedená legislativní norma (r. 2006), pokusil se (r. 2003) pojem Urbanistická hodnota přiblížit Martin Tunka, který udává, že urbanistická hodnota daného území spočívá v uspořádání staveb, jejich návaznosti v prostoru a vlastnostech, přičemž se zejména jedná o stavby a prostory, které jsou volně přístupné veřejnosti (členitost a různorodost zástavby, architektonické dominanty, pohledové, průhledové a orientační osy apod.). A nejedná se pouze o hodnoty dlouhodobě rozvíjených sídel, ale také o hodnoty krajiny, vytvořené a proměňované dlouhodobým hospodařením (Tunka M., 2003).

Bečka M., (2010) ve svém přehledném dělení hodnot, kde uvedl mimo jiné také hodnoty přírodní, kulturně historické a civilizační zařadil mezi hodnoty urbanistické následující: obraz sídla, urbánní prostory, urbánní soubory a urbánní struktura.

Protože převážně k příloze č. 1, vymežující sledované jevy pro územně analytické podklady bylo vznášeno množství připomínek, prošla **Vyhláška č. 500/2006 Sb.** novelizací.

Od 23. ledna 2018 je tedy platná **Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti novelizována vyhláškou č. 13/2018 Sb.**

V příloze č. 1, části A bylo v původním znění zmiňováno 119 jevů, z nichž některé byly ponechány, některé vypuštěny, a některé pozměněny či doplněny. Cílem bylo právě upravení, nebo doplnění nových dostupných jevů, které budou logicky členěny a smysluplně definovány a vypuštění méně potřebných nebo nedosažitelných jevů (Vodný R., 2018).

Změna se dotkla i jevu 11, kdy se z původního sledovaného jevu Urbanistické hodnoty stal nově jev **Urbanistické a krajinné hodnoty**.

Na webových stránkách Ministerstva pro místní rozvoj (<https://www.uur.cz>) je výklad pojmu aktualizovaný 2018 ve znění následujícím: „*Jedná se o historicky i esteticky cenné urbanistické celky, zahrnující části sídel, rozptýlené zástavby, historické zahrady a parky. Spočívá v uspořádání prostorů, návaznosti a vlastnostech prostorů i staveb. Předmětem hodnocení je zejména urbanistické uspořádání území, průhledy, pohledové osy a pohledově související území (například zelené horizonty), orientační body, architektonické dominanty území, členitost, charakter a různorodost zástavby, přítomnost zeleně a kvalita prostředí z hlediska pobytové pohody. V širších souvislostech se jedná nejenom o hodnotu dlouhodobě rozvíjené urbanistické struktury jednotlivých sídel, ale i jejich vazeb na hodnoty okolní krajiny, i o hodnotu krajiny samotné, vytvořené a kultivované dlouhodobým hospodařením. Urbanistická hodnota je posuzována především v zastavěném území.*“ Tento výklad již bere v potaz změnu legislativy.

Pod novelizovaný jev 11 tedy řadíme nejen hodnoty uvedené v této kapitole, ale také hodnoty uváděné v kapitole 4. a jejích podkapitolách.

K tomu, aby byly správně identifikovány a klasifikovány území, na kterých se urbanistické hodnoty nachází, vydala odborná organizace Státní památkové péče – NPU certifikovanou metodiku (2015), sepsanou autory Kučou K. a Kučovou V. - **Metodika identifikace a klasifikace území s urbanistickými hodnotami**. Tato metodika má sloužit především odborným pracovníkům organizací, které se ochranou hodnot zabývají. Základním znakem všech území, na kterých se urbanistické hodnoty objevují, je míra dochování historické urbanistické struktury. Proto je prvním krokem k identifikaci těchto hodnot poznání historie vzniku sídla.

V odborné literatuře bývají urbanistické hodnoty často spojovány s historickým jádrem měst, a objekty souvisejícími s historií. Ale je téměř jisté, že v budoucnu budou naši nástupci vidět hodnoty také ve věcech, které jsou pro nás dnes spíše aktuální

a soudobé, než historické. Proto je vhodné soustředit se také na urbanistické a architektonické kvality vznikající. Metodika zmiňuje urbanistické celky, vzniklé na našem území přibližně od 18. století do současnosti, ale v dosud prohlášených památkových rezervacích a zónách nebývají skoro vůbec, nebo nejsou vůbec zastoupeny. Zmiňuje například: hřbitovy, vilové čtvrtě, dělnické a hornické kolonie, sídliště vystavěné v různých letech, zahrádkářské kolonie, satelitní suburbia budována po roce 1989 a mnoho dalších (Kuča K., Kučová V., 2015).

Metodika prvky urbanistické struktury sídla definuje a přibližuje. Jednotlivé sídla dále právě z hlediska samotných hodnot:

1	Území s dochovanými urbanistickými hodnotami
1a	Území s dochovanými urbanistickými hodnotami a architektonicky cennou zástavbou
1b	Území s dochovanými urbanistickými hodnotami (území s historicky cennou zástavbou)
2	Území s částečně dochovanými urbanistickými hodnotami
3	Území s archeologizovanými urbanistickými hodnotami
4	Území se zničenými urbanistickými hodnotami

Tab. č. 1 – Sídla z hlediska urbanistických hodnot (Kuča K., Kučová V., 2015)

3.4 OCHRANA HODNOT

V České Republice má ochrana hodnot již dlouholetou tradici, ať se jedná o ochranu kulturních památek či ochranu přírody a krajiny. I přesto v posledních dvou desetiletích došlo u jistých území hlavně z důvodů rozdělení Státní ochrany přírody a Státní památkové péče, k střetům a rozdílným názorům. Aby k těmto střetům, a vzájemné neinformovanosti dále nedocházelo, uzavřely mezi sebou Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Národní památkový ústav roku 2011 smlouvu a vzájemné spolupráci (Pešout P., 2011).

Movité, nemovité věci, či celé soubory, které jsou významným dokladem historického vývoje, způsobu života, dokladem různým oborů lidské činnosti a dalších věcí zmiňovaných v *kap. 4*, prohlašuje Ministerstvo kultury ČR podle zákona 20/1987 Sb. o státní památkové péči za **kulturní památky (KP)**. Ty nejvýznamnější z nich mohou nést i status **národní kulturní památka (NKP)**. Evidenci těchto památek vede Národní památkový ústav v Ústředním seznamu kulturních památek. Nejen jednotlivé prvky mohou být chráněny. Hodnotné a cenné můžou být také celá města i vesnice, nebo jejich části- historická jádra, nebo jednotlivé čtvrti, nebo také

ucelené soubory v krajině. Tyto plochy jsou chráněny památkovým zákonem, jako **památkové rezervace**. Jejich součástí jsou obvykle NKP a KP, ale nejen díky nim je plocha pod ochranou. Sledují se zde i méně cenné zástavby, podzemní prostory, úpravy povrchů apod. Ačkoliv zákon zná pouze pojem památková rezervace, dělá se dále ještě na městskou, vesnickou, archeologickou a další. Místa s dobře dochovaným půdorysem, i skladbou zástavby ovšem s méně uceleným architektonickým obrazem. Nachází se zde méně KP a v minulosti mohlo být území narušeno rozsáhlejším zásahem. Tyto plochy mohou podléhat ochraně jako **památkové zóny**, městské, vesnické či krajinné. Tyto plochy a celky mají své **ochranné pásmo**, které zajišťuje urbanistické a architektonické kvality blízkého okolí (Národní památkový ústav [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.npu.cz>)

Mezi organizace, které mají ochranu těchto hodnot v režii, patří: Vláda ČR, Ministerstvo kultury, Národní památkový ústav, Památková inspekce, Krajské úřady, Úřady s rozšířenou působností, Obce, Komise státní památkové péče, Konzervátor státní památkové péče. Ale patří zde také vlastníci jednotlivých památek, a můžou jimi být i občané, kteří mají například právo podat žádost o zařazení prvku mezi zákonem chráněné objekty.

Obecná ochrana přírody a krajiny a prvků do ní spadajících je zajišťována prostřednictvím *zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny*. Pod obecnou ochranu spadají tyto prvky: **Územní systém ekologické stability (ÚSES)**, **Významný krajinný prvek (VKP)**, **krajinný ráz**, **přírodní park** a přechodně chráněnou plochu. Také zvláštní ochrana přírody a krajiny podléhá tomuto zákonu. Zde spadá šest kategorií: **Národní parky (NP)**, **Chráněné krajinné oblasti (CHKO)**, **Národní přírodní rezervace (NPR)**, **Přírodní rezervace (PR)**, **Národní přírodní památky (NPP)** a **Přírodní památky (PP)**. Když ČR vstoupila do EU, byly do tohoto zákona transportovány také základní předpisy EU pro oblast ochrany přírody a krajiny. Konkrétně směrnice Rady 92/43/EHS a směrnice Rady 79/409/EHS. Tyto nové směrnice spadají pod soustavu **Natura 2000** (Ministerstvo životního prostředí [online], [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz>).

Tento zákon pod svou ochranu zahrnuje také jednotlivé stromy – **památný strom**, které jsou ovšem přesahovým prvkem, neboť kromě hodnoty přírodní, mají velmi často také hodnotu historickou, kulturní, či společenskou (Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [online], [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz>).

Thompson C., (2010) zmiňuje, že ochraně parků, a významným či ojedinělým krajinám je věnována velká pozornost, která by se měla věnovat také plochám, které jsou chápány jako běžné, bezvýznamné. Jedná se o plochy, jako jsou lesíky a remízky. Tento autor vychází z definic Evropské úmluvy o krajině z roku 2000, která taktéž zmínila potřebu chránit všechny přírodní prvky, nejen ty, které jsou něčím význačné.

Mezi orgány zajišťující ochranu přírody patří: Ministerstvo životního prostředí, Krajské úřady, Obce s rozšířenou působností, Obecní úřady, Státní ochrana přírody, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, a také množství neziskových organizací a občanských sdružení, které se mohou účastnit správních řízení.

Hodnoty urbanistické spadají pod ochranu nejen nástrojů památkové péče, ale také pod stavební zákon- *Zákon č. 183/2006 Sb., Zákon o územním plánování a stavebním řádu*, který ve svém § 26 definuje územně analytické podklady (ÚAP), jejichž součástí jsou také tyto hodnoty (Kuča K., Kučová V., 2015).

Největší důraz (kterému podléhají také plochy na území naší republiky, památky, možno je nazvat také rarity nebo jedinečnosti, tak výjimečné v rámci celého světa), je kladen na památky zapsané do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví – UNESCO (Rössler M., 2007). Režim ochrany těchto památek je u nás zakotven v Mezinárodní úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví z r. 1972, u nás součást sbírky zákonů- č. 159/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.

4 METODIKA PRÁCE

První část práce, literární rešerše zahrnuje zpočátku všeobecné informace vztahující se ke krajině. Jsou zde definovány typy krajin, kategorizace dle různých autorů apod. Hluběji jsou v této části charakterizovány dva typy krajiny a to krajina městská a krajina průmyslová a postindustriální, jelikož právě tyto krajiny se nacházejí na území, kterým se práce v dalších částech zabývá. Dalším obsahem rešerše je výpis hodnot, které v krajině můžeme najít. Obecně jsou zde popsány jak hodnoty krajinné, tak urbanistické, na jejichž vyhledávání a následná interpretace tvoří alfu této diplomové práce. Tuto část uzavírá kapitola, ve které jsou zmíněné možnosti ochrany jednotlivých hodnot. K sepsání literární části byly využity české i zahraniční, literární a internetové zdroje autorů, danou problematikou se zabývajících, mimo to se rešerše opírá také o legislativu.

Druhou částí je vymezení a popis řešeného území. Za užití map zobrazujících přírodní poměry, typologií území ČR dle různých charakteristik, novodobé i historické regionální literatury a různých dobových map je nejprve přiblížena Ostrava jako celek, a dále pak konkrétní katastrální území (Slezská Ostrava a Vítkovice), kterých se práce blíže dotýká. Pro bližší seznámení s vývojem a následné charakterizování těchto území byly kromě literárních pramenů využity a porovnávány také mapy:

historické mapy:

1. vojenské mapování (1763- 1785), zdroj: CUZK, archivní mapy

2. vojenské mapování (1836- 1852), které nám už znázorňuje přibližné hranice prvních osady a vísek, vznikajících měst, zdroj: CUZK, archivní mapy

Mapa Slezské Ostravy ve 30. letech, na které je zřejmé, že se oblast nevyvíjí jako typická městská krajina, se zástavbou rozšiřující se kolem centrální části. Ale že se zástavba kolonií soustřeďuje tak, aby byla co nejbliž dolům, zdroj: Archiv města Ostravy

Vývoj Vítkovického horního a hutního těžířstva v letech 1873-1907, která ukazuje, jak se na území zmenšovaly plochy plužin, které nahrazovala velmi rychle se rozrůstající zástavba železáren, zdroj: Archiv města Ostravy (AMO)

Pharusův plán Ostravy z roku 1920, zdroj: Archiv města Ostravy (AMO)

Mapa Báňské dráhy z Moravské Ostravy do Doubravy z roku 1943 znázorňující trasu železnice, která byla v době intenzivní těžby využívána jako hlavní dopravní tepna (zdroj: Nejen hornictví [online], [cit. 2019-04-60], Dostupné z: <http://podzemi.solvayovylomy.cz>)

ortofoto mapy- porovnávání snímků krajiny z ptačí perspektivy nám nejvíc dokáže přiblížit, jak se krajina formuje v a mění v průběhu let, využité byly:

ortofoto snímek z 50. let, zdroj: CUZK

ortofoto snímek z roku 2018, zdroj: CUZK

Využitá byla ještě **Aktualizovaná mapa brownfields z roku 2010**, která znázorňuje kromě průmyslových areálu také plochy zavezené haldovinou, mapa je dostupná online na webovém portálu města Ostrava- www.ostrava.cz.

Použité mapy ke konkrétnímu katastrálnímu území jsou zobrazeny v příloze, součástí mapových příloh diplomové práce.

Nezbytně nutnou součástí byl opakovaný terénní průzkum. Ten probíhal opakovaně v různých intervalech od září 2018 téměř do finálního sepsání práce. Při průzkumu byly vyhledávány hodnoty, které se ve zdejší krajině nacházejí a pořizována jejich fotodokumentace. Některé hodnoty byly navštěvovány cíleně, jiné byly objeveny při pochůzkách v terénu. Cíleně byly navštíveny především objekty spadající pod památkovou ochranu, předem zjištěné v Památkovém katalogu, který je veřejně přístupný na internetovém portálu Národního památkového ústavu.

Vyhledané hodnoty obou katastrálních území jsou představeny v kapitole výsledků. Ve dvou samostatných podkapitolách (dle katastrálních území), a vyobrazeny v mapových přílohách. V textu jsou hodnoty rozděleny následovně:

- Hodnoty podléhající památkové ochraně jsou sepsány v přehledné tabulce, u třech vybraných je přidán bližší popis a fotografie. Fotografie objektů sepsaných v tabulce jsou součástí poslední kapitoly: Fotografické přílohy.
- Další hodnoty území jsou rozděleny podle kategorie, do které spadají, volně popsány v textu, či tabulkách, vždy s označením, podle kterého je lokalizace hodnoty zaznačená také v příslušné mapové příloze.

- Samostatnou podkapitolou jsou hodnoty urbanistické. Vývoj území je textově popsán za využití literárních zdrojů a výše zmíněných map. Podkapitolou Urbanistických hodnot jsou Honické a dělnické kolonie. Při sestavování této kapitoly jsem se inspirovala Doc. Ing. arch. Michalem Hexnerem (2007) a jím vytvořenou brožurou Cenných a pozoruhodných urbanistických souborů na území města Prahy, která tvoří podklad pro ÚAP. Jednotlivé kolonie jsou popsány v tabulce, která obsahuje název, kód (mnou vytvořený, skládající se z: písmen K (kolonie)- SL nebo V (Slezská Ostrava, nebo Vítkovice) a pořadového čísla. Dále jsou u každého souboru popsány poloha a vymezení, vznik, vývoj a funkční skladba, významné prostory a dominanty, skutečnosti a charakteristiky, stupeň zachování a zdroje uváděných informací. Ke každému objektu náleží jednoduchá mapka, která znázorňuje dochované objekty, hranici kolonie, popřípadě významné osy. U vybraných kolonií jsou doloženy také fotografie, aktuální pořízené při terénním průzkumu a archivní dohledané v Archívu města Ostravy, nebo u pamětníků.

Mapové přílohy, které jsou součástí této práce, byly vyhotoveny v aplikaci ArcMap 10.6.1, jedná se o aplikaci systému ArcGIS Desktop, společnosti ESRI, která slouží pro kartografické úlohy, práci s prostorovými daty a editaci. Katastrální území Slezská Ostrava má pro zobrazení hodnot mapové přílohy 2, z důvodu lepší přehlednosti. Mapy jsou rovněž, jako fotografie samostatnou přílohou této práce, ale označení hodnot v mapě se vždy shoduje s označením v textové části.

5 ŘEŠENÉ ÚZEMÍ - OSTRAVA

Město Ostrava se nachází v Moravskoslezském kraji a díky své rozloze 214 km² a počtu obyvatel (k 1. 1. 2019 přihlášeno k pobytu 298 335 obyvatel) je třetím největším městem České Republiky. Celková rozloha je rozdělená na 23 městských obvodů (Ostrava [online], [cit. 2019-04-50]. Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste>). Ostrava a konkrétní katastrální území, kterých se práce týká, jsou vyobrazeny v mapové příloze č. 1 - Zájmové území.

Velkoměsto se rozkládá na dvou historických územních částech republiky, kterými jsou Morava a Slezsko. Tyto dvě části dělí řeka Ostravice, která zde protéká a právě podle ní dostalo město své jméno. S okresem Ostrava sousedí ze severozápadní strany okres Opava, na východě Karviná, jihovýchodě Frýdek- Místek a na jihozápadě okres Nový Jičín. Město je významným dopravním uzlem, kterým prochází dálnice D1. V roce 2015 bojovala o titul Evropské město kultury, protože v tomto směru má už dlouhá léta co nabídnout. Ne méně známa je také díky sportu, pro který jsou zde vybudované stadiony, na kterých se odehrávají celosvětové události. Co se přírody týká se Ostrava ke špici nejzelenějších měst, a neustále zde probíhají nové výsadby, které jsou podstatné pro zlepšení klimatu a kvality ovzduší. Právě znečištěným ovzduším se totiž toto město staví na přední příčky nejvíc znečištěných měst.

První hmotný doklad o území, na kterém se dnešní město rozkládá, pochází ze starší doby kamenné (asi 25 tis. let zpět). V této době měli na území zvaném Landek svá tábořiště lovci mamutů. Tuto skutečnost dokládají četné archeologické nálezy, přičemž nejvýznamnějším z nich je soška z krevele- Petřkovická (Landecká) Venuše. První písemným dokladem o Ostravě je zmínka v závěti olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku z roku 1267. Město, které bylo na konci 14. století obehnané hradbami se roku 1437 začlenilo do hukvaldského panství. V 16. století se zde začala rozvíjet řemeslná výroba, především soukenictví, tkalcovství a krejčovství a až do 18. století je Ostrava poddanským městečkem. Na konci 18. století zde bylo objeveno černé uhlí. Tento objev zapříčinil rozvoj obchodu a Ostrava se stává významným průmyslovým centrem rakousko-uherské monarchie. Díky tomu zde velmi rychle vzrostl počet obyvatel (Przybylová B., a kol., 2013).

Protože poptávka po černém uhlí rostla, začalo se kromě dolování velmi rychle vyvíjet také hutnictví, koksárenství, strojírenství a stavebnictví. Vznikají šachty a fabriky

a v jejich blízkostech se pro dělníky stavějí byty a dělnické kasárny. Podniky pro své zaměstnance staví celé dělnické osady a kolonie. Ostrava je městem s několika hlavními ulicemi, na kterých se nachází veřejné budovy a reprezentativní domy, přesto zde však dominují hutě a koksovny a k nim náležící nevzhledné domky v doslova přelidněných osadách a koloniích. Ke změně zde dochází po 1. světové válce, kdy vznikl jednotný regulační plán pro výstavbu městské aglomerace. Staví se vilové čtvrtě, velké obchodní domy, úřady, školy a kostely. Po roce 1950 dochází k výstavbě tzv. finských domků pro horníky a jejich rodiny, k výstavbě bytových jednotek a sídlišť. Vznikají nové městské části. Po roce 1990 dochází na území k útlumu těžby uhlí a město se přestává rozrůstat. (Bakala J., Jiřík K., 1993).

5.1 PŘÍRODNÍ POMĚRY ÚZEMÍ

Přírodní poměry, nebo také podmínky dané lokality patří mezi primární krajinnou strukturu. Jedná se o geneticky primární složku, která vznikla nezávisle na člověku a jeho úmyslech. Tato přírodní složka přetrvává, i když může být člověkem ovlivňována a poupravována.

5.1.1 Geomorfologie, reliéf terénu

Nejvyšší jednotkou Geomorfologického členění je systém, celá Česká Republika se dá rozdělit na dva systémy a území Ostravy patří do systému Alpsko- Himalajského. Bereme-li v potaz Ostravu, jako celý okres, jeho převážnou část řadíme do provincie Západní Karpaty. Jen malá část okresu na západní straně zasahuje do provincie Česká Vysočina, toto území se však netýká ploch konkrétně řešených v této práci. (Demek 1985). Dle Demka (1985) a jeho geomorfologického členění spadá Ostrava dále do subprovincie: Vněkarpatské sníženiny, oblasti: Severní vněkarpatské sníženiny a celku Ostravská pánev.

Ostrava je město s rovinným terénem, průměrná nadmořská výška je 227 m n. m., nejvýše položené místo v nadmořské výšce 336 m n. m. se nachází v Krásném poli, na ulici Vodárenská. Naopak nejnižší položené místo je lokalizováno na Slezské Ostravě v křižovatce ulic Garbova a Jan Marie. V literatuře a turistických průvodcích bývá často mylně uváděn jako nejvyšší bod vrchol haldy Ema (324,6 m n. m.).

Reliéf Ostravy je ovlivněn hlubinnou těžbou černého uhlí, při kterém vznikly v okolí dolů umělé navážené výsypky různých tvarů. V důsledku těžby docházelo také k poklesům terénu a tvorbě sedimentačních nádrží (Havrlant J., 1999).

5.1.2 Klimatické podmínky

Pro Ostravu je z hlediska klimatických poměrů typický převládající jihozápadní směr větru, průměrný roční úhrn srážek 705 mm, průměrná roční teplota 8,6 °C. Průměrná teplota v lednu je zde -1,4 °C a v červenci 18,3°C.

Klima Ostravy můžeme charakterizovat podle několika autorů a jejich klasifikací. Nejznámější a nejčastěji užívaná klasifikace je dle Quitta (1971), kdy tento autor při vytváření klasifikace rozčlenil tehdejší Československou republiku na čtverce rozměrů 3 x 3 km, pracoval s klimatologickými daty z let 1901- 1950 a výsledkem bylo na území pouze České Republiky 13 klasifikačních stupňů. Podle tohoto autora řadíme Ostravu a její blízké okolí do mírně teplé klimatické oblasti- MT10, kterou lze charakterizovat následovně: mírně teplé, krátké jaro, dlouhé teplé a mírně suché léto, podzim mírně teplý, krátký a velmi suchá, krátká, mírně teplá zima (Hruban R., 2018).

Také podle klimatické regionalizace dle Moravce-Votýpky z roku 1998 řadíme Ostravu do oblasti mírně teplé. Regionalizace dle těchto autorů je založena na zpracovaných datech z let 1961- 1990, získaných z měření na 85. stanicích České Republiky. Na rozdíl od klasifikace předchozí je tato vztažena na plošnou jednotku 100 x 100 m. Autoři výslednou databázi rozdělili na desíti škálovou stupnici, tedy deset možných oblastí podle ročního úhrnu srážek do a nad 580 mm, období srážek do a nad 22 dní a podle průměrného počtu dní s teplotou 10°C a více (Hruban R., 2018).

5.1.3 Hydrologické podmínky

Za hlavní tok, protékající městem je považována řeka Odra, která pramení v Oderských vrších. Další významnou řekou města, je Ostravice, tvořící hranici mezi Moravou a Slezskem. V městské části Ostrava Přívoz Ostravice vtéká do Odry a tvoří tak její pravostranný přítok. Dalšími většími toky, které Ostravou protékají, jsou řeky Lučina a Opava. Jako na kvalitu ovzduší, má velké množství průmyslových podniků dopad také na tyto řeky, ve kterých je kvalita vody negativně ovlivněná.

Hydrologickou soustavu Ostravska doplňují také rybníky, za nejkvalitnější z nich považujeme rybníky v Poodří, nebo Heřmanický rybník.

V nivě okolo velkých řek se nachází spodní voda v hloubce do 5 metrů, na ostravské terase, která se mezi řekami Odrou a Ostravicí rozkládá, sahá hladina podzemní vody až do hloubky 16. metrů (Matějka D., 2007).

5.1.4 Geologické a půdní podmínky

Převážná část Ostravy se nachází v karpatské předhlubni vzniklé v období alpinského vrásnění. Tyto geologické jednotky překrývají sedimenty kvartéru, které dosahují mocnosti až 100 m Tato část území je pokrytá pleistocenními sprašovými hlínami, na kterých vznikly oglejené hnědozemě a ilimerizované oglejené půdy. Údolí řek Odra a Ostravice jsou budovány fluviálními písčitohlinitými holocenními sedimenty, na těch se nacházejí středně těžké až těžké oglejené půdy. Odlišná je terasa vzniklá mezi těmito řekami. Ta je tvořena fluviálními štěrky a štěrkopísky, a na povrchu sprašové hlíny (Havrlant M., a kol., 1990).

5.2 KATASTRÁLNÍ ÚZEMÍ SLEZSKÁ OSTRAVA

Katastrální území Slezská Ostrava se nachází po pravé straně řeky Ostravice a má rozlohu 41,75 km² Průměrná nadmořská výška území je 230 m n. m a v roce 2018 zde žilo 7 818 obyvatel. Jako samostatné katastrální území funguje Slezská Ostrava od roku 1990 (Slezská Ostrava [online], [cit. 2019-04-50]. Dostupné z: <https://slezska.ostrava.cz>).

5.2.1 Historie, vývoj a proměny krajiny

Poprvé byla obec zmíněná v roce 1229, v listině papeže Řehoře IX. Tehdy byla zmíněná pouze názvem Ostrawa, nikoliv Polská Ostrava, jak byla nazývána od 15. století, nebo Slezská Ostrava (název nesoucí od roku 1919). Dnes Slezská Ostrava byla součástí polskoostravského panství, které vlastnilo mnoho rodů. Nejvýznamnější vliv měli Sedlničtí z Chotic (1508- 1714) a Wilczkové z Dobré Zemice (1714- 1848). Sedlničtí byli značně aktivní ve stavební činnosti, a v řemesle. Za jejich éry byly z významnějších činů například: vybudován téměř desetikilometrový náhon, díky kterému mohli následně odebírat vodu z řeky Ostravice. Ve 30. a 40. letech přestavěli původní středověký hrad na renesanční zámek. Od 18. století byl vývoj Slezské Ostravy v rukou rodu Wilczeků, ten panství držel do roku 1848, velkostatek až do roku 1945. Hrabě František Josef Wilczek zde započal s pravidelnou těžbou uhlí. S dolováním uhlí potom souvisel přísun nového obyvatelstva, a s ním započala přeměna krajiny. Bylo nutno vybudovat zde zázemí pro pracující horníky a jejich rodiny. V roce 1879 byla díky svému vzestupu Slezská Ostrava povýšená na městys, a roku 1920 na město. Od roku 1990 se jedná o

městský obvod, ke kterému náleží samostatná katastrální území: Slezská Ostrava, Hrušov, Koblov, Heřmanice, Muglinov, Antošovice, Kunčice a Kunčičky (Pietoň Č., 2017).

Nemáme žádný doklad, který by nám ukázal, jak vypadala Slezská Ostrava, před tím, než začala být ve větší míře osídlována. Pravděpodobně se jednalo o plochu, na které se nacházely malé zemědělské osady, obklopené polem, loukami a lesem. První půdorysný pohled na Slezskou Ostravu nám umožňuje mapa stabilního katastru z roku 1836, kde se ves rozkládá mezi soutokem řek Lučina a Ostravice. Usedlosti jsou zde rozmístěny nepravidelně. Slezská Ostrava se nevyvíjela jako tradiční města. Na území jsou jako první osady zakresleny vsi Zámostí, Hranečník, Hladnov. jednalo pouze o vsky malé rozlohy. Roku 1779 se na území vytyčila významná opavsko- těšínská silnice. Dalším významným počinem byla výstavba kostela sv. Josefa v letech 1780- 1783, který se stal významnou dominantou prostoru. Území mělo stále zemědělský charakter. Významnou změnou pro toto území byl nález černého uhlí. (Kuča K., 2000). První doložený nález uhlí na Slezské Ostravě na pozemcích hraběte Vlčka má původ v roce 1763, mnoho následujících let však trvalo, než se začalo s dobýváním. Nejprve se vytěžené uhlí používalo v řemeslné výrobě, a doplnilo dřevo, které bylo do té doby jediným palivovým materiálem, dováženým na Ostravsko z lesů Beskyd a Podbeskydské pahorkatiny. Později se začalo nové palivo využívat v hutích, které v Ostravě začaly vyrůstat a v domácnostech. Spalováním kamenného uhlí v hutích a koksovárnách došlo k ovlivnění lesů ostravského regionu (Gabzdil J., 2004). Zemědělskou krajinu doplněnou lesnatými plochami začaly zaplňovat těžební věže, a stavby, které šachtám tvořily zázemí. V jejich nejtěsnějších blízkostech začaly vznikat hornické a dělnické osady (Kuča K., 2000).

Když se v předminulém století vystavěla Košicko- Bohumínská trať (původně Severní dráha Ferdinandova), železniční doprava a hutní výroba nastartovaly dynamického rozvoje, který nepřerušily ani obě dvě světové války. Vznikala nová a nová střediska osídlení, ze kterých se staly souvislé územní celky (Kuta V., Kuda F., 2014).

Volné plochy mezi těmito celky byly zasypávány sutí a tzv. haldovinou- nevyužitým vytěženým materiálem. (Ještě nezaroštěné výsypky jsou hezky viditelné na ortofoto snímku z 50. let) V této době by se tyto plochy daly nazvat příkladnou průmyslovou krajinou. Poddolování území se v průběhu času začalo projevovat na stavebních objektech na povrchu. Nejen na významných objektech hradu a kostele, ale také na domech

vystavěných kolonií. Ve druhé polovině 20. století bylo mnoho obytných objektů zdemolováno (Kuča K., 2000).

V 60. letech se začala ukazovat stále naléhavější nutnost obratu a započala restrukturalizace toho průmyslu. Po roce 1989 a tržní situaci, která nastala, bylo patrné, že dojde k prudkým změnám. V roce 1992 byl schválen program útlumu dolů. V roce 1994 došlo na Slezské Ostravě k úplnému ukončení těžby uhlí. Většina jam se začala zasypávat, technické objekty začaly být demolovány. Toto období demolic bylo roku 1996 téměř dokončeno. Pozůstalé použitelné objekty začaly plnit funkci výrobních hal a skladů (Kuta V., Kuda F., 2014).

Ve své podstatě pro krajinu a její prvky, znamenalo toho ukončení důlního průmyslu pozitiva. Konec vzniku nových hald, odkalových rybníků a zastavení plošného rozšiřování města. Krajina po těžbě ale zůstala velmi těžce dekontaminovaná, a dekontaminace bude trvat ještě několik desítek let. Na některých plochách původních hald započala přirozená rekultivace, a některým plochám je nutno pomoci rekultivaci řízenou. Nyní můžeme tuto krajinu, kde průmysl utichl označit za post-průmyslovou, s mnohými důkazy dřívějšího využití, například ve formě dochovaných těžebních věží, komínů a jiných původních průmyslových staveb. Postupný vývoj a proměny této krajiny nám ukazují porovnávané mapy různého stáří, využití mapy jsou znázorněny v mapové příloze č. 1.

5.3 KATASTRÁLNÍ ÚZEMÍ VÍTKOVICE

Vítkovice, byly roku 1924 připojeny k Moravské Ostravě a od roku 1990 jsou městským obvodem Ostravy. Mají rozlohu 648 ha a jsou lokalizovány na levé straně řeky Ostravice. Průměrná nadmořská výška katastrálního území je 210 m n. m.

5.3.1 Historie, vývoj a proměny krajiny

Založení Vítkovic se datuje do dob středověké kolonizace Velké Moravy. Dle nejstarší dochované zmínky se jedná o rok 1357. Počátkem 15. století se Vítkovice, jako ostatní části města stávají součástí hukvaldského panství. Původně byly Vítkovice středověkou lánovou vesnicí ve vlhké nivě řeky Ostravice s převážně dřevěnou zástavbou. Vývoj této vsi postupoval velmi pomalu, v roce 1794 zde žilo pouze 157 obyvatel. Impulsem k tomu, že se ves začala proměňovat, byla výstavba huti a rychlý nástup průmyslové výroby v raném počátku 19. století. Během půl století se zemědělská ves proměnila v moderní průmyslové centrum, které bylo v době svého největšího

rozkvětu budováno dle ucelené urbanistické koncepce s mnoha městskými znaky. Protože bylo potřeba zajistit zaměstnancům huti bydlení, začaly se stavět první domky. Lze říci, že začaly vznikat první dělnické kolonie na Ostravsku. Protože potřeby rozvíjejících se podniků rostly, začalo se v 60. letech 19. století stavět ve velké míře, ale dost chaoticky. Ve Vítkovicích vznikl konglomerát průmyslových provozů, domů, kanceláří, budov pro potřeby obyvatel. S příchodem nového ředitele Vítkovických železáren, kterým byl Paul Kupelwieser, jenž byl velmi ambiciózní a vzdělaný, začala Vítkovicím nová etapa.

Paul Kupelwieser přišel s novou výrobní koncepcí, která se opírala především o zaměstnance, kteří byli odborně a výkonně zdatní a zaručovali bezkonfliktní vztahy. Začaly se řešit sociální otázky, které přinášely zlepšení životní úrovně zaměstnanců a jejich rodin. Záměrem nového majitele bylo založení Nových Vítkovic. Města, které bude předbíhat dobu. Nový urbanistický celek měl být úzce spjat s podnikem a tvořit jistou ideovou jednotu. Dominantním rysem tohoto města bylo červené režné zdivo- které bylo použito na všech významných objektech – kostel, radnice, škola, nemocnice, ale i na objektech obydlí a provozních budovách. Budování Nových Vítkovic se dá rozdělit do několika etap. První etapa- Počátek budování byla zahájena r. 1876 a byla úzce spjata s Paulem Kupelwieserem. Ale také další etapy primárně vycházely z jeho myšlenek. Do projektování architektonických dominant, kulturních a společenských center obce byli angažováni ve své době špičkoví architekti: Hans Ulrich, Gustav Meretta, Max von Ferstel, nebo August Kirstein. V této první, především přípravné etapě byly postaveny obytné objekty, dělnické kolonie. V druhé etapě, která je vymezena léty 1882- 1885 bylo daleko více investováno do civilní zástavby. Plochu výrobního závodu měla od obytné zóny oddělovat navržená železnice. Domy se lokalizovaly co nejdále od výrobních ploch. Nově navrhované centrum s podlouhlým náměstím z jižní strany ohraničoval kostel, ze severní strany nádražní budova. Vše prostupovala zeď. Třetí etapa budování v letech 1885- 1893 byla etapou, která narušila doposud jednotný celek. Byla naplánována výstavka továrny na litou ocel. Železniční trať, nazývaná horká kolej, prořala městské centrum v okolí fary, a popřela původní urbanistickou koncepci. Plánované nádraží naproti kostela nebylo možné, a místo zůstalo nevyužito. Od roku 1890 začala na východní straně náměstí vyrůstat nemocnice. Pro obyvatele byla postavena tělocvična, letní plovárna a lázně s krytým bazénem. Po roce 1900 při dotváření Nových Vítkovic se upřednostňovaly výstavby výrobních areálů a upustilo se pohledu vytvoření moderního průmyslového města s oddělenou obytnou a výrobní částí. Kolem komplexu závodu se

začaly kupit obytné soubory. Významným počinem na konci této etapy bylo vybudování školy, a především radnice, která tvořila protiváhu kostela. S narůstajícím počtem obyvatel, vznikají další kolonie. Vítkovice dosáhly na prahu 1. světové války společenskému, urbanistickému a rovněž stavebnímu vrcholu. Všechny další roky dochází v samostatném městě Vítkovice ke stagnaci, a pozvolnému pádu. V meziválečném období jsou v jihozápadní části města doplněny církevní stavby, a atletický stadion. Po 2. světové válce jsou některé obytné objekty vybombardovány. V 60. a 70. letech dochází na území k budování významné dopravní spojky- ulice Rudná, také díky tomu došlo k zbourání některých původních obytných kolonií. (Matěj M., 2014).

Domy, které dřív obývali převážně zaměstnanci závodů a kultivovaní lidé, dnes obývají převážně sociálně slabší rodiny, nebo nepřizpůsobiví občané, a to z důvodu, že jsou byty ve většině případů ve vlastnictví města. Tito obyvatelé si jen málokdy uvědomují, že se jedná o historicky cenné stavby, na kterých jsou díky nevhodnému chování patrné známky devastace, a znehodnocování. Vítkovice představují typickou městskou krajinu, tvořenou především zástavbou, jak obytnou tak průmyslovou, ale také hustou dopravní sítí. Přes území vedou hlavní silniční tahy a celé území je prostoupeno tramvajovými kolejemi. K proměnám dochází především v Dolní oblasti Vítkovic, ze které se stalo kulturní centrum, které se rozrůstá do krajiny původně obsazené pouze technickými objekty. Vedení města a majitelé pozemků nemají zájem pouze o zvelebení staveb, ale také jejich okolí, a tak si lze všimnout, že na mnohých plochách přibývají nové výsadby, a Vítkovice se stávají zelenější, než byly kdykoliv předtím. Především z orfotofo snímků jde vyzorovat, že se změnil také tok řeky Ostravice. Ještě v 50. letech byla Ostravice řekou s mnoha meandy. V průběhu let prošla několika rekultivacemi a dnes se jedná o téměř narovnaný tok se zpevněnými břehy. Mapy, na kterých je možno změny krajiny pozorovat a byly pro studii území použité, jsou samostatnou přílohou č. 5.

6 VÝSLEDKY

6.1 HODNOTY SLEZSKÉ OSTRAVY

Všechny hodnoty, které se v textu dále objevují, jsou vyznačeny také v mapových přílohách. K hodnotám Slezské Ostravy náleží samostatné mapové přílohy č. 3 a 4, ve kterých jsou hodnoty označeny kompatibilně jako v textu.

6.1.1 Kulturní a historické hodnoty podléhající ochraně

Lísková Vila (NKPI)

Jediná NKP v katastrálním území Slezská Ostrava. Památkově chráněn je tento objekt od 3. 5. 1958, od 1. července 2008 se stává NKP. Vila JUDr. E. Lísky, nazývána někdy také Šlapetová villa byla vystavěna r. 1935- 1936 podle návrhu architektů Lumíra a Čestmíra Šlapetových. Funkcionalistická stavba je zasazena do hladnovského kopce na ulici Čedičova. Jednalo se o první dům na území Slezské Ostravy s kónickým rizalitem zimní zahrady. Noví majitelé ji od rodiny doktora Lísky koupili v r. 1970. Dodnes je vila zachována ve svém téměř původním stavu a slouží k bydlení, i přesto že dvě další vily, se kterými je srovnávána (Villa Tugendhat v Brně a Mullerova villa v Praze) už v dnešní době plní funkci muzea, nikoliv obytnou (KOPEC, J., Vila JUDr. Eduarda Lísky na Slezské Ostravě - Bazalech [online]. [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz>)

Obr. č. 1 – Lískova Vila (autor: Kamrla Zdeněk, 2014)

Radnice (KPI)

Stavba navržená architektem Viktorinem Šulcem, vystavěna v letech 1911- 1913 se nachází na rohu ulic Keltičkova a Těšínská. Nachází se na vyvýšeném okraji Slezské Ostravy, a jedná se o stavbu několika stylů- je zde kombinovaná forma české

novorenesance s jinými historickými styly a interiér je převážně secesní. Jako hodnotné můžeme na této stavbě označit schodiště, nebo reprezentační sál se zdobnými lustry, který dnes slouží jako obřadní síň. Radnice není hodnocená jako ojedinělé architektonické dílo, ale svým vzhledem zapadá a hlavně po své výstavbě zapadala do okolí. Radnice byla sídlem úřadu starosty, následně sídlem městského úřadu, nyní v radnici sídlí úřad městského obvodu Slezská Ostrava (Strakoš M., 2011). Historický zájem tato budova vzbuzovala hlavně po vzniku ČSR, kdy byla místem hájení českých zájmů na Těšínsku (Pietoň Č., 2017). Od 3. 5. 1958 je památkově chráněna, jedná se o KP.

Vodárna (KP2)

Věžový vodojem s rozhlednou byl v části Hladnov, na ulici Nejedlého vystavěn roku 1909 a hned krátce na to, v roce 1925 přestavěn. Rekonstrukce proběhly po tomto roce ještě třikrát. Stavba byla pojata v duchu secese, a jistou dobu sloužila také jako hasičská zbrojnice, nebo se v ní nacházely prostory restaurace (Pietoň Č., 2017). Později přešla stavba do majetku soukromých vlastníků. První majitel odstranil veškeré původní vybavení a restauraci uzavřel. Majitel aktuální používá věž k umístění vysílačů pro šíření signálu. Protože se pod Hladnovskou vodárnou vystavěl bytový komplex, neplní už ani funkci rozhledny. Památkově je tato stavba chráněna od roku 1992, jedná se o KP. Aktuální majitel měl v úmyslu objekt necitlivě přestavět, to mu však bylo zamítnuto a stavba byla přerušena na dobu neurčitou (Strakoš M., 2004).

Obr. č. 2 – Radnice Slezská Ostrava

Obr. č. 3- Vodárna na Hladnově

Název	Typ ochrany	Chráněno od	Adresa	komentář/ označení v mapě
Uhelný důl Terezie/ Petr Bezruč	KP	18. 10. 1993	GPS souřadnice: 49°50'31,4" s. š., 18°18'28,5" v. d. poblíž ulice Keltičkova	Památkově chráněná pouze těžní věž, strojovna těžního zdroje č. 1, pomocná strojovna těžního zdroje. Od roku 2007 ve správě státního podniku Diamo, jedná se o předání správy městskému obvodu. V areálu provozovna autoservisu JPM. KP3
Uhelný důl Michálka	KP	24. 5. 1995	areál se nachází v těsnosti křižovatek Michálská a Příjezdná. GPS souřadnice: 49°50'11" s. š., 18°19'7" v. d.	Památkově chráněna strojovna, kompresorovna, šatny a koupelna. Areál bývalého dolu byl zakoupen společností SATJAM s.r.o, v r. 2008 byl zpracován projekt na brownfield, následně vystavěná nová hala, a opět je zde zázemí firmy na výrobu střešních krytin. KP4
Uhelný důl Trojice	KP	15. 5. 1995	lokalizován po pravé straně silnice Těšínská ve směru z Vratimova na Bohumín GPS souřadnice: 49°50'3" s. š., 18°18'9" v. d.	Pam. chráněny objekty: strojovna 1., strojovna 2., šatny, koupelny, lampovna, truhlárna, kotel, ventilátorovna, terasy, halda. Nyní je areál opuštěn. V plánu je sanace a rekultivace areálu dolu a blízkého okolí, v roce 2030 naplánovány nové výstavby pro bydlení. KP5
Uhelný důl Ján- Mária	KP	17. 5. 1996	areál leží mezi ulicemi Slívova a K Salmovci	Dochované jsou budova strojovny a správní budova, v rekonstruovaných prostorách se dnes nachází stejnojmenný hotel. KP6
kaple P. Marie Lurdské	KP	2. 5. 2006	ulice Keltičkova, místní část Zámostí	Kaple rustikálního vystavěná v 2. polovině 19. století, po rekonstrukci. KP7
Hrob a pomník zastřelených havířů	KP	3. 5. 1958	ústřední hřbitov, ulice Těšínská	Pietní místo, připomínka sociálních nepokojů na Slezské Ostravě KP8
kostel Sv. Josefa	KP	3. 5. 1958	ul. Těšínská	Barokní jednolodní kostel, vystavěn v letech 1780- 1783. V letech 1913- 1928 nutná rekonstrukce a zajištění z důvodu poddolování. KP9
Zřícenina Slezskoostravského hradu	KP	3. 5. 1958	ulice Hradní čp. 1861/12	Původně hrad, následně přestavěn na zámek. Mnohokrát rekonstruován, degradace památky z důvodu necitlivých přestaveb, a poddolování KP10
pomník Miloše Sýkory	KP	3. 5. 1958	ul. Těšínská	Pomník autora Konráda Babraje, znázorňující smrt Miloše Sýkory, který obětoval život a zachránil most přes řeku Ostravici KP11
pomník osvobození Rudou armádou	KP	3. 5. 1958	ul. Těšínská	Pomník s tankem, vojenské pietní místo KP12
Náhrobek Petra Cingra	KP	3. 5. 1958	ústřední hřbitov ulice Těšínská	KP13
Zdroj: Památkový katalog NPÚ, 2019				

Tab. č. 2 – Kulturní a historické hodnoty Slezské Ostravy podléhající ochraně (NPÚ, 2019)

6.1.2 Ostatní hodnoty katastrálního území Slezská Ostrava

Aktuální kapitola je výpisem všech dalších hodnot, které se na území nacházejí, rozdělených do jednotlivých kategorií pod které spadají.

SAKRÁLNÍ OBJEKTY

Hornický kříž na Salmovci (S1)

Původně hornická kaple, lokalizovaná u křižovatky ulic Čtvercová a Kramolišova, byla přestavěna z původní šachetní budovy. U oltáře se nacházela mramorová deska, která měla značit bod, který určil důlní podnikatel Ignát Vondráček, jako místo své prvního jámy na pro těžbu když dorazil na Ostravsko. Kaple byla roku 1886 vysvěcena polsko- ostravským knězem Janem Bittou, za přítomnosti knížete Salma. Časem se na ní začaly projevovat známky poškození důlní činností a v 60. letech 20. století byla zbořená. V těsné blízkosti původní kaple zůstal stát kříž, který je zde i nyní (Daněk R., 2011).

Kaplička sv. Hedviky (S2)

Kapličku vystavěl majitel soukromého Keltičkova hornického muzea v roce 2005, na počest patronky Slezska, sv. Hedviky. Téhož roku byla posvěcena ostravským farářem Janem Plačkem, a každoročně se u ní konají bohoslužby. Je volně přístupná, a nachází se u soukromého muzea, které stojí na místě, kde podle legendy kovář Keltička poprvé objevil černé uhlí.

Husův sbor (S3)

Základní kámen této funkcionalistické stavby se zvonící a modlitebnou byl položen v červenci roku 1924. Položení kamene mělo manifestovat 500. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova (Juřica M., 2006).

ARCHITEKTONICKY CENNÉ STAVBY

Rodinný dům Oldřicha a Hany Rohanových, ulice Záměstní (AC1)

Na ploše kde se nacházela výsypka z šachet, nechali tito manželé za podpory Báňské stavební společnosti hlušinu odtěžit, a vystavěli zde r. 1971 do krajiny zapadající rodinný dům, s typickými znaky doby. Architektem této stavby je Radůz Rozhon. Hlavní klad této stavby spočívá v její vyváženosti a odvaze, zasadit stavbu do tak zdevastovaného a narušeného prostředí (Foibos a. s., 2010).

Krematorium (AC2)

První krematorium na Moravě navrženo architekty Vlastislavem Hofmanem a Františkem Menclem bylo vystavěno na starém městském hřbitově roku 1925 a tvořilo dominantu celého areálu. Koncem 50. let se celý hřbitov zrušil a na jeho místě vznikl sad Klementa Gottwalda. Nové krematorium bylo vystavěné r. 1964 na vyvýšenině ústředního hřbitova, a opět tvoří dominantu ve svém okolí. Výstavba se táhla dlouho, z důvodu potíží vznikajících na poddolovaném území. (Krematorium Ostrava [online], [cit. 2019-04-60], dostupné z <https://www.krematoriumostrava.cz>)

Vila J. Wilczka ředitele Kamenouhelných závodu (AC3)

Objekt z roku 1913, připomínající menší zámek vystavěn, naproti sídla tehdejšího ředitelství dolů Trojice, sloužilo jako soukromé sídlo ředitele Kamenouhelných závodů. Stavba má trojtaktovou dispozici s postranními rizality a s mansardovou střechou. Stavba je ukázkou pozdního historismu s novobarokními a novorenesančními prvky (Ostravské památky [online], [cit. 2019-04-60], dostupné z <http://www.ostravskepamatky.cz>).

PRŮMYSLOVÉ OBJEKTY, PAMÁTKY

V důsledku toho, že na území byla provozována téměř 220 let těžba kamenného uhlí, vzniklo zde množství důlních děl. Jednalo se o důlní jámy a štoly, které i po své likvidaci představují trvalé pozůstatky po hornické činnosti. K souboru staveb náležících dolům patřily také těžní věže. Ty vytvářejí od minulého století podstatnou součást architektury hornických měst a představují stopy průmyslového dědictví. Přestože mnoho těchto věží již bylo na území zlikvidováno, přistoupila Ostrava k názoru, že alespoň některé, architektonicky významné konstrukce je vhodné zachovat. Na celém území Ostravského uhelného revíru se r 1992 nacházelo 32 těžebních věží, dnes je jich zachováno 9 a většinou jsou zapsány do seznamu kulturních památek (Hedvábný B., a kol., 2002). Na ploše katastrálního území Slezská Ostrava se nacházely doly, vypsané v následující tabulce. Ty nejvýznamnější z nich byly zmíněny už v tabulce č. 2- *Kulturní a historické hodnoty podléhající ochraně*. A i přesto, že z množství dolů, které se zde nacházelo, zbylo jen malé množství těžebních věží, nacházíme v krajině na místech, kde tyto doly byly lokalizovány často alespoň pamětní desky, nebo jiné značení.

Jámy Slezské Ostravy			
Název	Další pojmenování	Rok založení	Rok ukončení
Jindřich	-	1834	1969
Bedřich	Světlík VI	1835	1898
Jáma č. VIII	Burňa	1838	1969
Zwierzina II- Josef	-	1839	1881
Zwierzina VII	-	1839	1900
Neumann	-	1841	1884
Jan Nepomuk	Michálka větrná	1841	1976
Terezie 1	Petr Bezruč 1	1842	1994
Luční	Vizina	1842	1887
Jáma 1	Sv. Anna	1843	1964
Josef Maria	Jan Maria těžní	1844	1963
Trojice 1	-	1844	1970
Jáma V	Zárubek těžní	1845	1993
Josef	Zámostí	1847	1881
Salm I	Ignát	1850	1884
Salm II	Leopoldina	1850	1923
Salm VII	Hugo	1850	1926
Františka	-	1854	1933
Hermenegild vodní	Zárubek vodní	1858	1998
Vilém	-	1859	1961
Ema	-	1861	1934
Salm VII	Eliška	1862	1926
Eliška	-	1863	1899
Lucie	-	1863	1934
Jakub 1	-	1868	1992
Jakub 2	-	1868	1992
Jan těžní	-	1869	1975
Jan větrní	-	1870	1922
Eliška těžní	-	1871	1926
Michaeli	Michálka	1871	1976
Jan Maria větrní	-	1875	1964
Josef	-	1879	1975
Trojice 2	-	1895	1970
Trojice 3	-	1940	1974
Petr Bezruč 2	-	1961	1994

Zdroj: Kolektiv autorů Klubu přátel hornického muzea OKD v Ostravě, 2002

Tab. č. 3 – Jámy a doly Slezské Ostravy

Další prvky, které v krajině Ostravska tvoří významné dominanty, jsou haldy, nazývané někdy také jako výsyvky. Těch se v celém Ostravsko-karvinském revíru nachází 42. Kromě těchto 42 velkých výsypek, se na této ploše nachází ještě 281 menších hald, nazývaných deponie. Jelikož těžba a s ní vznikající výsyvky se tohoto regionu dotýkají už 200 let, jedná se o prvky významné hlavně z historického hlediska (Kohutová K., 2016). Haldy jsou dominanty umělé vytvořené, i když na nás mnohdy působí jako prvky přírodní, a to z důvodu svévolného zarůstání pionýrskými dřevinami, a mnohdy i chráněnými druhy bylin. Často se na ně vážou také specifické druhy živočichů. Na území města tvoří tyto umělé kopce jakýsi jiný svět, jsou místem, kde lidé utíkají před velkoměstským ruchem, užít si výhledy a klid. Skoro na všechny vedou i přes zákazy vstupu vyšlapané cesty. V období hospodářské krize byly dokonce místem, které obývali bezdomovci, protože na nich bylo teplo i v zimních měsících (Balabán L., 2013). Ty největší jsou řazeny také mezi brownfieldy. Následující tabulka obsahuje soupis hald a odvalů tvořící součást katastrálního území. Průmyslové památky jsou vyznačeny v mapové příloze č. 4.

Haldy a násypky Slezské Ostravy		
Označení	Název	Velikost
H1	Odval Ema	365 722 m ²
H2	Odval Petr Cingr	148 248 m ²
H3	Odval dolu Michálka	165 009 m ²
H4	Hlušínová navážka u Michálkovic	139 202 m ²
H5a	Halda dolu Heřmanice – odval Salma	71 069 m ²
H5b	Odval dolu Heřmanice – odval Salma	74 405 m ²
H6	Odval Jan Maria	103 368 m ²
H7	Odval Lučina	47 128 m ²
H8	Halda dolu Ostrava	33 033 m ²
H9a	Halda dolu Ostrava- závod Zárubek	49 505 m ²
H9b	Halda dolu Ostrava- závod Zárubek	31 149 m ²
H10	Centrální odval Zárubek	1 033 500 m ²
H11	Odval Lihovarská	839 146 m ²

Tab. č. 4 – Haldy Slezské Ostravy, (zdroj: Aktualizovaná mapa brownfields z roku 2010, MMO)

Obr. č. 4 – Vrchol haldy Ema

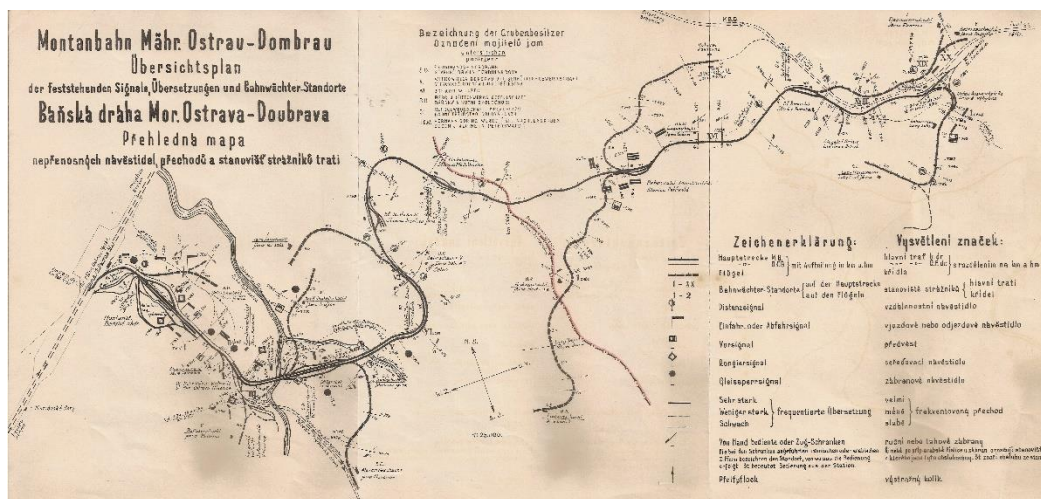
VÝZNAMNÉ BOVY VÝHLEDŮ, POHLEDOVÉ HORIZONTY

I přesto, že se jedná o krajinu s málo členitým reliéfem, nachází se zde body, ze kterých při vhodném počasí vznikají výhledy do okolí. Nejvýznamnějším místem pro výhled na celou Ostravu a krajinu okolo ní, je **vrchol uměle navezené výsypky Ema (MVI)**. Jedná se o jedinou památkově chráněnou haldu na Ostravsku, která je ještě stále činná, a při slunečném počasí se pozorovateli otevře pohled až na pohoří Beskyd. Kromě toho významného bodu výhledů se na území nachází ještě další 2 místa, odkud se naskytují výhledy: **most přes cestu nad Bazalama (MV2)** a **křižovatka ulic Michálská a Josefova (MV3)**.

VÝZNAMNÉ LINIOVÉ PRVKY

Báňská dráha (LI)

První trať vedoucí z dnešního Hlavního nádraží (Moravská Ostrava) na Koksovnu Karolina (Ostrava Vítkovice), uvedená do provozu r. 1855, byla tři roky na to odkoupena společností Severní dráhy Ferdinandovy. Protože tato společnost vlastnila také několik dolů, byla v 80. letech 19. století trať rozšířena do tehdy Polské Ostravy, pro potřeby převozu uhlí. K hlavní ose této trati byly vystavěny odbočky, které vedly téměř ke všem velkým dolům. V historických mapách je tato trať označována buďto jako Báňská dráha, nebo jako Severní dráha Ferdinandova. Koleje této dráhy umístěné na katastrálním území Slezská Ostrava dodnes stojí, ale využívané jsou pouze výjimečně některé její úseky- prostor dolu Zárubek, nákladíště Jan Maria, Důl Michal, nádraží Josefova jáma a pila Salma. Dráha je napojena na hlavní železniční trať Bohumín- Český Těšín (Matěj M., Borovcová A., 2007).

Obr. č. 5 – Mapa báňské dráhy, (zdroj: <http://podzemi.solvayovylomy.cz>)

Naučná stezka Slezská Ostrava (L2)

Naučná stezka Slezská Ostrava vede od Černé Louky v Moravské Ostravě, postupně kolem mnohých kulturních a ostatních památek zmíněných výše v textu, přes celé Trojické údolí až na nejvyšší vrchol haldu Ema. Po cestě jsou rozestavěny informační tabule.

PŘÍRODNÍ HODNOTY

Na lokalitě se nachází několik ploch, které jsou řazeny mezi zvláště chráněná území, jedná se o následovné VKP a památné stromy:

VKP 26	Kamenec
VKP 27	Ústřední hřbitov
VKP 28	Park pod Ústředním hřbitovem
PS 37	Dub letní u ulice Hormistrů
PS 3	Jinan dvoulaločný u Slezskoostravského hradu
PS 23	Lípa malolistá na Podborčí

Tab. č. 5 – Přírodní hodnoty Slezské Ostravy

6.1.3 Urbanistické hodnoty

Protože území je celým revírem, který byl hlavně v historii velmi významný právě díky velkému nálezu nerostného bohatství, nacházelo se zde mnoho dolů a jam pro těžbu, ale vznikaly zde také další podniky spojené nejen s těžbou, ale také hutnictvím a jinou průmyslovou výrobou. Právě doly, a další vznikající podniky potřebovaly pro své fungování velké množství pracovních sil a tak majitelé těchto podniků nechávali vystavovat celé kolonie, kde své zaměstnance, někdy i se svými rodinami mohli ubytovat. Slezská Ostrava původně zemědělská krajina, začala být velmi rychle osídlována. Kolonie vyrůstaly v těsných blízkostech dolů a postupně se rozšiřovaly do míst vzdálenějších. Na samotném katastrálním území Slezská Ostrava se postupně vystavěly soubory, které vytvořily urbanistickou strukturu území. I přes to, že se na území vystavělo množství kolonií, nikdy nedošlo k tomu, že by se katastrální území zastavělo celé. Proto, ačkoliv se jedná o prostor města, zůstal zachován spíš vesnický ráz. To je na území Ostravy velmi hodnotné, neboť se jedná o jediné katastrální území, na kterém zůstalo tolik plochy bez zástavby. Některé kolonie a osady již zanikly, jiné zanechaly stopy v podobě původních objektů dodnes. Některé byly v posledním dvacetiletí přestavěny úplně. Těm, které jsou pro území hodnotné i dnes, je věnována hlubší pozornost v následující podkapitole.

Hornické kolonie, které budou v následující kapitole zmíněny, zatím nepodléhají žádné zvláštní ochraně, o tom, že především některé (Hranečník, Salma, Zvěřina, Jánská a Josefská) by si ochranu zasloužily, zmiňuje už Karel Kuča (2000) ve své publikaci *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.

6.1.3.1 Hornické kolonie

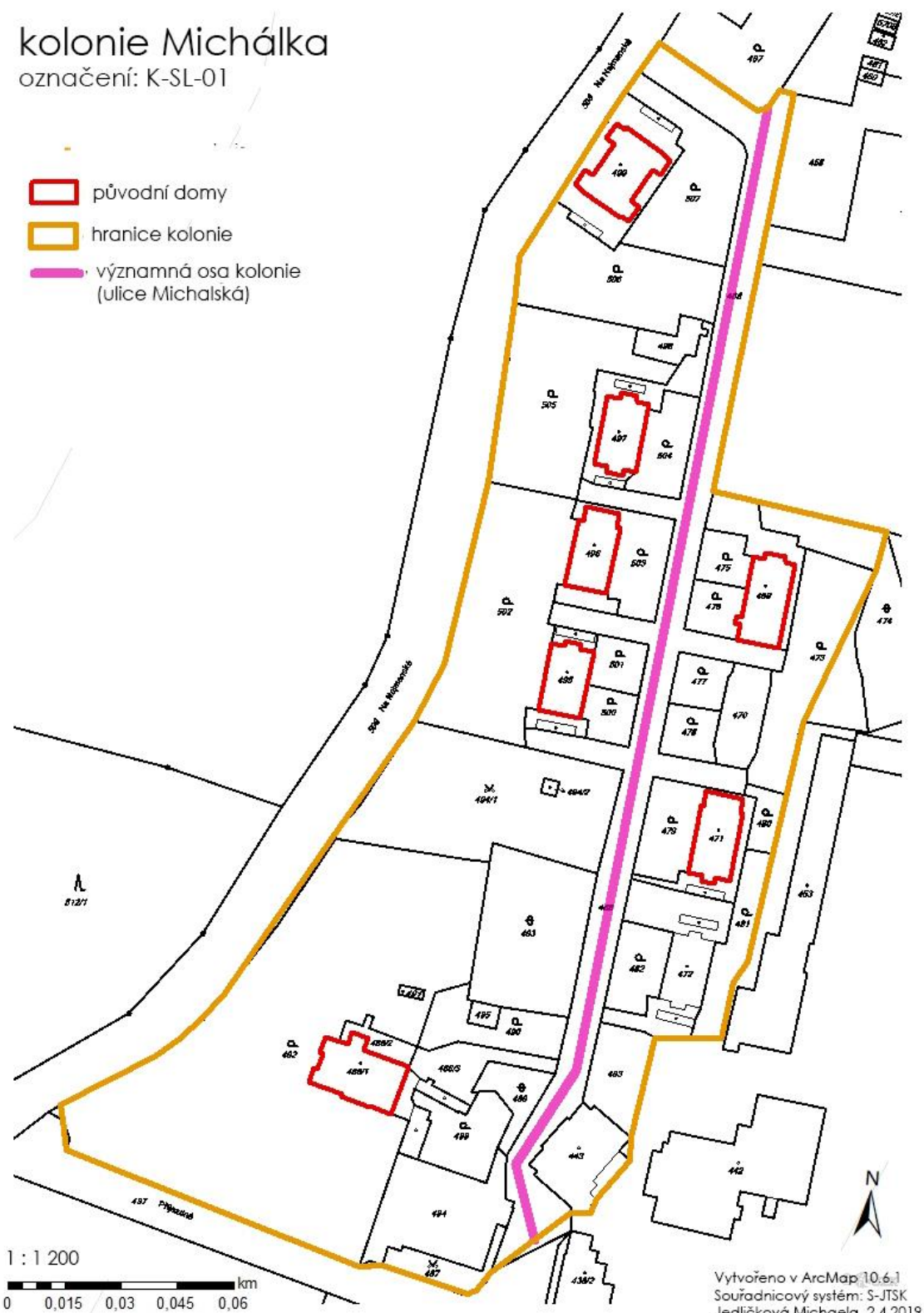
Název Kolonie Michálka (Na Michálce)	Označení K-SL-01
Poloha a vymezení	Zástavba kolonie se nachází ve svažitém terénu po obou stranách ulice Michalská, která tvoří středovou osu kolonie, a podél ulice Příjezdní, která ulici Michalská křížuje. Severně sousedí tato kolonie s kolonií Josefská, jižně s kolonií Zvěřina, sousem z východní strany je kolonie Salmovec.
Vznik	Vznik této kolonie je datován převážně k roku 1880, v některé literatuře je uváděn vznik v letech 1900- 1905. Tento dvacetiletý rozdíl vzniká z důvodu nedochování kolaudačních protokolů jako součást stavební dokumentace. Pravděpodobnější doba vzniku je rok 1900.
Vývoj a funkční skladba	Kolonii vystavěla společnost Kamenouhelné doly a koksovna Jana Wilczka. Má ráz soukromé zástavby, domy a hospodářské budovy stojí jednotlivě na zahradách o výměře zhruba 0,02 ha. Osm částečně podsklepených čtyřbytových domů (čp. 853- 860) mělo rozměry přibližně 18 x 11 metrů, a jejich původní sedlová, břidlicová střecha byla v průběhu let nahrazena lepenkou. Dnes už z těchto 8. domů tři nestojí, protože silné poddolování způsobilo trhliny na nosném zdivu, a musely být zdemolovány. V severní části kolonie, byly vystavěny čtyři dvoupodlažní domy z kamene a cihel (čp. 861, 863, 1065, a 1094). Fasáda těchto domů byla omítána. V této části se nacházely ještě další dvě stavby – dům dozorců (čp 1063) a pěti bytový dům (čp. 1120). Oba tyto domy už byly zdemolovány. Objekt čp. 1120 nedávno, při požáru v roce 2006. V jižní části se nacházely domy čp. 847, 848 a 849, pod křížením ulic Michalska a příjezdní domy čp. 845, 846, 850 a 851. Některé z těchto domů byly časem zdemolovány a nahrazeny třemi dřevěnými, provizorními ubytovnami, každá pro 80 dělníků (i ty následně odstraněny). Mnohé objekty, které byly součástí této kolonie, zde stály jen určitou dobu, jejich životnost byla krátká v důsledku poddolování, následného trhání zdí, nebo se prokázalo, že jsou zdravotně závadné, což bylo zapříčiněno výstupem metanu z těžebních jam.
Významné prostory a dominanty	Za významnější stavbu této osady můžeme považovat do dnes stojící objekt čp. 849, sloužící původně jako vila ředitele závodu. Dominantou kolonie Michálka je bývalý důl Michálka, vč. nepřehlédnutelného cihlového komínu.
Skutečnosti a charakteristiky	Sociální zázemí v této kolonii nebylo dostačující, byla zde pouze pekárna, ozdravovna a chvíli prodejna masa. Z kulturních zařízení se zde nacházela pouze jedna místnost, kde měli obyvatelé možnost konat schůze. Součástí této kolonie nebyl ani jeden hostinec, a taktéž zde nebylo vzdělávací zařízení. Obyvatelé byli odkazováni na užívání veřejných prostor v sousedních koloniích.
Stupeň zachování	Dnes se na ploše bývalé kolonie Michálka nachází pouze 7 soukromých rodinných domů, některé ještě nesoucí své původní rysy, celkově ve špatném stavu. Zahrady domů působí zanedbaně a kolonie již nepůsobí sceleným dojmem. Celá kolonie je obklopená bohatou zelení, která zde vznikla přirozenou sukcesí na původních výsypkách- západní hranici sousedí s haldou Ema.
Zdroje textu: Šádková L., 2012; Dombrovský Z., 2004	

Tab. č. 6 – Kolonie Michálka

kolonie Michálka

označení: K-SL-01

- původní domy
- hranice kolonie
- významná osa kolonie (Ulice Michalská)

Obr. č. 6 – Kolonie Michálka v aktuální katastrální mapě území, 2019

Obr. č. 7 - Pohled na rodinný dům hornické kolonie Michálka v roce 1979 (Zdroj: AMO. Sbírnka fotografií a pohlednic dělnické kolonie, Slezská Ostrava- Michálka)

Obr. č. 8 - Pohled na úřednickou vilu hornické kolonie Michálka, březen 2019

Obr. č. 9- Pohled na původní dům v kolonii Michálka, březen 2019

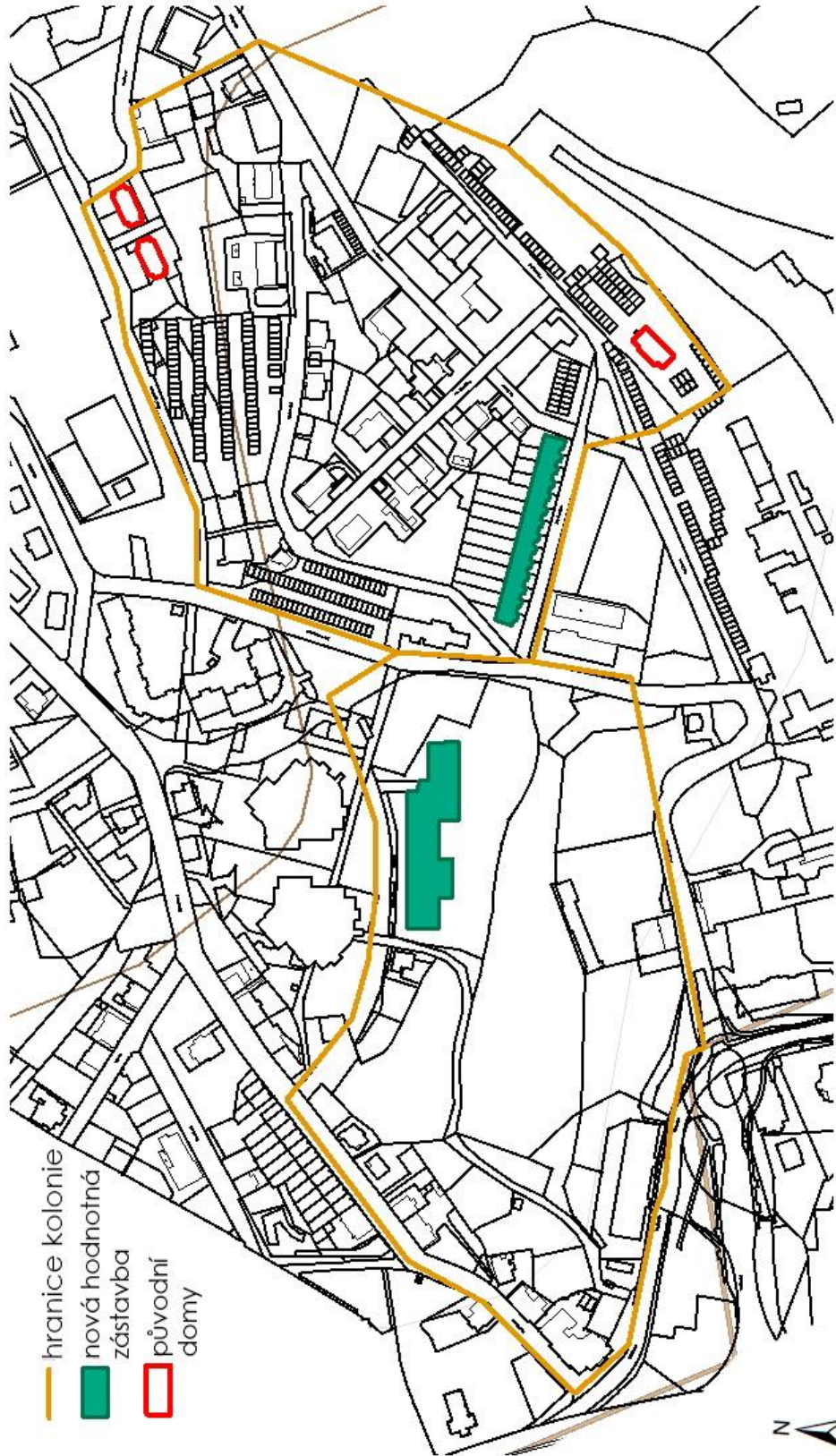
Název Kolonie Františkov	Označení K-SL-02
Poloha a vymezení	Kolonie Františkov se nacházela nad údolím Burňa. Starší část kolonie byla lokalizována kolem ulic Pod Výtahem, Na Baranovci a Na Šestém. Novější část byla tvořena souborem domů v pravoúhlém rastru, ohraničena ulicemi: Keltičkova, Na Baranovci a Františkov, na kterou navazovaly ulice Helmeckého, Josefa Hampla a Gňatkova.
Vznik	O. Dušek rozdělil vývoj starší části kolonie do tří stavebních etap. V první etapě okolo roku 1850 bylo vystavěno 6 domů (čp. 362- 367), v druhé r. 1860 pět domů (čp. 356-360) a ve třetí etapě v letech 1869- 1870 sedm domů (čp. 369- 355). Nová část kolonie začala vznikat v 90. letech 19. století.
Vývoj a funkční skladba	První vystavěné domy byly přízemní s částečným podsklepením, některé vystavěné ze dřeva. Střecha byla sedlová a k domu přiléhala ještě veranda. Tyto domy měly dvě bytové jednotky. Později stavěné domy, měly půdorysný tvar písmene O, z ulice se jevíly jako jednopodlažní, z druhé strany jako jednopatrové. Součástí těchto domů už byly čtyři byty. Koupelny se nacházely v prostorách zahrady, na které stály také kůlny, později garáže. Domy vystavěné v třetí etapě byly z pálených cihel, s hladkou omítkou, bez ozdob. Tyto domy sloužily vždy dvěma úřednickým rodinám, každá měla svůj samostatný vchod. Další vystavěné hornické domy byly podsklepené, ve sklepě se nacházely dva byty. Mnoho domů bylo po první světové válce zbouráno, a pozemky byly zasypany suti a haldovinou. Po roce 1909 byly na těchto místech vystavěny domy typu H. Za nacistické okupace byl příliv pracovních sil tak velký, že do jednoho patrového domu bylo nastěhováno i osm rodin. Součástí domu už byly i koupelny. Při druhé světové válce zasáhlo tuto kolonii bombardování, domy začaly být narušeny příčinou důlních vlivů a chybějící izolace. Byty byly studené, vlhké a tudíž i zdravotně závadné. Většina těchto domů musela být zdemolována, některé proběhly rekonstrukci. Hornická kolonie byla nahrazena novou výstavbou.
Významné prostory a dominanty	Součástí kolonie nebyla žádná stavba, která by tvořila dominantu prostoru. Nepřehlédnutelné dominanty- těžební věže se nacházely všude v blízkém okolí.
Skutečnosti a charakteristiky	Žítí v této kolonii bylo průměrné. Součástí byly pekárny, udírnny, prádelny, školka a řada obchodů dostačujících pro běžný život. Podprůměrné zde bylo životní prostředí, z důvodu přítomnosti několika šachet v okolí, ze kterých se šířil prach a hluk. Hluk zde vytvářela hlavně lanovka pro převoz uhlí nesoucí se nad celou kolonií.
Stupeň zachování	Dnes jsou z původní kolonie Františkov zachovány pouze tři stavby (čp. 368, 370, 371). Na ploše, kde se dřív rozkládala kolonie, se dnes nachází volně stojící soukromé vily, více bytové domy a k nim náležící zástavby garáží a vyrostlo zde několik nových bytových rezidencí: V ulici Na Františkově vyrostla nová rezidence pojmenovaná Františkov, která je ukrytá v zeleni, a přesto velmi rychle dostupná do samotného centra města, díky zachované lávce vedoucí přes řeku Ostravice a silnici Bohumínská. Sestává z pěti budov, ve kterých se nachází 42 komfortních bytů různých velikostí. Další rezidence Svatá Trojice, která má formu řadových domů, byla vystavěna na ulici Na Šestém.
Zdroje textu: Dušek O., Stonišová M., 2014	

Tab. č. 7 – Kolonie Františkov

kolonie Františkov

označení: K-SL-02

- hranice kolonie
- nová hodnotná zástavba
- původní domy

Vytvořeno v ArcMap 10.6.1
Souradnicový systém: S-JTSK
Jedličková Michaela, 2.4.2019

Obr. č. 10 - Kolonie Františkov v aktuální katastrální mapě území, 2019

Obr. č. 11- Pohled na rodinný dům hornické kolonie Františkov v roce 1980 (Zdroj: AMO. Sbirka fotografií a pohlednic dělnické kolonie, Slezská Ostrava- Františkov)

Obr. č. 12- Pohled na novou řadovou zástavbu v místě původní kolonie Františkov, ulice Na Šestém, březen 2019

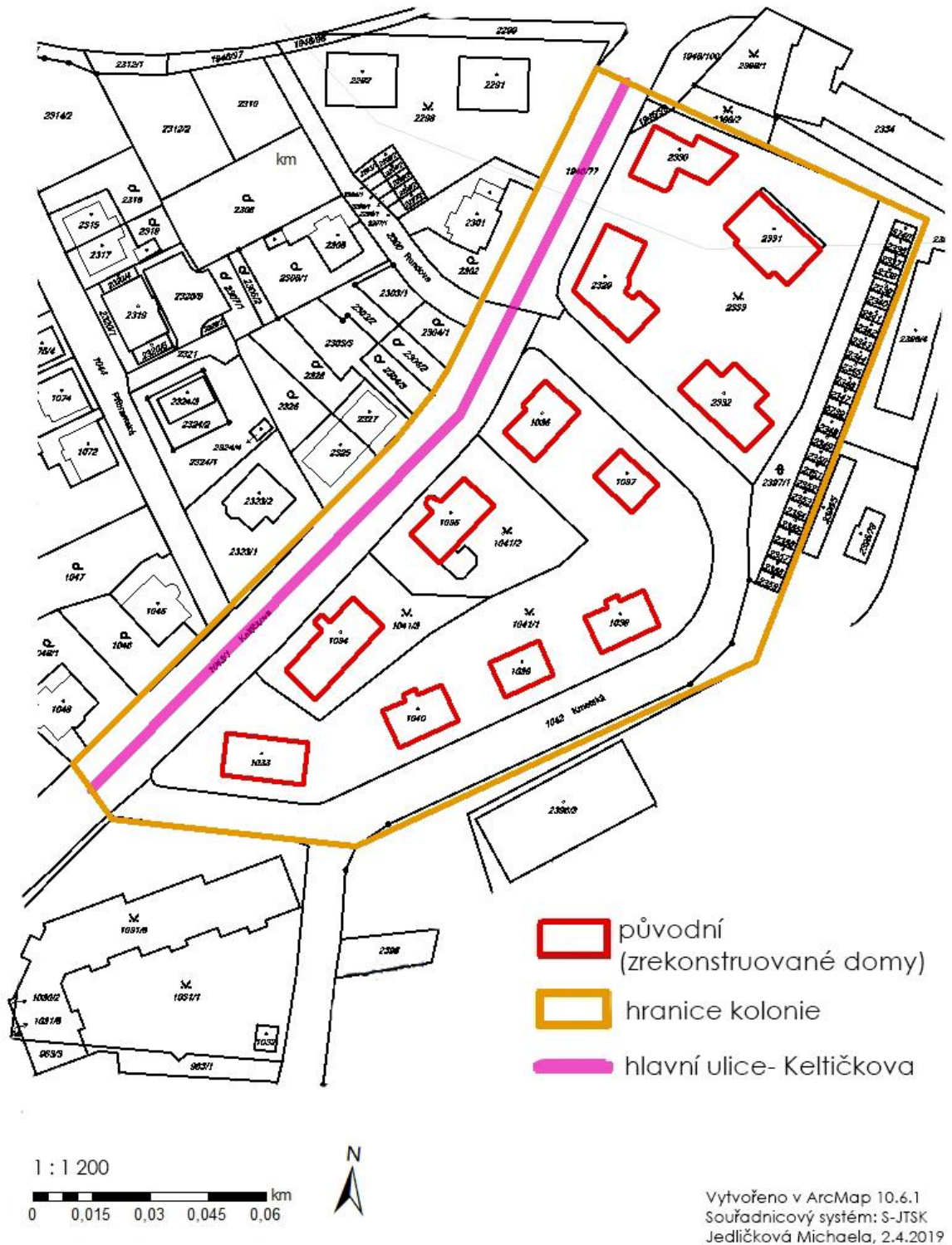
Obr. č. 13- Pohled na novou zástavbu František s 5ti identickými domy, březen 2019

Název Wilczkova kolonie na Hladnově, Kolonie koksovny Terezie, Kolonie dolu Terezie	Označení K-SL-03
Poloha a vymezení	Hlavní osou prostoru byla dnešní ulice Michálkovická. Po její pravé straně se nacházel areál závodu a po straně levé se rozléhala kolonie. Kolonii koksovny tvořilo čtrnáct domů rozmístěných v ulicích: Lanová, Koksová a U Hájenky. Kolonii dolu Terezie tvořila zástavba v Koněvově ulici. Wilczkova kolonie se rozkládala od Františkova směrem na hladnovský kopec v dnešních ulicích Kmetská a Keltičkova.
Vznik	V roce 1907 a 1911 vyrostly kolonie dolu a koksovny Terezie, původní Wilczkův hospodářský dvůr byl adaptován pro potřeby horníků v polovině 19. století, a v meziválečném období na něj navázala tzv. úřednická Wilczkova kolonie.
Vývoj a funkční skladba	Od 15. století do 70. let 19. století tvořil Hladnov společně s okolními vesnicemi ostravskou zemědělskou osadu. Byla to zde téměř idylická krajina s hospodářským stavením, pilou a myslivnou, ze které byl výhled až na Frýdek. Hladnov se začal velmi rychle proměňovat s modernizací a zintenzivnění důlních prací na blízkých dolech Terezie, Jindřich a Vizina a taktéž při založení koksovny Terezie v roce 1901. Svou původní podobu zemědělské krajiny ztratil Hladnov v prvním dvacetiletí 20. století. Čtrnáct domů jak dělnických, tak dozoreckých označené čp. 919- 931 a 1042 tvořilo zástavbu koksovny Terezie. Až na 4 domy, byly všechny zdemolovány. Z bývalé kolonie dolu Terezie dodnes stojí pět dvojdomku s původním značením čp. 197- 206. Nejlukrativnější byla Wilczkova kolonie. Původně se jednalo o ovčín, sýpku, myslivnu a další hospodářské objekty, které byly adaptovány na obytné domy. Ty společnosti Kamenouhelné doly a koksovna Jana Wilczka nedostačovaly a ve 30. letech 20. století zahájili výstavbu nových velmi výnosných domů. V nově vzniklé dělnicko- úřednické čtvrti bylo postupně vystavěno 12 domů. Čtveřice, z nich, již na první pohled odlišných domů (čp. 1395, 1396, 1409 a 1410) byla určená nejvýše postaveným zaměstnancům, jelikož se jedno z nejluxusnějších bydlení ve Slezské Ostravě. Tyto domy měly 6- 9 bytových jednotek, ve kterých se objevovaly prvky funkcionalismu.
Významné prostory a dominanty	Dominantou, kterou zde už nevidíme, byla visutá lanová dráha vedoucí z dolu Terezie již od roku 1909. Lanovka se nesla nad zástavbou pravého břehu řeky Ostravice a složila k převozu hlušiny, koksu a uhlí. Dalším symbolem Hladnova byly dvě haldy, největší ostravská Ema zde byla sypána od roku 1920, a její o 11 metrů menší sousedka- halda dolu Terezie, sypaná od r. 1896.
Skutečnosti a charakteristiky	-
Stupeň zachování	Obytné objekty kolonie koksovny byly až na 4 budovy zbourány. Domy vystavěné od roku 1931 prošly během minulého dvacetiletí citlivou rekonstrukcí. Dnes v nich má své sídlo např. hotel Best.
Zdroje textu: Jemelka M., Slíva K., 2014;	

Tab. č. 8 – Wilczkova kolonie na Hladnově

kolonie Wilczkova

označení: K-SL-03

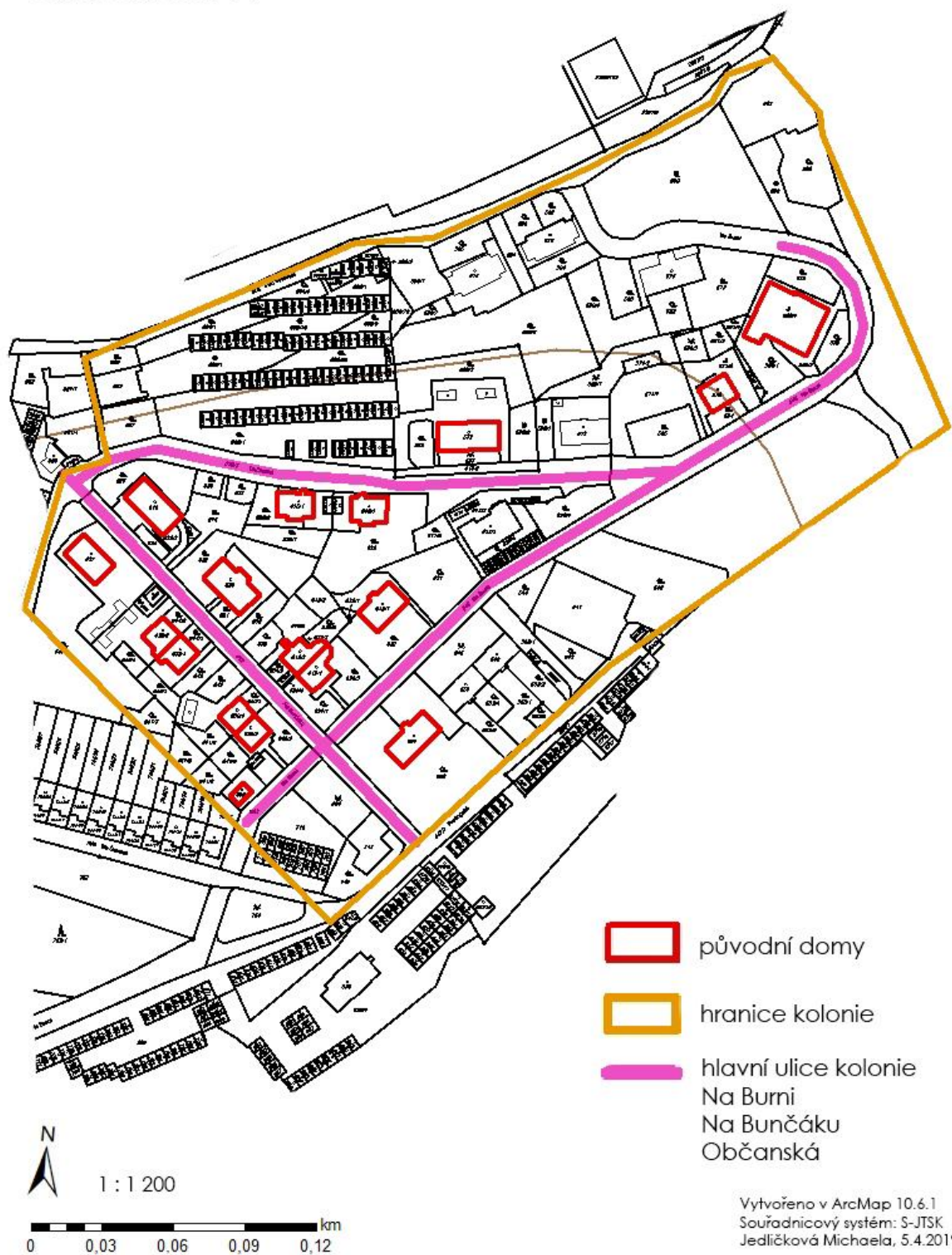
Obr. č. 14 – Wilczkova kolonie v aktuální katastrální mapě území, 2019

Název Kolonie Bunčák	Označení K-SL-04
Poloha a vymezení	Z jihozápadní a severní strany navázala výstavba kolonie Bunčák na kolonii Františkov. Zástavba kolonie se nachází poodél dnešních ulic Na Bunčáku, Na Burni, Občanská
Vznik	Zástavba kolonie Bunčák vyrůstala postupně mezi lety 1913- 1922. Svůj název Bunčák dostala až v roce 1921, její původní název byl kolonie Zita.
Vývoj a funkční skladba	V literatuře bývá uváděno, že tuto kolonii tvořilo 10 domů. Myslivec T. (1929) v publikaci Kamenouhelné doly ostravsko-karvinského revíru uvádí, že na ploše této kolonie stály kromě obytných domů také domy patřící k jámě Ema, a koksovňě Trojice. Zástavba Bunčáku neměla jednotný charakter. První vystavěné domy (čp. 1078 a 1075) byly jednopatrové, a v každém z nich byly čtyři byty. Jednalo se dozorecké domy, jejichž součástí byl i pokoj pro služku. Dalšími obytnými soubory byly budovy čp. 1086 a 1087. Tyto domy byly určeny pro obývání pět a šest dělnických, ale i úřednických rodin. Obě stavby měly půdorys tvaru obdélníku o rozměrech 20 x 12 m. Každý dům měl dva vchody a dvě schodiště. Dalším objektem byl dům čp. 1084, vystavěn v prostorách, kde se dnes kříží ulice Prokopská a Na Bunčáku. Stavba byla oproti předchozích domů malého rozměru. Pouze přízemní stavba měla rozměry 7,4 x 8,3 m. Dalšími obytnými objekty byly stavby čp. 335, původně pekárna a udírna, později adaptován na obytný dům, časem plnící funkci agitačního střediska. Roku 1917 byl zkolaudován úřednický dům čp. 1088. Následovaly stavby domů (čp. 1017 a 1018) rozměru 21,6 x 11,75 m, které byly pro deset rodin. Stejně dispozice byl také další dům na protější straně ulice Na Bunčáku (čp. 1014). Jednopatrový úřednický dům čp. 1098 s pěti byty byl roku 1921 vystavěn v dnešní ulici Na Burni. V jeho blízkosti byly vystavěny také tři hospodářské objekty s chlívkou pro kozy, prasata a kurníky pro slepice. Další vystavěné objekty, byly vystavovány vždy pro šest až deset rodin. Některé z těchto domů už na svém původním místě nestojí, původní urbanistická podoba Bunčáku byla narušena bombardováním v 29. srpna 1944. Různí autoři, zahrnují do kolonie Bunčák různé stavby. Od roku 1936 docházelo postupně k opravám nejstarších staveb.
Významné prostory a dominanty	Významnějším hlavně pro tehdejší obyvatele kolonie byl dům čp. 335, jediný dům s občanskou vybaveností- nacházely se v něm pekařské pece a udírna.
Skutečnosti a charakteristiky	V porovnání se sousedící kolonií Františkov, byla tato kolonie ochuzena o stavby občanské vybavenosti. V rámci kolonie byl vytvořen projekt na výstavbu mateřské školy, který nebyl nikdy realizován.
Stupeň zachování	Domy kolonie na Bunčáku prošly rekonstrukcemi větších rozsahů až v 90. letech 20. století, a v prvním desetiletí století 21. Rekonstrukce byly prováděny v duchu původního architektonického řešení, a tak vnější podoba domů zůstala zachována. Některé domy kolonie pocházejí až z doby po 2. světové válce. Dnes zde stojí 17. obytných domů, které můžeme víceméně považovat za pozůstatky kolonie. Až na jeden silně zdevastovaný dům, jsou všechny domy v dobrém stavu, využívány k nadstandartnímu soukromému bydlení, nebo mají komerční využití.
Zdroje textu: Dombrovský Z. 2004; Szturc A., 2012;	

Tab. č. 9 – Kolonie Bunčák

kolonie Bunčák

označení: K-SL-04

Obr. č. 15 – Kolonie Bunčák v aktuální katastrální mapě území, 2019

Obr. č. 16 – Kolonie Bunčák v roce 1970 (Zdroj: AMO. Sbírká fotografií a pohlednic dělnické kolonie, Slezská Ostrava- Bunčák 1980)

Obr. č. 17 – Pohled na kolonii Bunčák, březen 2019

Název Kolonie Josefská	Označení K-SL-05
Poloha a vymezení	Hranice kolonie dolu Josef tvoří ze severní strany ulice Michálkovičká, ze strany západní Červenkova. Zástavba je rozmístěná podél ulice Na Josefské, která tvoří osu.
Vznik	K výstavbě prvních domů této kolonie došlo pravděpodobně v 80. letech 19. století.
Vývoj a funkční skladba	Prvními obytnými stavbami kolonie byly úřednický dům čp. 786, kasárna čp. 787, dům dozorců čp. 788 a dům kočího s přílehlými stájemí čp. 789. Budovy kanceláří čp. 766 byly roku 1947 přebudovány na mateřskou školu. Roku 1903 byla zástavba doplněná čtyřbytovým domem čp. 785. Další dostavbu tvořily přízemní dělnické domy, které byly rozličné svou půdorysnou velikostí a tím i počtem bytů.
Významné prostory a dominanty	Dominantní stavbou prostoru byla kasárna čp. 787, vystavěna v roce 1982. Nacházela se při křížení dnešních ulic Michálkovičká a Uhlířská a měla půdorysný rozměr 26,7 x 12,8m. Dům měl dvě ložnice, ve kterých bylo ubytováno až 87 dělníků. Objekt byl mnohokrát kvůli kapacitě přestavován a dotvořen až do půdorysného tvaru písmene U. Objekt byl časem využíván jako sklad masa a nacházel se v něm také závodní hostinec. Protože vlivy poddolování na tuto stavbu byly velké, byl dům postupně demolován. Dnes už zde nestojí.
Skutečnosti a charakteristiky	I přesto že doly Josef a Jan, ke kterým kolonie náležely, byly spojeny v jeden. Jejich kolonie zůstaly odděleny.
Stupeň zachování	Dnes na místě kolonie můžeme z 16 původních (někde uváděno z 20) objektů najít třináct, ostatní prošly demolicí a nebyly nahrazeny novou výstavbou. V blízkosti kolonie byl vystavěn nový areál Vysoké školy podnikání.
Zdroje textu: Šebestová A., 2012, Jamelka M., 2012, Dombrovský Z., 2004	

Tab. č. 10 – Kolonie Josefská

Obr. č. 18 – Pohled na domy v koloni Josefská r. 1980, dnes už nestojí ((Zdroj: AMO. Sbirka fotografií a pohlednic dělnické kolonie, Slezská Ostrava- Na Josefské 1980)

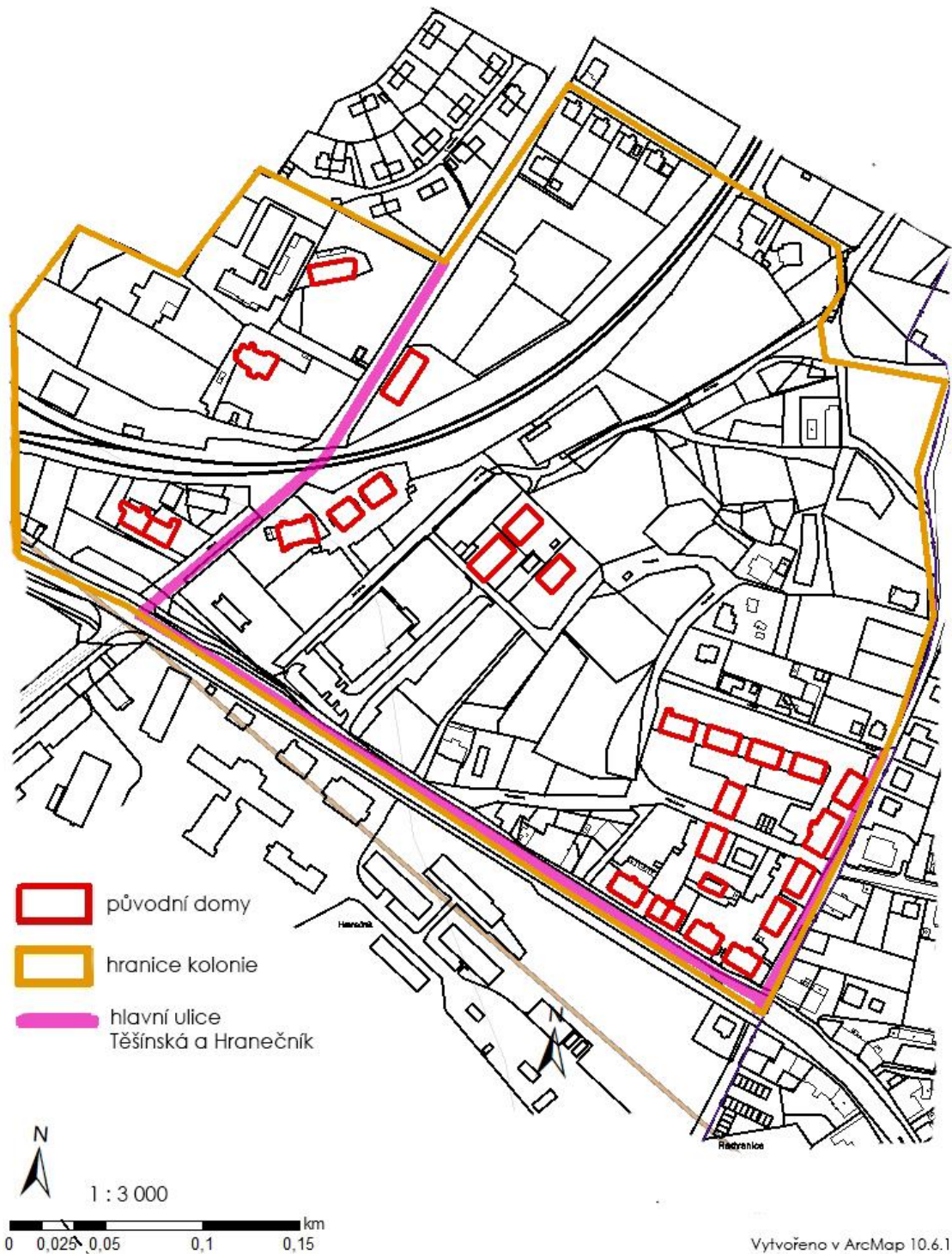
Obr. č. 19 – Pohled na dům Josefské kolonie, březen 2019

Název Hranečník	Označení K-SL-06
Poloha a vymezení	Za západní strany je kolonie ohraničená montánní dráhou a ulicí Slívova., ze severu tvoří hranici ulice Garbova, východní ulici tvoří hlavní ulice Hranečník, která je hraniční ulicí katastrálního území Slezská Ostrava, jižní stranu kolonie uzavírá hlavní dopravní spojka- ulice Těšínská.
Vznik	Datace vzniku této kolonie je uváděna různými autory odlišně, datují roky 1873, 1884.
Vývoj a funkční skladba	Kolonii utváří dvě hlavní části a několik volně rozptýlených staveb. T. Myslivec (1929) uvádí, že se zde roku 1929 nacházelo 44 domů. Domy v kolonii nemají jednotný charakter, protože její vývoj probíhal dlouhou dobu. Dolní kolonii tvořilo deset domů (čp. 635- 644), tyto domy byly převážně zasazeny do svahu. Domy čp. 638 a 639 byly dvoupodlažní, ale původně nesloužily jako byty dělníků, když jako byty sloužit začaly, jednalo se o čtyř a osmi bytové domy. Roku 1985 byly zbourány. K dalším domům, které byly zasazeny do svahu bylo z jedné strany vystavěno schodiště. Domy byly 4., 8., a 16. bytové. Náležely k nim zahrádky, kde obyvatelé pěstovali zeleninu a chovali zvířectvo. Domy 635, 636 a 637 stojí dodnes. Výstavba Horní kolonie proběhla v 80. letech 19. století. Vystavělo se zde 15 domů, situovaných do tvaru písmene U (čp. 653- 667). Všechny byly čtyřbytové, částečně podsklepené, se sedlovou střechou. Tři domy podél ulice Těšínská prošly do pol. 20. století výraznější proměnou. Dům čp. 661, který stojí uprostřed kolonie, sloužil jako koupelny a ošetřovna. Rozptýlenou zástavbu tvořily domy čp. 631-634, 647, 668, 671-673. V průběhu 20. století se pak přistavěly ještě domy čp. 1096, 1122 a 1123.
Významné prostory a dominanty	Součástí kolonie byl Wilczekův dvůr s hospodářstvím, vedle kterého se ještě na počátku 20. století nacházel rybník. Na volné ploše kolonie byl vysázen sad.
Skutečnosti a charakteristiky	Kolonie byla občansky velmi dobře vybavená, nacházela se zde pekárna, udiřna, kočárovna, 8 pekáren a obchod. Mezi horní a dolní části kolonie se kromě rybníku nacházelo hřiště. Fungovaly zde 3 mateřské školy.
Stupeň zachování	Některé domy této kolonie, převážně ty vystavěné od 70. let 19. století se do dnes zachovaly ve své původní podobě, při návštěvě této kolonie na nás dýchá historie. Mezi domy jsou plochy zarostlé buřínem, jedná se o místa, kde se původně nacházely zahrádky, které při demolici přilehlého domu zůstaly ladem.
Zdroje textu: Majliš T., 2014; Myslivec T.,1929; Dombrovský Z., 2014	

Tab. č. 11 – Kolonie Hranečník

kolonie Hranečník

označení: K-SL-06

Obr. č. 21 – Kolonie Hranečník v aktuální katastrální mapě území, 2019

Obr. č. 22 – Pohled na domy v kolonii Hranečnick 1979 (Zdroj: AMO. Sbirka fotografií a pohlednic dělnické kolonie, Slezská Ostrava- Hranečnick)

Obr. č. 23 – Pohled na domy v kolonii Hranečnick, březen 2019

Obr. č. 24 – Pohled na objekt, kde byla původně koupelna v kolonii Hranečnick, březen 2019

Název Kolonie Zvěřina a Osada Aloisie	Označení K-SL-07
Poloha a vymezení	Kolonie se nachází mezi hlavními ulicemi Michálkovickou a Těšínskou. Páteř kolonie tvoří dnešní ulice Zvěřinská, z níž vybíhají ulice Špitální, Adamcová, Podílní.
Vznik	První domy se začaly na ploše objevovat po roce 1850.
Vývoj a funkční skladba	V osadě se nacházelo celkem 35 domů a dalších 5 domů v přílehlé osadě Aloisie. Výstavba probíhala v několika etapách v časovém rozmezí zhruba 70. let. Nejstaršími stavbami jsou kancelářská budova čp. 830, dům ředitele čp. 833, a dozorecký dům čp. 836. Podél dnešní podílní ulice se nacházely domy různého využití (čp. 807- 809) a typické dělnické domy čp. 810-819 a 824-825. V průběhu 80. let 19. století bylo vystavěno 6 domů v ulicích Adamcová, Špitální a Zvěřinská. Převážná většina těchto domů byla přízemního charakteru. V 90. letech 19. století došlo k dostavbě špitálu čp. 827, a domů čp. 826, 828 a 829. Původní ředitelská dům 833, byl nahrazen jednopatrovou ředitelskou vilou čp. 834 v Josefově ulici, později adaptovanou na dům s třemi dozoreckými byty. V letech 1921- 1922 byly dostavěny ještě 3 jednopatrové domy čp. 1099, 1100 a 1125 v ulici střelné. Po uzavření závodu si obyvatelé začali odkupovat domy do soukromých vlastnictví. Od konce 40. let 20. století začaly na domech probíhat rekonstrukce, jak interiéru, tak exteriéru. Převážná většina dělnických bytů v těchto stavbách byla dispozice 1 + 1. Byty úřednické už představovaly trochu větší komfort a byly napojeny na vodovod s pitnou vodou. Dělnické domy měly výpustek vodovodu vždy na konci ulice. Domy zpočátku neměly vlastní koupelny a wc, a využívali společné záchody s žumpou. I stavby této kolonie potkávaly problémy způsobené poddolováním, vlhkostí apod.
Významné prostory a dominanty	-
Skutečnosti a charakteristiky	Dlouho se užíval název Závada, nebo Na Vrchách. Takto je místo označováno také v archivních mapách. K plánované domolici kolonie nedošlo pravděpodobně z důvodu, že většina domu bylo prodáno do osobních vlastnictví a tak by docházelo k mnoha občansko-právním komplikacím. Kolonie byla občansky průměrně vybavená, byly zde hostince, konzum, pekárna a špitál. Nikdy zde nebyla škola ani mateřská školka, děti navštěvovaly školská zařízení v Hranečnicku.
Stupeň zachování	I přesto, že jí byl v 60. letech minulého stol. předpovězen zánik a demolice, nestalo se tak. Během posledních 20. let prošly pozůstalé domy rekonstrukcí, která sice způsobila to, že kolonie postrádá svůj původní, chudobný hornický ráz Protože se okolo kolonie nachází kopcovitý terén, nebo pole, působí uzavřeným dojmem. Z prostorů kolonie nejde vidět na průmyslové objekty okolí, a tak oproti jiným částem Slezské Ostravy, může mít návštěvník nebo obyvatel pocit, že se nachází mimo civilizaci.
Zdroje textu: Šebestová A., 2014; Jiroušek M., 2016	

Tab. č. 12 – Kolonie Zvěřina

kolonie Zvěřina

označení: K-SL-07

- původní domy
- hranice kolonie
- hlavní osy kolonie

Obr. č. 25 – Kolonie Zvěřina v aktuální katastrální mapě území, 2019

Název Kolonie Janská	Označení K-SL-08
Poloha a vymezení	Kolonie Janská leží na hranici katastru Slezská Ostrava a Michálkovice. Hlavními ulicemi, vytvářející hranice této kolonie jsou Československé armády a Fišerová, na které jsou napojeny ulice: Dianina, Justina a Deputátní. V těch se nachází zástavba.
Vznik	Zástavba domů v Janské kolonii vyrostla zhruba 20 let poté, co byl založen důl Jan, v letech 1895- 1899.
Vývoj a funkční skladba	Kolonii Janská tvořilo čtrnáct domů, jejich výstavba probíhala od severní směrem k jižní straně plochy. V každém dělnickém domě o výměře zhruba 16,5 x 10 m se nacházely čtyři bytové jednotky 1 + 1 o velikosti 27 m ² . Domky byly zděné z cihel, s alespoň částečným podsklepením, a sedlovou střechou. Další typ domů této kolonie byly dvoupodlažní domy, s omítanou fasádou a valbovou střechou.
Významné prostory a dominanty	-
Skutečnosti a charakteristiky	Severní část kolonie byla velmi silně ovlivněna důlními činnostmi. Roku 1994 byl podán návrh, aby se na území kolonie zřídilo ochranné památkové pásmo, návrh byl zamítnut.
Stupeň zachování	Z původních 14 domů v kolonii Janská, je dnes zachováno deset. Národním památkovým ústavem je dnes kolonie hodnocena kladně, protože je velmi dobře urbanisticky pojata- domy jsou umístěny ve svahu, rovnoběžně s vrstevnicemi, vždy po dvou v řadě.
Zdroje textu: Hedvábný B., a kol. KPHMO, 2002	

Tab. č. 13 – Kolonie Janská

Obr. č. 26 – Kolonie Janská- dvojdomky, březen 2019

kolonie Janská

označení: K-SL-08

Obr. č. 27 – Kolonie Janská v aktuální katastrální mapě území, 2019

Název Kolonie Salmovec	Označení K-SL-09
Poloha a vymezení	Kolonie je lokalizována v mělkém údolí na jihovýchodní hranici katastrálního území. Kolonii ohraničují dnešní ulice Kramolišova a Na Souvrati. Z východní strany báňská dráha, která ji dělí od Staré kolonie.
Vznik	Výstavba velké části kolonie začala v 60. a 70. letech 19. století.
Vývoj a funkční skladba	Domy kolonie mají přísně šachovnicové rozestavení. Jádro s dělnickými domy bylo stavěno ve třech etapách. V nejrannější fázi bylo vystavěno 23 domů s čp. 678- 685, 690- 697, 702- 708. Dům čp. 706, zabíral prostor jako dva běžné domy v kolonii, protože nejprve sloužil jako závodní škola. Ostatní domy byly převážně napůl podsklepené, obdélného půdorysu se sedlovou střechou. V takovémto domě byly situovány čtyři stejné byty. V roce 1871 proběhla druhá etapa výstavby kolonie. V té se vystavěly domy čp. 734- 738, 744-745 a závodní hostinec čp. 739. Domy měly jednotnou podobu dle plánu, pouze výjimečně nějaké odchylky. Další vystavěné domy čp. 634, 636 a 637 měly po osmi bytech., dům 635 měl bytů 12. Další rozšiřování následovalo roku 1895, přibylo dalších šest domů. Poslední fáze byla dokončena roku 1900, její součástí byla výstavba velké dělnické kasárny rozměru 38 x 13 m, ve které byly 4 ložnice pro 100 dělníků. O dvacet let později se tato budova přestavěla na 20 dělnických bytů. Několik domů bylo vystavěno také mimo jádro kolonie. Jednalo se především o domy úřednické. U každého domu této kolonie se původně nacházela dřevěná hospodářská budova, nazývaná šopa. Na počátku 20. let byly tyto šopy v dezolátním stavu, byly zbourány a nahrazeny novými zděnými šopami.
Významné prostory a dominanty	-
Skutečnosti a charakteristiky	Kolonie sice byla napojená na vodovod, ale v důsledků důlních činností docházelo velmi často k narušování potrubí a tím pádem k omezení funkčnosti.
Stupeň zachování	Mnoho domů kolonie bylo natolik narušeno, že se v 70. letech musely zbourat. Ty, které zde zůstaly si soukromí majitelé opravili a kolonie dnes působí jako klidná osada se zástavbou drobných domků a dvojdomků.
Zdroje textu: Maljiš T., Šebestová A., 2012	

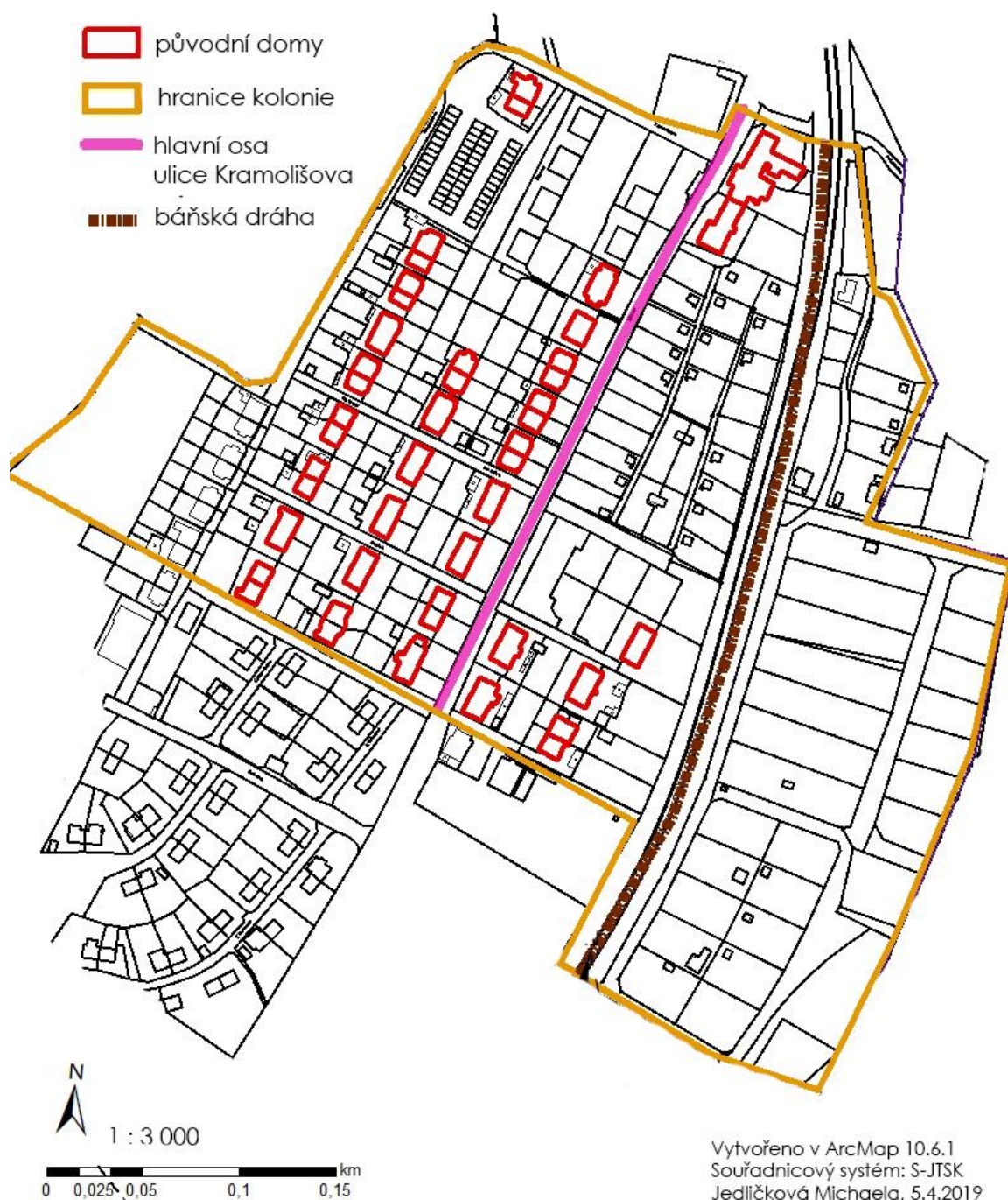
Tab. č. 14 – Kolonie Salmovec

Obr. č. 28 – Pohled na domy kolonie r. 1980 (Zdroj: AMO. Sbírká fotografií a pohlednic dělnické kolonie, Slezská Ostrava- kolonie dolu Salm)

kolonie Salmovec

označení: K-SL-09

Obr. č. 29 – Kolonie Salmovec v aktuální katastrální mapě území, 2019

6.2 HODNOTY VÍTKOVIC

Rovněž jako hodnotám předchozího katastrálního náleží i hodnotám Vítkovic samostatná mapová příloha č. 6. Značení hodnot v textové části je opět jednotné s mapovým výstupem.

6.2.1 Kulturní a historické hodnoty podléhající ochraně

Rotschildův zámek (KPI4)

Zámek nazývaný také jako Zent ralhaus, je nejstarší dochovalou stavbu této městské části. Byl vystavěn v empírovém stylu r. 1847 podle projektu stavitele Antonína Krause primárně pro rodinu Rotschildů, která řádila tehdejší železárně. Z tohoto důvodu byl zámek vystavěn v jejich těsné blízkosti. Následně zámek obývali jednotliví ředitelé železáren, a později už sloužil pouze pro správní účely (Kuča K., 2004). K zámku náležela zahrada, ve které se nacházely vzácné stromy a drobné architektonické prvky, ale také k němu náležela konírna, chlívy a jiné správní budovy. Svou velikost ale zahrada v průběhu času začala ztrácet, z důvodu rozšiřování hutních provozů, které se na jejím místě začaly stavět. Od 50. let 20. století už zde budovy, které k zámku náležely, nestojí, protože musely uvolnit své místo novým výrobním halám. Výjimkou jsou pouze bývalé stáje, dnes využívané jako muzeum. Od roku 1958 spadá zámek, jako nemovitá kulturní památka pod ochranu. Dnešní podobu dostal zámek v r. 2010 při kompletní rekonstrukci, která byla díky právní ochraně, které budova podléhá provedena velmi citlivě (Čvančarová N., 2015). Zámek dnes slouží jako budova pro kulturní a společenské události, významná setkání, dobová natáčení aj.

Obr. č. 30 – Rotschildův zámek Vítkovice, únor 2019

Vítkovická radnice (KP15)

Budova vystavěna v letech 1901 – 1902 z režného zdiva byla vystavěná podle projektu Maxe von Ferstela. Výstavbou této budovy měla být završena výstavba uceleného městského komplexu v jednotném architektonickém stylu v té době jednoho z nejmodernějších ve střední Evropě- tzv. Nových Vítkovic (Kuča K., 2006).

Obr. č. 31 – Radnice Vítkovice, únor 2019

Kostel sv. Pavla (KP16)

Tato sakrální stavba se řadí mezi dominantní stavby nejen v rámci katastrálního území Vítkovice. Kostel sv. Pavla je pozoruhodností celé Ostravy a je těžko hledat k němu nějakou dobu (Žárský B., 2017). Podnět na výstavbu vlastního kostela pro Vítkovice přišel od občanů a zaměstnanců tehdejší Rudolfovy hutě, kteří do doby, než byl nový kostel vystavěn, museli navštěvovat kostel sv. Václava v Moravské Ostravě. Díky iniciativě a zájmu nového ředitele Paula Kupelwiesera převzal podnik veškeré financování výstavby a podle projektu Augusta Kirsteina byla v roce 1881 vystavěna nejprve zvonice, která plnila funkci také jako vodárenská věž. Následně bylo přistavěno chrámové trojlodí. Stavba je vystavěna v novogotickém stylu z červených cihel- typickým stavebním materiálem používaným ve Vítkovicích. (Archiv města Ostrava [online], [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <https://amo.ostrava.cz/cs/vystavy>) Od května roku 1958 podléhá tento kostel památkové ochraně.

Název	Typ ochrany	Chráněno od data	Adresa	komentář
Úřednická vila	KP	9. 6. 2018	Ruská 45	Opuštěná stavba, k prodeji KP17
Zaopatřovací ústav	KP	10. 12. 2003	Lidická 55	Dnes Dům s pečovatelskou službou a Penzion pro trvalé bydlení (39 bytů) KP18
Prvorepubliková vila	KP	10. 11. 2003	Ruská 11	Ubytovací zařízení- Apartmens Ostrava- Vítkovice *** KP19
Bývalý domov řádových sester	KP	11. 2. 2004	Zalužanského 15	Dnes využito jako vrátnice do areálu nemocnice Ostrava- Vítkovice KP20
Český dům	KP	8. 4. 2014	Výstavní 17	Spolkový národní dům, dnes restaurace KP21
Mateřská škola	KP	5. 6. 2001	Prokopa Velikého 425	Původně jesle, budova vystavěna roku 1896 KP22
Plynojem	KP	10. 5. 1995	areál DoV	Multifunkční hala Gong, získala titul stavba roku 2013 KP23
Uhelný důl Jeremenko, bývala jáma Louis	KP	3. 5. 1958	Vítkovice	Sídlo závodu ODRA- státní podnik DIAMO- čerpání důlních vod z Ostravsko-Karvinské uhelné pánve, přečerpávací elektrárna KP24
Pomník a společný hrob horníku	KP	3. 5. 1958	hřbitov Vítkovice	Pomník zastřelených při stávce r. 1890 KP25
tělocvična	KP	3. 5. 1958	1. Máje	FIT PARK – největší fitcentrum v ČR KP26
tržnice	KP	3. 5. 1958	Jeremenkova 18	Původně závodní kantýna, dnes prodejna Hruška KP27
restaurace Společenský dům	KP	3. 5. 1958	Mírové náměstí 2	Bývalý závodní hotel Rotschild Palace pro návštěvy Vítkovických Železáren, dnes restaurace, vinárna, pension a kanceláře k pronájmu KP28
energetická ústředna	KP	3. 5. 1958	Ruská	Elektrárna a strojovna turbodmýchadel, závod 08 KP29
Činžovní dům	KP	3. 5. 1958	Mírová 18	Činžovní dům kolonie U-haus KP30
fara	KP	3. 5. 1958	Jeremenkova 8	Fara náležící kostelu sv. Pavla KP31
činžovní dům	KP	3. 5. 1958	Mírová 97	KP32
Důl Hlubina, koksovna a vysoké pece	NKP	10. 4. 2000	Vítkovice, areál DoV	Dnes vyhlídková věž Bolt tower s kavárnou, muzeum NKP2
hrob obětí zastřelených při hladových demonstracích v roce 1917	KP	3. 5. 1958	hřbitov Vítkovice	Hrob KP33

Zdroj: Památkový katalog NPÚ, 2019

Tab. č. 15 – Kulturní a historické hodnoty Vítkovic podléhající ochraně (NPÚ, 2019)

Velké množství objektů, které jsou památkově chráněny, byly primárně vystavěny pro potřeby průmyslu a potřeby s ním související. Rozvoj Vítkovic byl, dalo by se říct odvíjen od průmyslové výroby fungující na území. Vítkovice působí jako urbánní celek. Na tom má zásluhu především Paul Kupelwieser, ředitel podniku, který si byl vědom toho, že aby fungovalo jeho podnikání, musí dát dobré zázemí svým zaměstnancům. Zásluhu na tom, že Vítkovice působí celistvě, má také mnoho vídeňských architektů. Charakteristickým a typickým znakem vystavěných objektů je režné červené, neomítané zdivo, které jinde tak typické nebylo. Moderní zástavba propojená s průmyslovými závody, plnila komfort občanů, účel průmyslovému podniku a architektonickou významnost. Jednalo se o město, které předbíhalo dobu. Na základě toho, byla na velké části katastrálního území vyhlášena městská památková zóna.

Městská památková zóna Ostrava Vítkovice (MPZ)

Na konci 60. let 20. století, ještě před ukončením provozu Žofínské huti, lokalizované v katastrálním území Moravská- Ostrava začaly probíhat diskuze a byl projeven zájem o zachování průmyslového dědictví. Přestože snaha, kterou projevila nevelká skupina architektů a výtvarníků nebyla úspěšná, stala se podnětem k evidenci technických památek. K ochraně průmyslového dědictví začaly směřovat také muzejní aktivisté a zájem o vlastní kulturní dědictví projevily také Vítkovice. Proto byl v roce 1972 na základě žádosti Státního ústavu pro rekonstrukce památkových měst a objektů Karlem Šmatlákem vyhotoven seznam budov a zařízení, které by mohly mít historickou hodnotu. Dalšími významnými účastníky při snaze průmyslové dědictví zachovat byli studenti, kteří se na průmyslové areály zaměřovali ve svých diplomových pracích. Na studii vedenou prof. Miroslavem Bašeho navázal na počátku 90. let 20. stol. tehdejší Památkový ústav v Ostravě, za spolupráce odborníku přímo z provozu, nebo vysokých škol proběhly podrobné průzkumy veškerých objektů a technického zařízení, na základě kterých došlo k poznatkům, že dochovaný průmyslový fond Vítkovických železáren je nejen republikově, ale celoevropsky velmi mimořádný, zasluhuje pozornost a památkovou ochranu (Matěj M., Korbelařová I. a kol., 2014).

Na základě vyhlášky Ministerstva kultury č. 108/2003 Sb. ze dne 1. 3. 2003 o prohlášení území s historickým prostředím ve vybraných městech a obcích za památkové zóny a určování podmínek pro jejich ochranu nabývá 1. 9. 2003 část katastrálního území Ostrava- Vítkovice památkové ochrany- Městská památková zóna (NPÚ, 2015).

6.2.2 Ostatní hodnoty katastrálního území Vítkovice

Kromě značného množství prvků, které spadají pod ochranu památkářů, vykazují katastrální území ještě další hodnoty, těm je věnována pozornost v aktuální kapitole.

SAKRÁLNÍ OBJEKTY

Co se sakrálních hodnot na území týká, není jich dochováno mnoho. V historii jich zde pár stálo, ale většinou podlehly nátlaku průmyslu a místo toho, aby byly rekonstruovány, podlehly demolici. Na území se původně nacházely následující objekty:

Kaple sv. Floriána- kaple byla vystavěna roku 1855 při vstupní bráně do železáren a roku 1882 plnila funkci provizorního kostela. V 70. letech 20. století byla zbořena (Kuča K., 2000).

Hornická zvonička- nacházela se naproti vstupní bráně u jámy Louis, později Jeremenko. Svolávala horníky na šichtu, hlásila umíráčky a významné události, udávala lidem životní rytmus. Původně byla dřevěná, roku 1895 byla přestavěna na zděnou. Autorem secesně-novobarokní stavby byl Bohumil Židlický. Zvonice postupem času chátrala, a protože o ní nebyl projeven zájem, byl vydán r. 1960 souhlas k demolici. Zvon je uložen v Ostravském muzeu (Hettenberger V., 2014).

Kláštěr- Kongregace sester sv. Karla Bartolomějského- působila 69 let v areálu nemocnice Vítkovických železáren. V roce 1959 byly sestry objekt nuceny opustit.

Synagoga- židovská synagoga byla vystavěna roku 1911 na prostranství křížení dnešních ulic Halasova a Kutuzova. Architektem stavby byl AF. Neumann. V polovině května 1939 byla nacisty vypálená a roku 1941 zbořena. Na jejím místě se vybudovalo školní hřiště (Kuča K., 2000).

Z dochovaných sakrálních objektů se na území nachází již zmíněný, památkově chráněný kostel sv. Pavla a rovněž památkově chráněná fara. Další sakrální stavbou, která má ve Vítkovicích své místo je Husův sbor.

Husův sbor (S4)

Výstavba tzv. Husova domu byla započata roku 1923. Jedná se o stavbu bez věží, nachází se na rohu ulic Lidická a Zengrova.

ARCHITEKTONICKY CENNÉ STAVBY

Dívčí obecná a měšťanská škola, dnes budova soukromé školy AHOL (AC4)

Budova vystavěna v letech 1913-1914 stojící na adrese Halasova 301/26, pod vedením autora projektu Ludwiga Fialy nám do dnes ukazuje, jak vypadal pozdně secesní styl s klasicizující tendencí, jak bylo na území obvyklé. Dvoupatrová budova s půdorysným tvarem písmene E je vystavěná z ražených cihel a původně i dnes je využita jako školské zařízení vč. tělocvičny. Jako samostatný objekt nebyla označena za památku, ale je součástí městské památkové zóny (Ostravské památky [online], [cit. 2019-04-60]. Dostupné z: <http://www.ostravskepamatky.cz>).

Nádražní budova stanice Ostrava- Vítkovice (AC5)

Budova moderního nádraží původně Nové Vítkovice byla navržena architektem Josefem Dandou. Základní kámen byl u železnice- tzv. Polanecké spojky položen r. 1964. Protože lokalita, na které se nachází, bylo už v době výstavby poddolováno, byla použita masivní ocelová konstrukce. Nádraží sloužilo také jako kulturní budova, kde se konaly přednášky. Primárně bylo využíváno zaměstnanci Vítkovických železáren a šachet ve Slezské Ostravě a okolí na dopravu do práce. Po roce 1989 začalo nádraží upadat. V Ostravě už dálkové spoje stojí pouze na Hlavním nádraží, nebo na Svinově. Necelé 4 měsíce neslo hodnotu kulturní památky, proti čemuž podalo námítky vedení Českých Drah. Dnes je nádražní budova skoro opuštěná. Zastavují zde pouze vlaky jedoucí ze Svinova na Český-Těšín (Strakoš M. a kol., 2017).

Svět techniky (AC6)

Nová stavba, realizována r. 2014 se nachází v areálu Dolní oblasti Vítkovic, jako poslední objekt, který technický komplex uzavírá. Budova navržená Josefem Pleskotem má délku 125 m a její výška je 12,5 m. Pozornost poutá její fasáda, která je sestavená ze zrcadlového skla, zasazeného v železobetonové konstrukci. V té se zrcadlí všechny objekty areálu. Kolem nové stavby se rozrůstají také nové výsadby, které se budou rovněž odrážet v zrcadlech. Pohled na jednu fasádu by měl naším smyslem zobrazit prolínající se svět přírody a techniky. Budova slouží jako vzdělávací centrum (Macháček J., 2015).

PRŮMYSLOVÉ OBJEKTY, PAMÁTKY

Komín Strakáč (PPI)

Unikát, co se velikosti komínů na území České Republiky týče. Je vysoký 101 metrů a v patě má průměr 15 metrů, tím zasluhuje hodnost vůbec nejmohutnějšího komínu. Poté, co zanikla hrudkovna, ke které komín patřil, nebyl už využíván. Tato dominanta je kvůli viditelnosti z letadla pomalována bílou šachovnicí. Protože už komín nemá své využití a nachází se v těsné blízkosti areálu Dolní oblasti, byl na něj již před 10 lety vypsán demoliční protokol. Demolice měla proběhnout na konci roku 2018, ale právě v té době se proti tomu vzbouřili aktivisté, kteří by komín viděli jako kulturní památku. O tom, jestli se komín zachová, nebo půjde k zemi, se stále jedná.

Kladivová těžní věž (PP2)

Kladivová těžní věž se strojovnou s prosklenou fasádou, umístěnou na vrcholu ocelové konstrukce je sice součástí KP Důl Jeremenko. Věž je odlišná od běžných těžebních věží, které se na území Ostravska nacházejí. Po ukončení těžby sloužila k odčerpávání vody z Ostravské uhelné pánve. Objekt je středem zájmů, a byl už součástí několika architektonických soutěží, ve kterých byl vymyšlen např. návrh, udělat z bývalé strojovny malé wellness centrum.

VÝZNAMNÉ BOVY VÝHLEDŮ

Protože jsou Vítkovice, dalo by se říct, přímo přesyceny zástavbou, na rovinatém reliéfu, nenachází se zde žádný bod, ze kterého by se naskytoval výhled do okolní krajiny. Roku 2015 byla v areálu Dolní oblasti Vítkovic (DoV) zřízena vyhlídková věž, která tento nedostatek nahrazuje.

Bolt Tower (MV5)

Nástavba NKP Vysoká pec 1 je nyní 78 metrů vysoká industriální rozhledna, ze které se naskytují výhledy nejen na celou Ostravu, ale také na Beskydy a Jeseníky. Na nástavbu byly využity typický materiál – ocel, kombinovaný se sklem. Autorem je Josef Pleskot, který se podepisuje také pod další přestavby a novostavby, které jsou součástí areálu DoV. Součástí této Ostravské dominanty je kavárna, nacházející se v 62 m. Stavba získala ocenění v architektonické soutěži Stavba roku 2015. Mnohdy se milně diskutuje o tom, že stavba dostala název podle běžce Usaina Bolta, který ji navštívil, své jméno totiž dostala podle ocelového boltu (šroubu) který její ochoz připomíná.

VÝZNAMNÉ LINIOVÉ PRVKY

Železniční trať Polanecká spojka (L3)

Polanecká spojka představovala spojení mezi Polankou nad Odrou a tratí Přerov, Bohumín, Kunčice. Důležitým podnětem pro výstavbu této spojky byla výstavba nového závodu ve Vítkovicích, a s ním předpokládaná potřeba dopravy uhlí. Výstavba trati probíhala od r. 1916 do r. 1920. Tak, jak byl o vybudování trati zpočátku projevován velký zájem, po roku 1929, po vypuknutí hospodářské krize byl ztracen a trať se do 50. let proměnila v liniové torzo. Roku 1960 se stala opět bodem zájmu a začalo se s její rekonstrukcí a přístavbou druhé koleje. Trať měla sloužit nejen k přepravě materiálu, ale také osob (Strakoš M. a kol., 2017). Osobní vlaky zde jezdí od roku 1966. Na Polanecké spojnici se postavilo také nádraží, které je dnes minimálně využívané a v diskusích již padají také návrhy, že kvůli minimálnímu počtu lidí využívající toto vlakové nádraží, bude provoz zrušen.

Stezka podél řeky Ostravice (L4)

V posledních letech nově upravená, asfaltová cesta, vedoucí mezi řekou Ostravicí a haldami již zarostlými zelení tvoří prostor k rekreaci. Po stezce se dá dojet z Ostravy až do Beskyd. V místech, kde stezka prochází katastrálním územím Vítkovice, jí od areálu Dolní oblasti Vítkovic dělí pouze řeka a tak je místem, odkud se se dá také areál průmyslového dědictví prohlédnout.

PŘÍRODNÍ HODNOTY

VKP 3	Sad Jožky Jabůrkové
VKP 4	Hřbitov u Vítkovického nádraží
VKP 25	Park mezi ulicemi Ruská, Mostárenská, Kotkova
PS 7	Dvojice Platanů ulice Ruská
PS 8	Dvojice Platanů ulice Ruská
PS 24	Jerlín japonský na Mírovém náměstí
PS 31	Platan u fary na Mírovém náměstí

Tab. č. 16 – Přírodní hodnoty Vítkovic

6.2.3 Urbanistické hodnoty

Vítkovice se v každé své vývojové etapě budovaly podle předem připravených plánů. A proto celá centrální část působí sceleně. Rozrůstání města bylo podřizováno rozrůstání železárenského závodu, vždy však zůstala zachována pravoúhlý rastr ulic. To můžeme považovat za kladnou hodnotu. Další hodnotou, které byl základ položen už při výstavbách prvních souborů je jednotný stavební materiál. Na ploše celého katastrálního území dodnes stojí domy, typické svou neomítanou fasádou. Ty byly sice v průběhu času doplněny stavbami jiných architektonických rysů, nikdy však nebyly těmito stavbami nahrazeny. Mnoho z těchto budov dnes podléhá památkové ochraně. První polovina 20. století byla poslední etapou, kdy se Vítkovice ještě vyvíjely. Od druhé poloviny 20. století začalo docházet ke stagnaci. A to nejen co se výstavby nových objektů týká. Došlo k útlumu ocelářského průmyslu, a mnoho průmyslových objektů přestalo být využíváno. Za velkou hodnotu tohoto území je třeba považovat, že i přes útlum průmyslu, zachovávají si Vítkovice charakter průmyslového města. Původní průmyslové objekty začínají být využívány především ke kulturním účelům. Úpravy těchto dnes už průmyslových památek probíhají velmi citlivě, tak aby byl zachován původní ráz. Za kladné, je nutno považovat i to, že ačkoliv bylo potřeba vystavět mnoho obytných souborů, nestalo se z Vítkovic město s typickou sídlištní zástavbou, jako je tomu v okolních městských částech. Tomu, jak vypadaly dřív a dnes obytné soubory, nazývané dělnické kolonie se věnuje následující podkapitola.

6.2.3.1 Dělnické kolonie

Název Ocelářská kolonie	Označení K-V-01
Poloha a vymezení	Kolonie je lokalizována v jihovýchodní části katastrálního území. Ze severní strany byla ohraničená Chodskou ulicí, kterou později nahradila dnešní ulice Rudná
Vznik	První zmínky o Ocelářské kolonii pocházejí z 6. 5. 1909, kdy bylo zažádáno o povolení výstavby 2. dělnických domů.
Vývoj a funkční skladba	Tuto kolonii tvořilo pouze 5 domů. 6. 5. 1909 bylo zažádáno o povolení výstavby 2. dělnických domů. Tyto dva domy byly ještě v létě téhož roku vystavěny, a evidovány pod čp. 618 a 619. Měly půdorys písmene E, byly třípodlažní a jejich fasádu zdobily tektonické prvky s využitím tvarovek v kombinaci s plochami z šedých cihel a omítaných ploch. Vstup do těchto domů byl z dvorní strany, přesně na středu- tím byl dům rozdělen na dvě přesně se shodující části. V každém patře se nacházelo šest bytových jednotek, a první nájemníci se zde stěhovali už na podzim r. 1909. K těmto dvěma domům byly roku 1912 vystavěny další 3 téměř shodné domy, měly pouze drobné rozdíly na fasádě a členění interiéru. V těchto domech už měla každá bytová jednotka svou sociálu. Tyto domy byly evidovány pod čp. 662, 663 a 664. V roce 1921 v těchto domech bydlelo 431 obyvatel, pracujících v podnicích Vítkovických železáren. V 60. letech při výstavbě ulice Rudná byl proveden v této kolonii stavební zásah, kdy byl kvůli rozšíření vozovky zdemolován dům označen čp. 618.
Významné prostory a dominanty	Těsně za touto zástavbou se nachází kladivová věž dolu Jeremenko (původně Louis), která je nejen dominantou prostoru, ale také jednou z významných architektonických dominant celé Ostravy.
Skutečnosti a charakteristiky	Jedná se o kolonii vystavěnou pro zaměstnance Vítkovických železáren, kteří byli zaměstnáni v ocelárně, u vysokých pecí, nebo válcovně. V kolonii se nacházelo 90 bytů.
Stupeň zachování	Dnes jsou na území dochovány čtyři z původních 5. domů. V současnosti jsou byty nacházející se v původní Ocelářské kolonii ve správě městského obvodu Ostrava-Vítkovice, která je pronajímá k bydlení. Domy mají typický městský charakter.
Zdroje textu: Maljiš T., 2016	

Tab. č. 17 – Ocelářská kolonie

Obr. č. 32 – Pohled na zástavbu Ocelářské kolonie r. 1913 (Zdroj: AMO)

Název Štítová kolonie	Označení K-V-02
Poloha a vymezení	Osu této kolonie, pojmenovanou podle specifických štítů domů tvořila ulice Lidická. Podnikem těsně sousedícím s touto kolonií je plynárna Vítkovických Železáren a o něco dál z protějšího směru se nacházely další provozy. V sousedství s touto kolonií byla také továrna na nádobí Sobesko, zde se vyráběly hrnce, vědra, nebo důlní záchody.
Vznik	Domy Štítové kolonie byly vystavěny v letech 1883- 1885.
Vývoj a funkční skladba	Kolonie byla tvořena 32. dvojdomky, postavenými do čtyř řad. Každý dvojdomek měl dva samostatné vchody z ulice, a také dva samostatné východy do zahrady, která ke každému domu přiléhala. Nacházely se v něm čtyři byty a obytné podkroví. Fasáda těchto domů je z ražených cihel, které byly typické pro objekty závodních staveb. Střechy byly sedlové, břidlicové. Roku 1937 došlo na všech domech k hromadné opravě těchto střech. Během let se na domech objevil také problém s vlhkostí, která se projevila plísní na obvodových zdích, a byly nutné opravy. Tyto problémy byly roku 1987 odstraněny.
Významné prostory a dominanty	-
Skutečnosti a charakteristiky	Tyto domy měly prvotně sloužit k prodeji jako družstevní typ bydlení, ale většina dělnictva nemělo na koupi domu tohoto typu peníze, a tak se staly běžnými závodními byty, kde lidé žili v nájmu.
Stupeň zachování	Štítová kolonie je do dnes zachována takřka ve své původní podobě, necitlivě byly vyměněny okna, které se při posledních rekonstrukcích také jako dveře navracejí do svých původních podob. Jedná se asi o nejznámější a nejlépe zachovalou Vítkovickou kolonii.
Zdroje textu: Szturc A., 2016	

Tab. č. 18 – Štítová kolonie

Obr. č. 34 – Domy v Štítové kolonie 1971 (Zdroj: AMO)

Obr. č. 36 – Štítová kolonie, únor 2019

Obr. č. 37 – Pohled ze Štítové kolonie směrem na ulici Halasova, říjen 2018

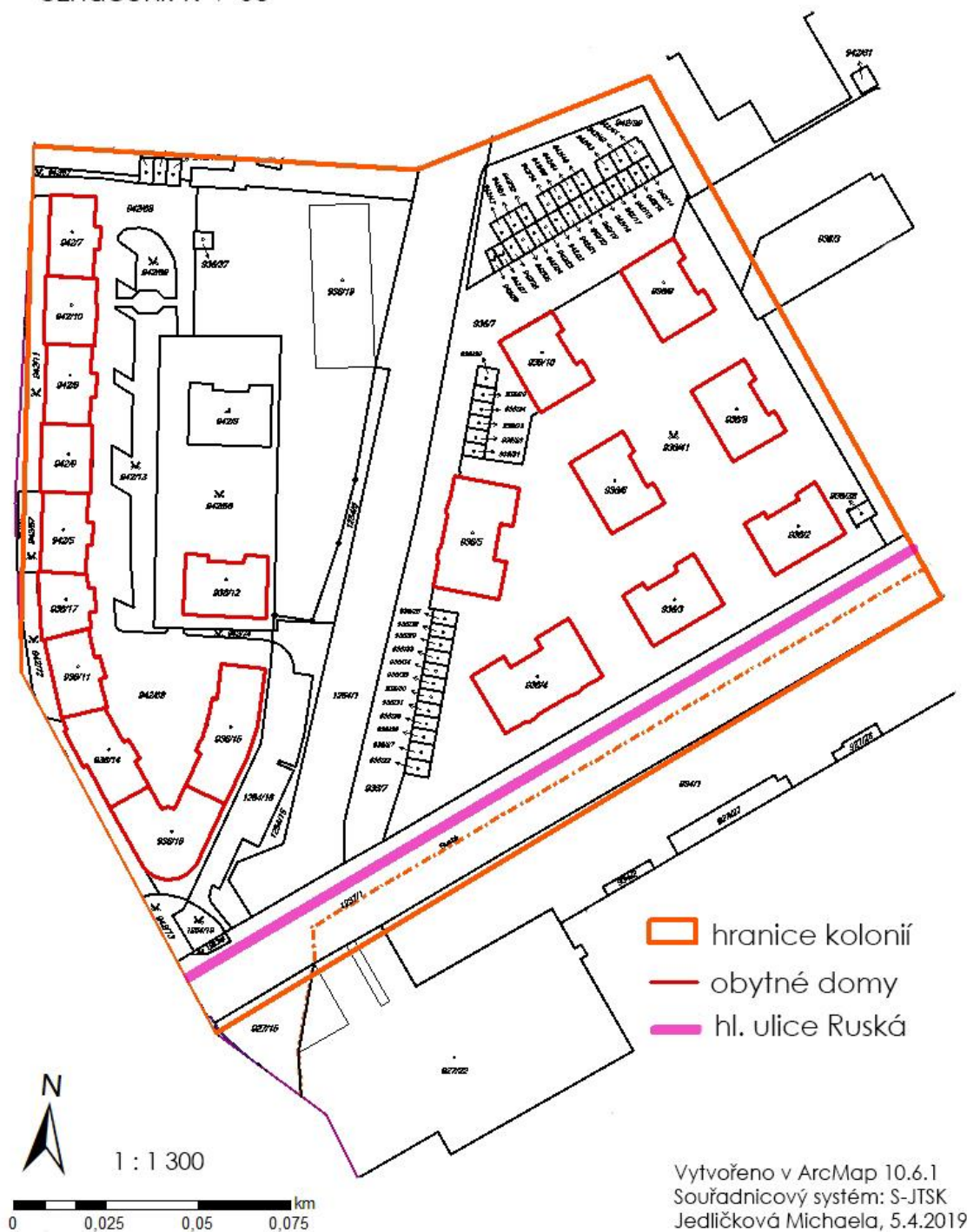
Název Úřednické kolonie v ulici Ruská a Štramberská	Označení K-V-03
Poloha a vymezení	Úřednickou kolonii v dnešní Ruské ulici, které se mezi lidmi říkalo kolonie Vítkovických Železáren, tvořilo osm třípatrových, samostatných domů, které byly uspořádány do tvaru trojúhelníku. Druhá, později stavěná úřednická kolonie se nacházela v západním cípu katastrálního území na ulici Štramberská.
Vznik	První domy kolonie obývané od roku 1910.
Vývoj a funkční skladba	První dva domy (čp. 633 a 634) v kolonii na ulici Ruská byly obytné od podzimu r. 1910, nastěhovaly se zde rodiny dvou významnějších zaměstnanců Vítkovických Železáren. V roce 1911 zde přibyl další, totožný dům (čp. 648). Na jaře roku 1913 přibýly další dva domy (čp. 680 a 681), které uzavřely první stavební etapu této kolonie. Další výstavba zde ihned nenavázala z důvodu první světové války. Po jejím skončení v roce 1919 byla vyhotovená projektová dokumentace pro další stavby. Po jejím schválení se vystavěly domy s čp. 710 a 726, které byly zkolaudovány v létě r. 1920. Posledním vystavěným domem této kolonie, byl tzv. mistrovský dům s čp. 727, zkolaudován v březnu 1921. V únoru 1939 v této kolonii přibýly garáže. Po roce 1969 na domech začaly probíhat rekonstrukce. Původní fasády, které byly dříve oživeny štukovými ornamenty, šambránami, atikou nebo nadokenními vlnitými římsami byly na domech čp. 633, 634, 648 a 680 omítnuty břizolitovou omítkou a tím definitivně ztratily svou původní podobu. Protože tyto budovy nikdy nebyly označeny za památkově chráněné, probíhaly zde další rekonstrukce bez konzultací s NPÚ.
Významné prostory a dominanty	Nejvýznamnější stavba této kolonie vyrostla na rohu ulic Ruská a Štramberská- objekt čp. 830, u kterého byl kladen důraz také na okolní úpravu. Vznikly zde trávnaté ostrůvky a vnitřní dvůr byl vybaven kašnou a lavičkami.
Skutečnosti a charakteristiky	-
Stupeň zachování	V dnešní době už původní podobu některých budov nevidíme, jelikož v roce 2004 došlo k poměrně velké rekonstrukci, zateplení obvodových zdí a výměně původních oken na okna plastové.
Zdroje textu: Sed'a R., 2016	

Tab. č. 19 – Úřednické kolonie ul. Ruská a Štramberská

Obr. č. 38 – Obytný dům úřednické kolonie r. 1913 (Zdroj: AMO)

Úřednické kolonie v
ul. Ruská a Štramberská
označení: K-V-03

Obr. č. 39 – Úřednické kolonie v aktuální katastrální mapě, 2019

Obr. č. 40 – Pohled na domy Úřednické kolonie z ulice Ruská, březen 2019

Obr. č. 41 – Pohled na domy Úřednické kolonie z areálu kolonie, březen 2019

Název Kolonie Westend	Označení K-V-04
Poloha a vymezení	Zcela mimo historický areál města vyrostla úplně první hutnická kolonie. Kolonii dnes můžeme najít na ulici Věžní, která tvoří osu této kolonie.
Vznik	První zmínka o kolonii pochází z r. 1878
Vývoj a funkční skladba	Této kolonii náleží čtyři budovy s čp. 93, 94, 95 a 96. Všechny tyto domy jsou jednopatrové, s obdélníkovým půdorysem. Fasáda těchto domů byla hladká, členěná kordonovou římsou. Dělničtí obyvatelé této kolonie měli povinnost platit nájemné, které se v průběhu let měnilo. Pro obyvatelé, kteří vykonávali funkci úřednickou, nebo mistrovskou zde byly tzv. deputátní byty, a od placení nájemného byli osvobozeni. Po 2. světové válce, probíhaly na domech opravy škod a dostavby vzniklé v důsledku války, které se snažily kopírovat jejich původní podobu, větší úpravy a rekonstrukce se týkaly především změn dispozic a členění interiéru.
Významné prostory a dominanty	-
Skutečnosti a charakteristiky	-
Stupeň zachování	V roce 2002 bylo na žádost nájemníku vybudováno k této kolonii dětské hřiště. Od dubna 2003 je kolonie součástí Městské památkové zóny Ostrava- Vítkovice a proto zateplení budov, které proběhlo v roce 2006, muselo dodržet podmínky zachování původního vzhledu fasády se svými zdobnými prvky. V prostorách budovy čp. 96 má dnes své sídlo Úřad práce, kontaktní pracoviště Ostrava- Vítkovice
Zdroje textu: Malinek M., 2016	

Tab. č. 20 – kolonie Westend

Obr. č. 42 – Pohled na jeden ze čtyř domů kolonie, duben 2019

kolonie Westend

označení: K-V-04

Obr. č. 43 – kolonie Westend v aktuální katastrální mapě, 2019

Název Josefínská kolonie	Označení K-V-05
Poloha a vymezení	Sousedila s koloniemi Ocelářskou, Sirotčí, Kairo, Mistrovskou kolonií a Starou kolonií jámy Louis.
Vznik	Většina z domů v této kolonii pochází z roku 1907, 1908
Vývoj a funkční skladba	Informace o tom, kolik se původně v této kolonii nacházelo domů, se v dostupných zdrojích liší. Dnes je tato kolonie rozdělena na dva samostatné urbanistické celky a tvoří ji 59 budov. Skoro všechny, které dnes ještě stojí, prošly rekonstrukcí. U některých vznikly zahrádky, na kterých se nacházely chlívký, které se v průběhu 50. a 60. let přestavěly na garáže. Jednotlivé pozemky od sebe byly odděleny ploty, stavby se rozprodaly do osobních vlastnictví, a protože každý majitel měl jinou představu o svém bydlení.
Významné prostory a dominanty	-
Skutečnosti a charakteristiky	Dělnická kolonie Josefínská, hovorově nazývaná také jako Červená, nebo jen Kolonie je nejmladší kolonií Nových Vítkovic.
Stupeň zachování	Kolonie zcela ztratila svou původní jednotnou podobu, protože každý vlastník si upravuje dům podle sebe.
Zdroje textu: Malínek M., 2014	

Tab. č. 21 – kolonie Josefínská

Obr. č. 44 – Málo zrekonstruovaný dům Josefínské kolonie, říjen 2018

Josefínská kolonie 1/2

označení: K-V-05

Obr. č. 44 – 1. část Josefínské kolonie v aktuální katastrální mapě, 2019

Josefínská kolonie
označení: K-V-05 2/2

Vytvořeno v ArcMap 10.6.1
Souřadnicový systém: S-JTSK
Jedličková Michaela, 5.4.2019

Obr. č. 45 – 2. část Josefínské kolonie v aktuální katastrální mapě, 2019

Název Kolonie I-Haus a U-haus	Označení K-V-06
Poloha a vymezení	Kolonii U-Haus tvořily 2 dvoupatrové domy (označ. čp. 97 a 98) v okolí římskokatolického kostela sv. Pavla. Kolonie I-Haus byla tvořena dvěma dvoupodlažními pavlačovými domy (čp. 99 a 134). Ty se nacházely na severovýchodní části Mírového náměstí.
Vznik	1882- 1884
Vývoj a funkční skladba	Vzdušnou čarou jsou od sebe tyto dvě kolonie vzdáleny zhruba 60 m. Oba typy domů měly fasádu z neomítaného raženého cihlového zdiva, nad okny profilované klenuté ostění, nadokenní obloukové římsy, a dvorní ocelovou pavlač s volným schodištěm. Nosná konstrukce pavlače byla provedena z ozdobných ocelových krakorců. Střecha těchto domů byla sedlová s břidlicovou krytinou, která byla ochranou před požárem. Součástí těchto kolonií byla také tržnice, jejíž součástí bylo 8 bytových jednotek se závodní prodejnou. Tržnice prošla během let několika úpravami a v letech 1994- 1996 celkovou modernizací. Proměny se dotýkaly všech budov kolonie.
Významné prostory a dominanty	Významným objektem této kolonie byla právě zmiňovaná tržnice, která je označená za KP. Ve své době se jednalo o kantýnu, s velmi širokou nabídkou potravin, jinde třeba nesehnatelnou. Za dominantu této kolonie zle určitě považovat také samotný kostel sv. Pavla, který se nachází na náměstí, mezi budovami kolonie.
Skutečnosti a charakteristiky	Již od konce 19. století byla tato kolonie velmi dobře propojená s okolními městskými částmi. Od srpna 1898 zde jezdily parní tramvaje.
Stupeň zachování	Některé bytové jednotky I a U hausu byly zrušeny a místo bylo využito k jiným účelům, např. se zde nacházela veřejná knihovna, některé místnosti byly pronajaty Vítkovické nemocnici, a některé byly pronajaty k soukromým podnikatelským účelům, jak je tomu i dnes, kdy už se v žádném z domů nenachází bytové jednotky, ale prodejny textilu, drogerie, firemní sklady aj. Zadní trakt objektu U-house čp. 97 využívá pro své potřeby Střední zdravotnická škola.
Zdroje textu: Materna A., 2016	

Tab. č. 22 – I-haus, U-haus kolonie

Obr. č. 46 – Pohled na U-haus, říjen 2018

Název Anglická kolonie	Označení K-V-07
Poloha a vymezení	Původně byla Anglická kolonie rozestavěná po obou stranách dnešního Mírového náměstí, dva domy na východním okraji, dva na západním. Z jihovýchodní strany na kolonii navazují objekty U-haus, z jihozápadní strany domy kolonie Westland. Dodnes jediný původní dům této kolonie stojí na rohu Mírového náměstí s ulicí Ruskou.
Vznik	Anglická kolonie byla vystavěna v letech 1880- 1882.
Vývoj a funkční skladba	Čtyři domy této kolonie nebyly vystavěny najednou, ale ve dvou fázích. Nejprve byly vystavěny domy čp. 89 a 90, které začaly být užívány od prosince 1881. Další dva domy čp. 91 a 92 dostaly povolení k užívání v lednu 1882. Domy byly jednopodlažní, podlouhlé a z čelní strany se nacházelo 8 vchodů do samostatných částí budovy. Budovu opticky členily polygonální rizality, díky nimž byla kolonie identická a odlišná od jiných. Podsklepení domu bylo pouze částečné. Byty této kolonie obývali také významně postavení zaměstnanci Vítkovických železáren, například vrchní inženýr Max Kupelwieser, který se svou rodinou obýval šesti pokojový byt. Ale některé byty sestávaly pouze z pokojů jednoho. Velikosti jednotlivých bytů byly velmi rozličné. Dům čp. 91 byl zasažen leteckou pumou v dubnu 1945 a následně byl tento velmi poškozený dům zdemolován.
Významné prostory a dom.	-
Skutečnosti a charakteristiky	Proč dostala kolonie název Anglická, není úplně jasné, bývá zmiňováno, že tento název dostala podle svých obyvatel, kterými původně byli technici se svými rodinami, pocházející z Anglie. Ale název Anglická se objevuje už ve stavební dokumentaci, před tím, než byly domy vystavěny.
Stupeň zachování	V současnosti už se na území nachází pouze objekt čp. 92, který byl roku 1990 adaptován na nebytové prostory, od r. 1991 zde měla své sídlo prodejna LAPOS, kterou r. 1996 vystřídal zverimex a psí salón. Protože je objekt součástí městské památkové zóny, byla rekonstrukce a výměna oken provedena velmi citlivě, a vizuálně se dům sladil s okolní zástavbou. Roku 2003 byla dokončená stavební úprava části budovy kde je provozována restaurace.
Zdroje textu: Szturc A., 2016	

Tab. č. 23 – Anglická kolonie

Obr. č. 47 – Pohled na jediný dům Anglické kolonie (zdroj: Google street View, 2019)

Název Sirotčí kolonie	Označení K-V-08
Poloha a vymezení	Tato kolonie vznikla poblíž dosud stávajícího sirotčince, na ulici Sirotčí, která tvořila osu této kolonie. Severovýchodní okraj kolonie tvoří dráha Svinov- Vítkovice. Jižní hranici kolonie vytvořila později vzniklá železniční trať Polanka- Nové Kunčice. Ke kolonii náleží ještě odloučená část, která je vymezená ulicemi: Sirotčí a Tavičská, zahradou závodní mateřské školy a již zmíněnou tratí Polanka- Nové Kunčice.
Vznik	Budování Sirotčí kolonie bylo zahájeno roku 1912, protože s rozvojem závodu rostl také počet zaměstnanců, které bylo potřeba někde umístit.
Vývoj a funkční skladba	Kolonie působila už od své výstavby stísněným dojmem, protože je ze tří stran obehnaná železničními tratěmi a ze strany čtvrté starou hornickou kolonií jámy Louis (později Jeremenko), které ji neumožnily dále se rozšiřovat. První dvě budovy- dělnické kasárny (čp. 667 a 668) měly půdorys písmene T, a jejich fasáda byla opět z červeného raženého zdiva, dozdobena šedými tvarovkami a cihlami. Budovy byly postaveny delšími křídly zrcadlově proti sobě a měly také společné oplocení- díky tomu tvořily samostatný areál, ve kterém byla trávnatá plocha s výsadbami stromů. Začátkem roku 1913 byla zahájena výstavba dalších 3 domů (čp. 674, 675 a 676), které byly rozmístěny tak, aby kopírovaly obvod pozemku, který měl tvar trojúhelníku. Na protilehlé straně Sirotčí ulice vyrostly dále domy stejného typu (půdorys E) čp. 682 a 683. Jádrem areálu tvořilo osm domů ve dvou řadách. Další výstavby pokračovaly na jaře 1914- vystavěny domy čp. 691 a 692 a následně 694 a 695, opět se jednalo o domy stejného typu- půdorys E, dvoupatrové. S malými stavebními pauzami byla takto vystavěná celá kolonie. Stavební dokumentace této kolonie je neúplná, některé objekty ji úplně postrádají. Zásahem do této kolonie byla výstavba ulice Rudná, které muselo ustoupit hned několik budov.
Významné prostory a dominanty	V blízkosti této kolonie byla v roce 1963 zahájena výstavba nádražní budovy- stanice Nové Vítkovice (dnes Ostrava- Vítkovice), která je architektonicky velmi cenná.
Skutečnosti a charakteristiky	Železniční trať Polanka- Nové Vítkovice nebyla z počátku téměř využívaná, protože v době, kdy se dostavěla, její význam pominul.
Stupeň zachování	Dnes je tato oblast obývána sociálně slabšími obyvateli. Město získalo z dotačního fondu příspěvky, které se využívají na postupnou rekonstrukci některých pozůstalých objektů kolonie, aby se zamezilo narůstání ghetta a nedošlo v lokalitě k úplnému sociálnímu úpadku.
Zdroje textu: Jiřík K., 1988; Maljiš T., 2014	

Tab. č. 24 – Sirotčí kolonie

Obr. č. 49 – Budova Sirotčí kolonie za železniční tratí v 70. letech 20. stol. (zdroj: AMO)

Siroťčí kolonie

označení: K-V-08

Obr. č. 50 – Siroťčí kolonie v aktuální katastrální mapě, 2019

Název Kolonie Kairo	Označení K-V-09
Poloha a vymezení	Hranici kolonie tvoří ze severní strany ulice Polní, z jihu ulice Adolfova, východní hranicí je ulice Ocelářská. Při západní straně navazuje kolonie na provozní budovy pancéřovny Vítkovických Železáren.
Vznik	1892- 1894
Vývoj a funkční skladba	Kolonie sestávala z deseti dvoupodlažních budov čp. 357- 366, půdorysně situovaných do tvaru písmene L. Tyto budovy byly podsklepené. Jejich fasáda byla neomítnutá, z ražených červených cihel, jak bylo na území Vítkovic typické. Střechy měly pouze malý sklon, aby z nich odtékala voda, do okapů umístěných z vnitřní strany bloku. V Každém domě o rozměru zhruba 11 x 81 metrů se nacházelo dvacet bytových jednotek, do těch se vstupovalo vchody, kterých bylo na vnější i vnitřní straně budovy 5. Materiál na výstavbu budov i samotnou výstavbu zajišťovala společnost Vítkovické Železářny. Objekty byly rozmístěny tak, že utvářely uzavřený blok, obdélníkového tvaru. V počátku 20. století k těmto domům náležely také zahrádky, který byly využívány pro chov drobného zvířectva. Kolonii obklopovala zeleň, v jejích prostorách byly vysázeny také ovocné stromy. Kromě obytných objektů se v kolonii nacházelo pět budov, které sloužily původně jako prádelny. Z důvodu dalšího přísunu zaměstnanců byly i tyto prádelny později adaptovány na byty. V červnu roku 1946 prošly objekty značnou rekonstrukcí. Byly provedené klempířské, zednické, pokrývačské a tesařské práce. V rámci rozsáhlé investiční akce a potřebě prostoru byly domy čp. 358, 359, 360, 361, 364, 365 a 366 zdemolovány.
Významné prostory a dominanty	-
Skutečnosti a charakteristiky	Kolonie dostala svůj název díky svým atypickým rovným střechám, které byly obvyklé na budovách v Káhiře. O bydlení v těchto bytech byl velký zájem, a jakmile objekt opustili jedni nájemníci, ihned se místo nich nastěhovali další.
Stupeň zachování	V současnosti stojí pouze objekty čp. 363, 357 a 362. budovy čp. 363 a 357 využívá jako své sídlo firma KERAVIT s. r. o.
Zdroje textu: Sed'a R., 2014;	

Tab. č. 25 – kolonie Kairo

Obr. č. 51 – Budova půdorysu L kolonie Kairo 1902 (AMO)

Obr. č. 51 – Budova půdorysu L kolonie Kairo 2012 (zdroj: MSSTAVBY)

Obr. č. 52 – Budova půdorysu L kolonie Kairo a za ní areál Vítkovických železáren, 2019

7 DISKUSE

Po staletí člověk krajinu využíval, proměňoval a uzpůsoboval k obrazu svému. Snažil se z ní vytěžit, co dovolila.

Vytěžit, co se dalo, se dá říct doslovně o krajině Slezské Ostravy. Nejprve tato krajina nabídla člověku prostor vytvořit si zde zázemí, v blízkosti dvou řek, v ideálním prostoru pro pěstování rostlin. Člověk je ale nesmírně chtivý, a jako by tušil, že tato krajina ukrývá víc, než do té doby nabídla. Ani nemusel hledat a objevil, poklad ve formě černého uhlí. Zjištění, že se pod půdou, na které do té doby pouze stavěl a pěstoval, objevuje černé zlato, vyvolalo zájem. Tak velký zájem, že se během krátké doby stal ze zemědělské vsi celý uhelný revír. Zpočátku ze země těžili přibližně 100 tun uhlí ročně, ale množství se stále zvětšovalo a v době největší produkce (druhá polovina 20. století) toto číslo vystoupalo až na 20 milionu tun uhlí za rok. Chvíli na to, jakoby si krajina řekla dost. Né, že by byla nerostná surovina zcela vyčerpána, ale všeho moc, někdy škodí. Společnosti, zabývající se těžbou řešily ekonomické, ekologické a další problémy. Jakoby sám Pán Bůh položil do cesty člověku překážku, aby alespoň hluboko v zemi něco ponechal. Těžba ustala. Kupa lidí, kteří se sem nahrnuli za prací, se pro získávání obživy musela přesunout jinde. Zůstal zde pouze malý počet obyvatel, oproti tomu, kolik jich zde žilo v období největšího rozvoje. Malým počtem můžeme nazvat i množství objektů, které zde po zániku těžebního průmyslu zůstaly. Těžební věže rozmístěné v krajině, jako připomínka toho, jak tato krajina dvě staletí fungovala. Trvalo dlouho, než si příslušné orgány uvědomily, že se jedná o raritní stavby, které nemá úplně žádné velké Evropské město. Uvědomění, že se jedná o technickou památku, připomínající podstatnou historickou etapu Slezské Ostravy se naštěstí dostalo, a tak už dnes všechny ještě stojící těžební věže, ale také množství budov, s havířstvím souvisejících podléhají památkové ochraně. Na území se nachází ještě další stopy, které dnes považujeme za hodnoty, pocházející ze zmiňované doby. Těmi jsou výsypky a mezi nimi rozmístěné hornické osady. A kde byli lidé dobré vůle, byl vždy i kostel a místa pro čas duchovní. Tedy i sakrální památky doplňují toto území.

Krajina kde průmysl zcela zanikl, či utichl... At' už se jedná o průmysl těžební, nebo jakýkoliv jiný, nachází se takových míst na území celé Republiky mnoho. A proto bylo nutno umístit mezi subtypy kulturní krajiny nový pojem – krajina postindustriální. A právě zde bychom mohli zařadit Slezskou Ostravu, která dnes působí, jako krajina, která je vyčerpána a spí. Na haldách sice probíhají sukcese a přirozené rekultivace, ale

vegetace je téměř jediné, co na tomto území vyrůstá. Je totiž tak kontaminováno a narušeno, že výstavby zde v podstatě nejsou možné. Předpokládá se, že v takovém stavu bude ještě minimálně 20- 30 let. Ale co potom? Nahrnou se zde developeři? A zastaví všechnu dosud volnou plochu? Čekají katastrální území, které ze všech ostravských městských částí nejméně reprezentuje typ městské krajiny (ačkoliv se o město jedná) paneláky, řadovky, nebo jiné bytové komplexy, do kterých se „nacpe“ co nejvíc lidí?

Možná by nebylo na škodu, zamyslet se nad tím, dřív, než bude pozdě. Myslím si, že už nyní je čas položit si otázku, zda si tuto krajinu před těmito developerskými tahy neuchránit. Skýtá přece dostatečné množství hodnot, a důvodů, pro které by si plošnou ochranu zasloužila.

Oproti Slezské Ostravě, je v tomto směru napřed druhé řešené katastrální území- Vítkovice. Ačkoliv zde průmyslová výroba ještě stále probíhá, nese už část území ochrannou nálepku- městská památková zóna. Vítkovice mají oproti jiným městským částem obrovskou odlišnost. Byly vytvořeny a vyvíjely se jako samostatné město, jehož tempo udával ocelářský průmysl. Město, po kterém byly rozmístěny výrobní haly, pece, a komíny a kterým protékalo roztavené železo. Světově známé Vítkovické železárny, mají svůj kořen zapuštěn právě na tomto území.

Vítkovice byly vsí pouze z počátku svého vývoje. S výstavbami průmyslových objektů, které doplňovaly dělnické kolonie pro zaměstnance, a výstavbami sloužícími pro kvalitní život občanů získaly velmi rychle charakter města. Dnes by se zde velmi obtížně hledal pozemek, kde by byla možná výstavba, aniž by nahradila nějakou dosavadní. Ve Vítkovicích se nachází pouze pár objektů, vystavěných v posledním dvacetiletí. Pozornost je zde přednostně věnována objektům původním. Památkám, které zde zanechala etapa největšího průmyslového rozmachu. Takových je na území tak velké množství, že vytvořily celý komplex. Dolní oblast Vítkovic je kulturní areál s průmyslovým charakterem. Jedinečný v rámci celé České Republiky a srovnatelný s areály stejného charakteru jiných Evropských měst. Velmi podobný je například areál Huťě Völklingen v Němcku, který už si zasloužil titul památky UNESCO. Také vedení města Ostrava už projednávalo návrh, podat žádost o zařazení se mezi památky světového dědictví. S touto myšlenkou zatím ale nesouzní majitel celého komplexu. Vítkovice jsou městskou krajinou, ještě stále průmyslovou, díky přetrvávající výrobě, kterou ročně navštíví statisíce návštěvníků. Řekla bych, že jediné co rysy této krajiny znehodnocuje,

jsou její občané. Obytné domy jsou poměrně staré, a nájemné podstatně nižší než v okolních částech města. Proto je zde velký výskyt nejen romských spoluobčanů, kteří k objektům nepřístupují s úctou, právě naopak často je znehodnocují. S tímto problémem městská část bojuje již několik let, a pravděpodobně pro něj zatím není řešení.

Dost často je ještě v dnešní době přístup některých k tomu, co se nachází za prahem vlastního bytu lhostejný. Je třeba si uvědomit, že přítomnost je postavená na historických základech, a v zájmu všech by mělo být zachovat si na území historické stopy co možná nejdéle, především pokud se jedná například o celorepublikově významnou věc.

8 ZÁVĚR

Výsledkem diplomové práce je výčet hodnot, krajinných a urbanistických, které byly za pomoci literatury a terénních průzkumu katastrálních území Slezská Ostrava a Vítkovice hledány. Obě území těchto hodnot vykazují značné množství. Překvapivým zjištěním pro mne při zpracovávání výsledků bylo, jak málo se na území vyskytuje sakrálních objektů. Ve Vítkovicích se kromě dominantního kostela sv. Pavla vyskytuje pouze jeden objekt, který se dá do této kategorie zařadit. Protože bylo pro mne toto zjištění překvapivé, až zarážející, bádala jsem po těchto hodnotách hlouběji. Výsledkem však byl pouze nález sakrálních objektů, které již nejsou dodnes dochovány.

Oproti poměrně malému množství hodnot sakrálních vykazují obě dvě území opravdu velký počet hodnot technických, průmyslových. Tyto hodnoty na každého působí jinak, a někdo je označuje až za rušivé elementy krajiny. Pro mne jsou tyto prvky hodnotami kladnými, také ony totiž byly jakýmsi lákadlem a podnětem pro sepsání této práce, která mi byla přínosná právě pro jejich bližší poznání.

Časté terénní průzkumy na lokalitách mě vedly k tomu objevovat další a další prvky, které by se daly zařadit mezi hodnoty. Všechny jsou zmíněny v kapitole výsledků, a korespondují s mapovými přílohami, pro jejich snadné dohledání při pochůzce terénem.

Největší důraz je v textu kladen urbanistickým hodnotám, konkrétně hornickým a dělnickým koloniím. Před tím, než jsem se těmito hodnotami začala hlouběji zabývat, ani by mně nenapadlo, o jak podstatné soubory z hlediska vývoje území se jedná. Při prvním mapování na mně působily jako ruiny, jejich kouzlo a hodnotu jsem objevila až

při hlubším studiu a opakovaných návštěvách. Možná proto ještě nepodléhají památkové ochraně.

Doufám v to, že tato práce bude přínosem pro každého, kdo jí bude číst. Byť už jen v tom smyslu, že třeba tak jako já dokáže vplout do historie a objeví hodnotu míst, a objektů, které krajina Ostravska nabízí. Je třeba tuto specifickou krajinu prozkoumat a poznat blíž, než jen prostřednictvím médií. A pak snad nastane čas, kdy Ostrava nebude nazývána černou.

9 PŘEHLED LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární prameny:

BAKALA, Jaroslav – JIŘÍK Karel. Dějiny Ostravy. Vyd. 1. Ostrava: Sfinga, 1993. 811 s., [16] s. barev. obr. příl. ISBN 8085491397.

BEČKA, Marek – MAIER, Karel – DODOKOVÁ, Alena. Hodnoty v koncepci územního plánu. In: Seminář – Výzkum pro řešení regionálních disparit v České republice. Ataco s. r. o., Ostrava, 2010

DEMEK, J. (1985). Mapa, Regionální členění ; Academia ; Praha 1985.

DOMBROVSKÝ, Zdeněk - Hornické kolonie karvinského okresu. 1.díl /. Zdeněk Dombrovský a kol. 1. vyd. Ostrava: Klub přátel Hornického muzea v Ostravě, 2007. 470 s-il. (Hornictví včera, dnes a zítra; 6)[Obsahuje fotografie, mapky, plánky]

DOMBROVSKÝ, Zdeněk - Karvinsko a jeho šachty: historie i současnost, vzpomínky i fakta, vesele i vážně. sepsal a sestavil Zdeněk Dombrovský s kolektivem autorů. Vyd. 1. Ostrava: Klub přátel Hornického muzea OKD, 2004. 343 s. : il., plánky, portréty (Sborník hornického zpravodaje ; [vol.] 6)

FISHMAN, R. 1987. „Bourgeois Utopias: The Rise and Fall of Suburbia.“ In Nicolaidis, B.M., Aids, A. (eds.) 2006. The Suburb Reader. Routledge, pp. 33-39.

GABZDIL, Jaroslav a kolektiv autorů. *Průmyslová krajina: Sborník referátů z odborné konference*. 1. Karviná: Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2004. ISBN 80-7248-231-9.

HANEL, Lubomír – CÁDER, Radovan. Chráněná krajinná oblast Blaník jako příklad asociativní krajiny. *Ochrana přírody*, 2016/71, str. 2-5.

HAVRLANT, J. (1999): Negative Influences of Coal Extraction in the Mining areas of the Karviná region, In: Moravian geographical reports, Vol.7/no.1/1999, Institute of Geonics, Brno, 1999, s. 56–60.

HAVRLANT, M., et all. (1990). Ostravsko - Opavsko, turistický průvodce ČSFR; Olympia. Praha 1990. ISBN 27-056-90

HEDVÁBNÝ, Bohumil a kol. a . Od nálezů uhlí po útlum těžby na Ostravsku. 1. Ostrava: KP HM OKD, 2002.

HEXNER, Michal a kol., Územně analytické podklady hlavního města Prahy. Téma 11.10: Cenné a pozoruhodné urbanistické soubory z hlediska urbanistického vývoje, založení, architektury a kompozice. Praha, 2007.

JACKSON Jiřina: Urban sprawl. In: Urbanismus a územní rozvoj, 2002/6, str. 21 – 28.

JEMELKA, Martin a Martin MALÍNEK. Josefínská kolonie. Ostravské dělnické kolonie III: Závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků. Ostrava, 2016, s. 436-447. ISBN 978-80-7464-754-3.

KAŠINGER, Petr. Kolonie dolu Zárubek. Ostravské dělnické kolonie II: Kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve Slezské části Ostravy. Ostrava, 2012, s. 577-634. ISBN 978-80-7464-190-9.

KOLEJKA, Jaromír (2006): Rosicko- Oslavansko: Krajina ve spirále. *Životné prostredie*, Vol. 40, No. 4, s. 187-194.

KOLEJKA, Jaromír a kol. Postindustriální krajina Česka. Brno : Soliton, 2012, s. 6-11, 291 s.

KUBEŠA, Petr – KULIŠŤÁKOVÁ, Lenka, Krajinné úpravy okolo bývalého loveckého zámku v Nových Zámčích u Litovle provedené za Jana Josefa Liechtensteina po roce 1805 a jejich obnova. In: Komponovaná kulturní krajina a možnost její obnovy a zachování. Olomouc: NPÚ ÚOP Olomouc, 2010, s. 16–29. ISBN 978-80-86570-17-4

- KUČA, Karel – KUČOVÁ Věra**, Krajinné památkové zóny – území s kulturně-historickými hodnotami. Ochrana přírody. 2016/4, str. 10-15.
- KUČA, Karel a Věra KUČOVÁ**. Metodika identifikace a klasifikace území s urbanistickými hodnotami. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-7480-025-2.
- KUČA, Karel**. Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku: IV. díl Ml - Pan. 1. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-85983-16-8.
- KUČOVÁ, Věra., KUČA, K.** (2017): Úvahy nad průmyslovými krajinami České republiky. Zprávy památkové péče 77/5, 491-504.
- KUPKA Jiří** - Krajinné plánování: Vizuální atraktivita krajiny – estetická hodnota [pdf], 2018. České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební Katedra urbanismu a územního plánování.
- KUPKA, Jiří- VOREL Ivan**, 2011. Krajinný ráz: identifikace a hodnocení. Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 978-80-01-04766-8.
- KUPKA, Jiří**. Krajiny kulturní a historické. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. ISBN 978-80-01-04653-1.
- LING, C., Handley, J. and Rodwell, J.** (2007) Restructuring the post-industrial landscape: a multifunctional approach, in *Landscape Research*, 32, 3, pp. 285–309
- LÖW Jiří** – Novák Jaroslav: Rázovitost krajiny v přírodních a kulturně-historických souvislostech, *Životní Prostředí*, 200 8, Vol. 42, No. 2, str. 64 – 69
- LÖW Jiří** a kol. Typologické členění krajiny České Republiky, *Urbanismus a územní rozvoj*, 2008/6 str. 19-23.
- MAJLIŠ, Tomáš a Agáta ŠEBESTOVÁ**. Kolonie Salmových dolů. Ostravské dělnické kolonie II: Kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve Slezské části Ostravy. Ostrava, 2012, s. 539-573. ISBN 978-80-7464-190-9.
- MAJLIŠ, Tomáš**. Hranečník. Ostravské dělnické kolonie II: Kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve Slezské části Ostravy. Ostrava, 2012, s. 385-418. ISBN 978-80-7464-190-9
- MALÍNEK, Martin**. Westend. Ostravské dělnické kolonie III: Závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků. Ostrava, 2016, s. 669-689. ISBN 978-80-7464-754-3.
- MATĚJ, M., KUČOVÁ, V.** Industriální soubory v Ostravě. Vybrané k nominaci na zápis do seznamu světového dědictví UNESCO. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-85034-01-1.
- MATĚJ, Miloš a Alena BOROVCOVÁ**. Technické památky v Ostravě. Repronis, 2007. ISBN 978-80-7329-157-0.
- MATĚJ, Miloš a Ludvík TEJZR**. Kulturní dědictví Vítkovických železáren. Ostrava: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-85034-80-6.
- MATĚJKA, Daniel**. KRAJINNÝ RÁZ OSTRAVSKA. Lednice, 2007. Bakalářská práce. MENDELOVA ZEMĚDĚLSKÁ A LESNICKÁ UNIVERZITA V BRNĚ Zahradnická fakulta v Lednici, Vedoucí práce Doc. Dr. Ing. Alena Salašová.
- MÍCHAL, I.** (red.) & al. Metodika hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve veřejné správě. In Vorel, I. & Sklenička, P. (eds). *Péče o krajinný ráz. Cíle a metody*. 1. vyd. Praha: ČVUT, 1999. s. 111–116. ISBN 80-01-01979-9.
- NAVEH, Zev a Arthur S. LIEBERMAN**, 1994. *Landscape Ecology: Theory and Application*. Second edition. New York. ISBN 978-0-387-94059-5.
- NORBERG-SCHULZ, Christian**. *Genius loci: Krajina, místo, architektura*. 2010. Dokořán. ISBN 978-80-7363-303-5.

- OUŘEDNÍČEK, M.** Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In SÝKORA, L., ed. Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. 1. vyd. Praha : Ústav pro ekopolitiku, 2005 Praha. Str. 39-54.
- PEŠOUT, Pavel.** „Znovuobjevená“ spolupráce při ochraně přírody a památek. Péče o přírodu a krajinu. 2011(4), str. 7-9.
- PIETONĚ, Česlav.** Slezská Ostrava v proměnách času. 1. Ostrava: Statutární město Ostrava, 2017. ISBN 978-80-906618-5-1.
- PRZYBYLOVÁ Blažena.** Ostrava. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 687 s., [16] s. barev. obr. příl. Dějiny moravských a slezských měst, ISBN 9788074222405.
- QUITT, Evžen.** Klimatické oblasti Československa = Climatic regions of Czechoslovakia. Brno: Geografický ústav ČSAV, 1971. Studia Geographica.
- RÖSSLER Mechtild,** 2007- World Heritage cultural landscapes: A UNESCO flagship programme 1992 – 2006, pages 333-353
- SÁDKOVÁ, Lucie.** Michálka. Ostravské dělnické kolonie II: Kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve Slezské části Ostravy. Ostrava, 2012, s. 525-536. ISBN I 978-80-7464-190-9.
- SALAŠOVÁ, Alena.** Nauka o krajině I. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014. ISBN 978-80-7509-185-7.
- SALAŠOVÁ, Alena.** Nauka o krajině II. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014. ISBN 978-80-7509-186-4.
- SEĎA, Radomír.** Úřednické kolonie v ulicích Ruská a Štramberská. Ostravské dělnické kolonie III: Závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků. Ostrava, 2016, s. 641-664. ISBN 978-80-7464-754-3.
- SKLENIČKA, Petr.** Základy krajinného plánování. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. ISBN 80-903206-1-9.
- SLÁMOVÁ, O.** (2006): Black Ostrava. The Heart of Europe. 13, č. 5, s. 16–19.
- STONIŠOVÁ, Mariana.** Františkov. Ostravské dělnické kolonie II: Kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve Slezské části Ostravy. Ostrava, 2012, s. 307-334. ISBN 978-80-7464-190-9
- STORM, Anna.** Post-Industrial Landscape Scars. Palgrave Studies in the History of Science and Technology. Palgrave Macmillan US, 2014.
- STRAKOŠ, Martin** a kol. Nádraží Ostrava- Vítkovice. 1. Praha: Národní památkový ústav, 2017. ISBN 978-80-87967-14-0.
- SZTURC, Antonín.** Bunčák. Ostravské dělnické kolonie II: Kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve Slezské části Ostravy. Ostrava, 2012, s. 271-287. ISBN 978-80-7464-190-9
- SZTURC, Antonín.** Štítová kolonie. Ostravské dělnické kolonie III: Závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků. Ostrava, 2016, s. 572-585. ISBN 978-80-7464-754-3.
- ŠEBESTOVÁ, Agáta.** Kolonie Zvěřina a osada Aloise. Ostravské dělnické kolonie II: Kolonie kamenouhelných dolů a koksoven ve Slezské části Ostravy. Ostrava, 2012, s. 643-676. ISBN 978-80-7464-190-9.
- ŠEĎA, Radomír.** Kairo. Ostravské dělnické kolonie III: Závodní kolonie Vítkovických železáren a dalších průmyslových podniků. Ostrava, 2016, s. 472-487. ISBN 978-80-7464-754-3.
- ŠIMEK Pavel.** – **ŠTEFL Lukáš.** Systémy zeleně malých měst. Zahrada, park, krajina. 2014. sv. XXIV., č. 3, s. 60-64, ISSN 1211-1678

ŠIMEK, Pavel. Městská zeleň. In: ŠRYTR, P. Městské inženýrství: 2. 1. vyd. Praha: Academia, 2001. p. 183-225. ISBN 80-200-0440-82.

ŠKABRADA, Jiří. Lidové stavby. Argo, 1999. ISBN 80-7203-082-5.

THOMPSON WARD, Catharine. The experience of landscape: Understanding responses to landscape design and exploring demands for the future. Edinburgh College of Art thesis and dissertation collection, 2010.

TUNKA, Martin. Obsah územně plánovací dokumentace. 1. vydání. Praha: ABF, a. s., nakladatelství ARCH, edice STAVEBNÍ PRÁVO, 2003

VODNÝ, Roman a a kol. BROWNFIELDY 2018 – SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z KONFERENCE. Praha: Asociace developerů; Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest, 2018.

VOREL, Ivan 2000. Přírodní, kulturní, estetické hodnoty a struktura osídlení – konflikt nebo harmonie (kulturní krajina z pohledu urbanisty). In: Téma pro 21. století. Kulturní krajina aneb proč ji chránit? Praha: MŽP ČR. ISBN 80-7212-134-0

VRÁBLÍKOVÁ, Jaroslava- VRÁBLÍK Petr. Disparity průmyslové krajiny severních Čech. 2007, str. 678-684. ISBN 978-80-89281-18-3.

Zákony a normy

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.

Sbírka zákonů- č. 159/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti novelizována vyhláškou č. 13/2018 Sb.

OECD Multifunctionality – Towards an Analytical Framework, Paris, 2000.

Internetové zdroje:

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [online], [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/pamatne-stromy/>

Archiv města Ostrava [online], [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://amo.ostrava.cz/cs/vystavy>
<https://amo.ostrava.cz/cs/vystavy/vystava-sakralni-architektura-ostravy/ostravsti-apostolove> (Archiv města Ostrava [online], [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <https://amo.ostrava.cz/cs/vystavy>) !!! DATUM

DANĚK, Radoslav. Kaple [online]. [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <https://amo.ostrava.cz/cs/vystavy/vystava-sakralni-architektura-ostravy/kaple>

Enviregion- program environmentální výchovy v Ústeckém a Karlovarském kraji [online], [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: http://enviregion.pf.ujep.cz/inter_uc/ss/index.php?iddata=164.

Foibos a.s. Slavné vily [online]. [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <http://www.slavnevily.cz/vily/moravskoslezsky/rodinny-dum-oldricha-a-hany-rohanovych>

HRUBAN, Robert. Klasifikace klimatu [online]. 2018 [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <http://moravske-karpaty.cz/prirodni-pomery/klima/klasifikace-klimatu/>

KOPEC, Jakub. Vila JUDr. Eduarda Lisky na Slezské Ostravě - Bazalech [online]. [cit. 2019-04-18]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/en/news/vila-judr-eduarda-lisky-na-slezske-ostrave-bazalech>

Ministerstvo životního prostředí [online], [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/obecna_ochrana_prirody_krajiny

Ministerstvo životního prostředí [online], [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz>

Národní památkový ústav [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatky-a-pamatkova-pece>

Národní památkový ústav [online], [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovy-fond/pamatkove-chranena-uzemi>

Ostravské památky [online], [cit. 2019-04-60]. dostupné z <http://www.ostravskepamatky.cz/pamatky/206-Vila-reditele-Kamenouhelných-zavodu-J-Wilczka>.

Ostravské památky [online], [cit. 2019-04-60]. Dostupné z: <http://www.ostravskepamatky.cz/pamatky/227-Divci-obecna-a-mestanska-skola-Zakladni-skola>

Slezská Ostrava [online], [cit. 2019-04-50]. Dostupné z: <https://slezska.ostrava.cz/cs/o-slezske-ostrave/zakladni-udaje>

SEZNAM MAPOVÝCH PŘÍLOH

Příloha č. 1 – ZÁJMOVÉ ÚZEMÍ

Příloha č. 2 – VÝVOJ ÚZEMÍ SLEZSKÁ OSTRAVA

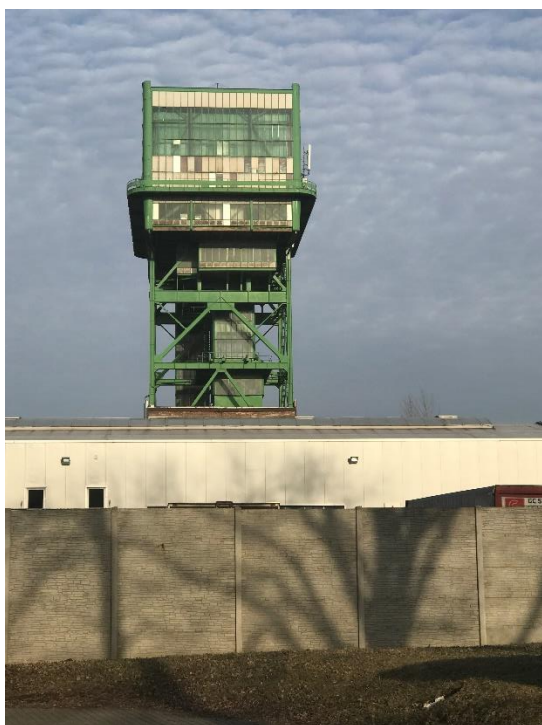
Příloha č. 3 – HODNOTY k.ú. SLEZSKÁ OSTRAVA

Příloha č. 4 – PRŮMYSLOVÉ HODNOTY A OBJEKTY SLEZSKÉ
OSTRAVY

Příloha č. 5 - VÝVOJ ÚZEMÍ VÍTKOVICE

Příloha č. 6 – HODNOTY k.ú. VÍTKOVICE

FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY

Obr. č. 53 – Kladivová věž dolu Jeremenko, březen 2019

Obr. č. 54 – Kostel sv. Pavla, pohled na kapli, březen 2019

Obr. č. 55 – Matěřská škola Ostrava Vítkovice, březen 2019

Obr. 56 – Budova dnešní Soukromé střední školy AHOL, březen 2019

Obr. č. 57 – Budova fary u kostela sv. Pavla, Vítkovice, březen 2019

Obr. č. 58 – Nově vystavěná budova Svět techniky v areálu DoV, říjen 2018

Obr. č. 59 – Pohled do centrálního prostoru DoV, multifunkční hala Gong, nové výsadby, říjen 2018

Obr. č. 60 – Stezka podél řeky Ostravice na k.ú. Vítkovice, listopad 2018

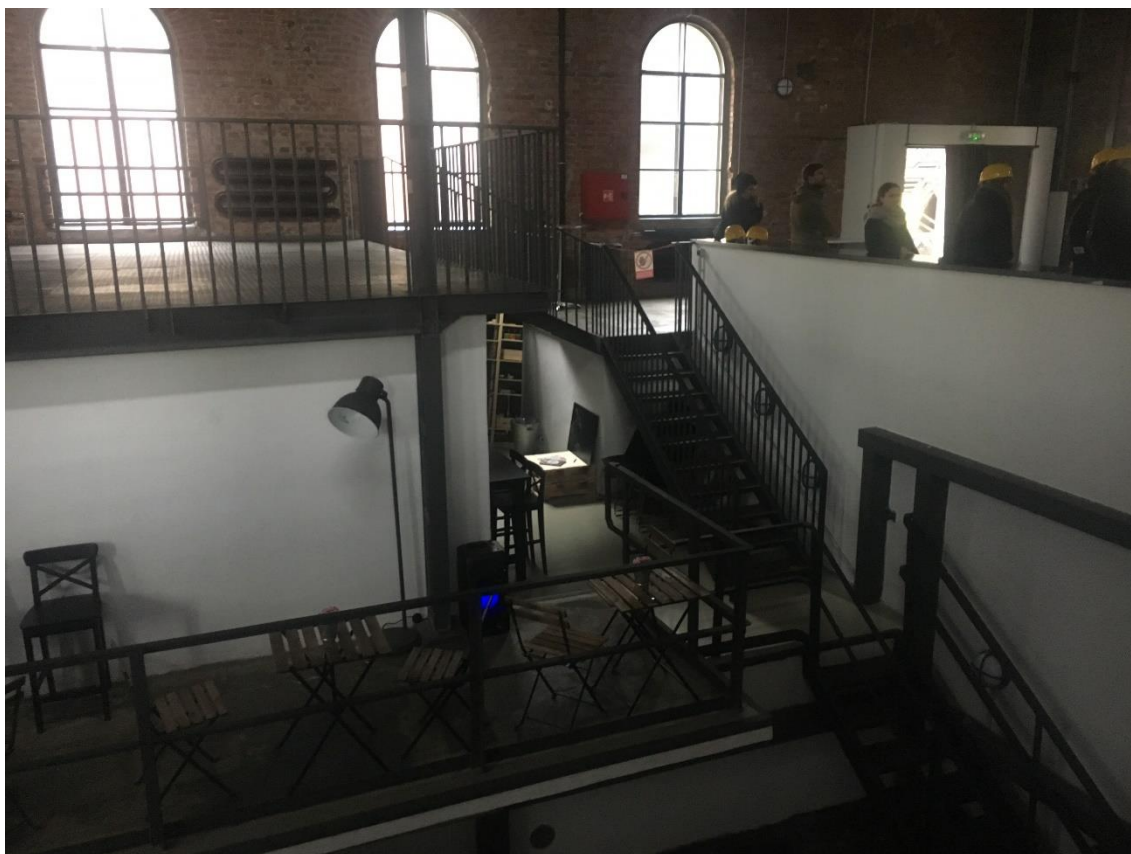
Obr. č. 61 – Nově vysázený sad v areálu DoV, listopad 2018

Obr. č. 62 – Pohled na Bolt tower a Vysokou pec č. 1, září 2017

Obr. č. 63 – Pohled z rozhledy Bolt tower na areál DoV, září 2017

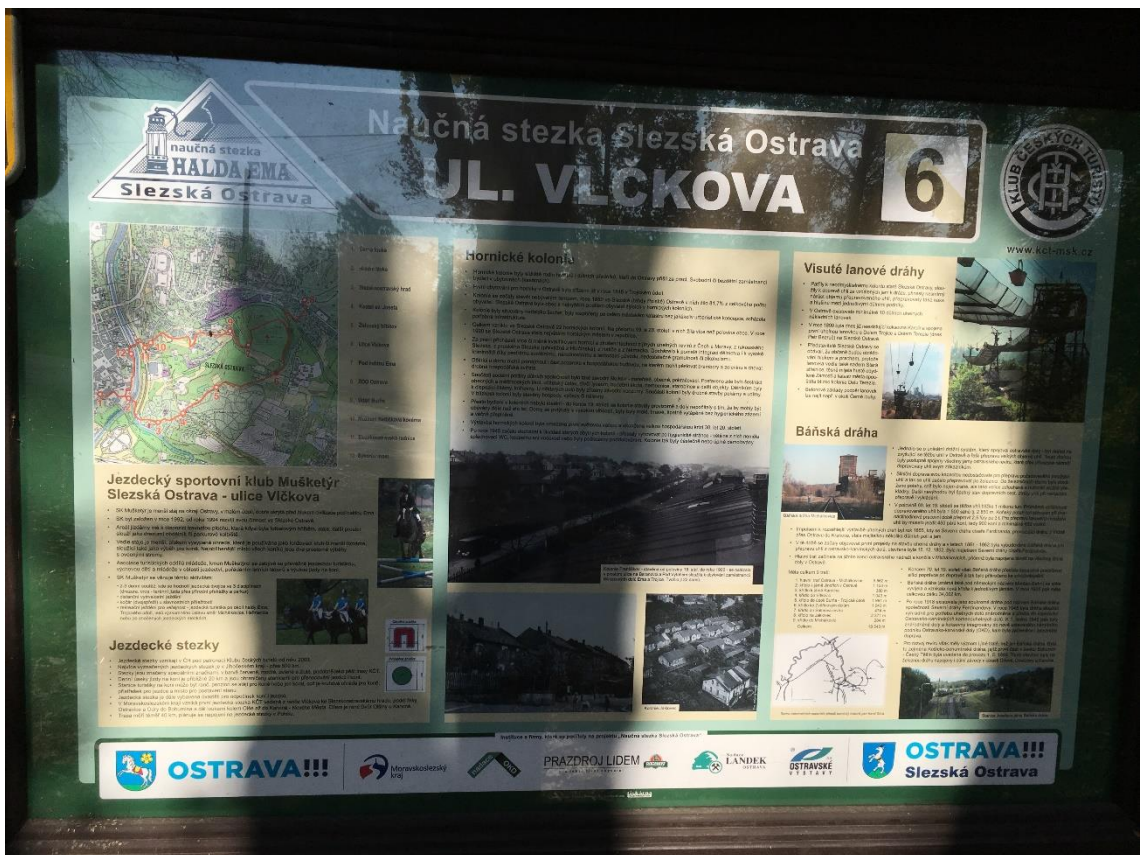
Obr. č. 64 – Zrekonstruované interiéry objektů DoV, září 2017

Obr. č. 65 – Pohled z Bolt tower směrem za řeku Ostravici na k.ú. Kunčice a Slezská Ostrava, září 2017

Obr. č. 66 – Pohled na Moravskou Ostravu z haldy Ema, listopad 2018

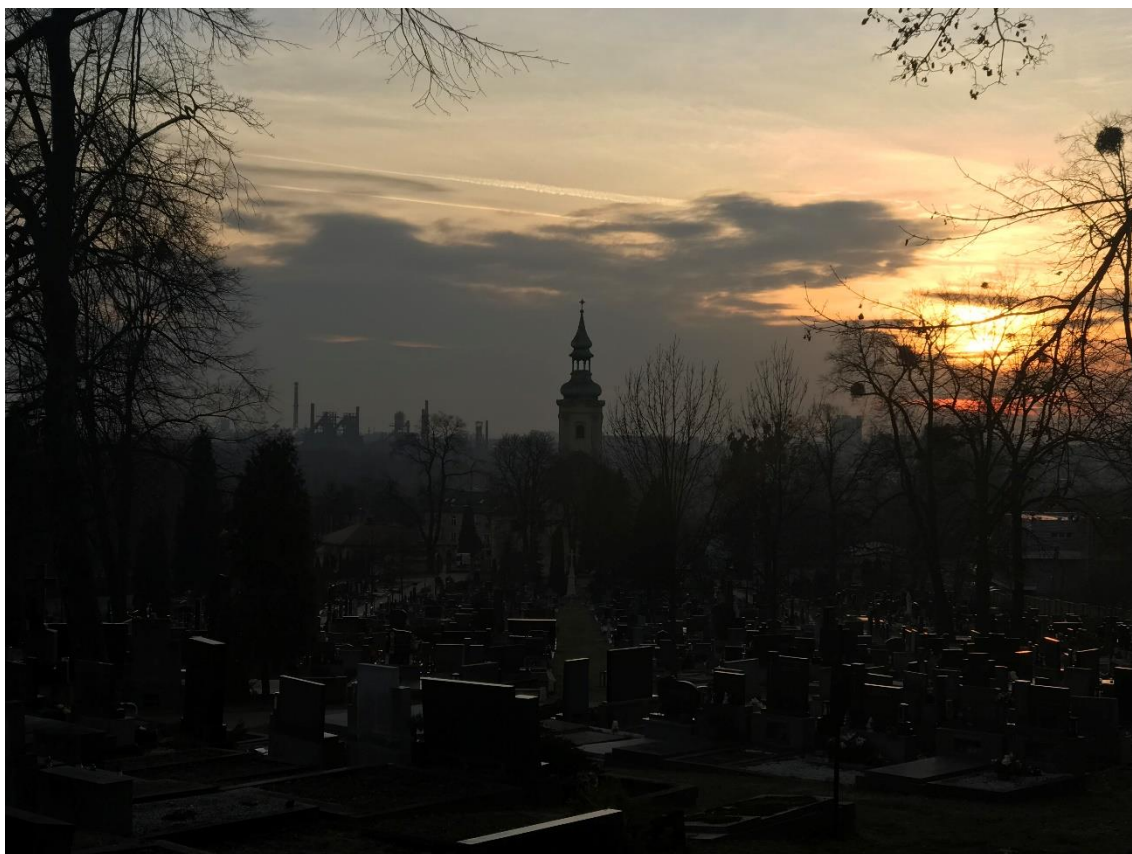
Obr. č. 67 – Informační tabule na Naučné stezce Slezská Ostrava, listopad 2018

Obr. č. 68 – Pohled na areál DoV z vrcholu Ema, listopad 2018

Obr. č. 69 – Kulturní památka důl Michálka, listopad 2018

Obr. č. 70 – Pohled z Ústředního hřbitova Slezské Ostravy na kostel sv. Josefa, v pozadí věže a komíny areálu DoV, duben 2019

Obr. č. 71 – Pohled z mostu nad Bazalama na Moravskou Ostravu a právě probíhající rekonstrukci, březen 2019

Obr. č. 72 – Chátrající dvojdomek kolonie Michálka, březen 2019

Obr. č. 73 – vrchol haldy Ema, listopad 2018

Obr. č. 74 – kostel sv. Josefa, prosinec 2018

